

شورا

عدد ۲۴

دیکابر ۱۵ = سنہ ۱۹۱۳

محرری: رضاء الدینہ بہ فخر الدینہ

ناشری: «م. شاکر و م. زاکر رامیفلر»

مندرجہ سی

دینی و ملی مکتبلر من حقندہ

رضاء الدین بن فخر الدین .

سروری معلم ناجی .

اخلاق

«الہلال» ایلہ «الریاض» مجلہ .

لرندن مقتبس .

شام خاطر اقی صاقاری .

باشقور دلر ننگ کیمہ لورینہ

سہمب نوسہ ؟

معلم حبیب اللہ عابدوف .

«یا شکی اورگانچ» گہ

بارغاندہ

عبد اللہ بیگی .

کوچ ہم حقلق

امام محمد صلاح اژدانوف .

عبدالسلام مفتی ننگ خاطر

دفتری

تربیہ و تعلیم: «فن تربیہ» -

مرد عالم . «بخارا مدرسہ

لری» - صابر جان ابن ملا

محمد مصطفی . «حرمتلو آنا آنا»

لرغہ معلم کینگاشی» - معلم

آخوند جان اسکندری .

مطبوع اثرلر .

اشعار: باقہ دہ ، قریہ لکدہ ،

قرقدرو ہم یوباتو ، وصیتم ،

مطبوعاتمترگہ ، طائق ، وجدان .

مراسلہ و مخابره: صاری

بالحق ، نامعلوم ، بیسکی و

تاشکنددن .

مطبوعات خلاصہ سی .

عباس ننگ قزغانچ کارتینا -

لری مبارکشاه الخنی .

حوادث .

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

«شورا» نىڭ تاشنىدى يازلغان نرسىلەر ھىقنىدى ھىرسىتى .

روحانى علم (ماگنىتسىزم) ۲	آتالار سوزلىرى ۱۱
روحانىلىك ۳	آثار قدىغە ۱۶ - ۲۱
شجرەلەر ۱۰ - ۲۲	آثار كىتابى ھىقنىدى ۴ - ۲۰
طوقىيردىن قامىلىغەسى ۲۳	آخوند اولى ۲۲
ئابدالرقىب البارودى مەكتوبى ۱۶	ابن صىياد ۳
ئابدالغفار تارىخى ۲۳	اسلام وھىقوق مەقالەسى ھىقنىدى ۳
ئىدىللا داشكىن ۲۲	انور بىك ۶
ئىرىچە سوزلەر نىڭ تور كىچەلرى ۵ - ۸	اورسىكى نىڭ قىرلىكى ۲۱
العلم الشامخ (كىتاب) ۱۱	ايدىل باشنىدى سىياھت ۲۱
فردوسى ۷	پاترىيارق كەھسى ھىقنىدى ۱ - ۳
قىر تاشلىرى ۱۰	باطرىشىن (ھىنىغە ھىرىزا) ۱۳
كىتابلارنى ساقلا كۆر! ۸	بالالار ژورنالى (روسچە) ۲ •
كىلىغە ودىمغە كىتابى ۶	بەھالدىن ايشان ھىقنىدى ۴
كوكلتاش سوزى ۲۱ - ۲۳	بىداغوغيا ژورناللىرى (روسچە) ۲
مەھد شاكر افدى رامىيف رەسمى ۶	تارىخ كىتابلىرى ھىقنىدى ۱
مەسامرە ۱۴ - ۱۵ - ۲۲	تەرجىمەلەر ھىقنىدى ۱۲
مەسلمان خاتونى (روسچە بىر كىتاب) ۴	تەرىغىب الصلاە كىتابى ۱
مەسلمانلار اىچون مەكتەب ۱۵	تەل يارىشى كىتابىدىغى ۷۱ نىچى مەقالە ھىقنىدى ۸
مەشھور آدمەر ھىقنىدى ۱۰ - ۱۸ - ۲۱	توركلەك گە ئائىد ائىرلەر ۱۷
مەكتەب اشلىرى اىلە مەشغول آدمەر اىچون ۴	تەھوت ھىقنىدى ۱۲ - ۱۶
موزە خانەلەر ۷	جاھىظ ۸
موسى افدى جاراللهغە مەكتوب ۵	ھىب اسھاقى نىڭ وفاتى ۳
مۇگابو ۱۸	خانىفەر ھىقنىدى ۵ - ۷
نەمت الله ھاجى ھىقنىدى ۱۸ - ۱۹ - ۲۰ - ۲۱ - ۲۲ - ۲۳ - ۲۴ - ۲۵ - ۲۶ - ۲۷ - ۲۸ - ۲۹ - ۳۰ - ۳۱ - ۳۲ - ۳۳ - ۳۴ - ۳۵ - ۳۶ - ۳۷ - ۳۸ - ۳۹ - ۴۰ - ۴۱ - ۴۲ - ۴۳ - ۴۴ - ۴۵ - ۴۶ - ۴۷ - ۴۸ - ۴۹ - ۵۰ - ۵۱ - ۵۲ - ۵۳ - ۵۴ - ۵۵ - ۵۶ - ۵۷ - ۵۸ - ۵۹ - ۶۰ - ۶۱ - ۶۲ - ۶۳ - ۶۴ - ۶۵ - ۶۶ - ۶۷ - ۶۸ - ۶۹ - ۷۰ - ۷۱ - ۷۲ - ۷۳ - ۷۴ - ۷۵ - ۷۶ - ۷۷ - ۷۸ - ۷۹ - ۸۰ - ۸۱ - ۸۲ - ۸۳ - ۸۴ - ۸۵ - ۸۶ - ۸۷ - ۸۸ - ۸۹ - ۹۰ - ۹۱ - ۹۲ - ۹۳ - ۹۴ - ۹۵ - ۹۶ - ۹۷ - ۹۸ - ۹۹ - ۱۰۰	خەلق نەزىنە (كىتاب) ۵
	رامىيف قامىلىغەسى ھىقنىدى ۲۲

نەمت الله ھاجى ھىقنىدى ۱۸ - ۱۹ - ۲۰ - ۲۱ - ۲۲ - ۲۳ - ۲۴ - ۲۵ - ۲۶ - ۲۷ - ۲۸ - ۲۹ - ۳۰ - ۳۱ - ۳۲ - ۳۳ - ۳۴ - ۳۵ - ۳۶ - ۳۷ - ۳۸ - ۳۹ - ۴۰ - ۴۱ - ۴۲ - ۴۳ - ۴۴ - ۴۵ - ۴۶ - ۴۷ - ۴۸ - ۴۹ - ۵۰ - ۵۱ - ۵۲ - ۵۳ - ۵۴ - ۵۵ - ۵۶ - ۵۷ - ۵۸ - ۵۹ - ۶۰ - ۶۱ - ۶۲ - ۶۳ - ۶۴ - ۶۵ - ۶۶ - ۶۷ - ۶۸ - ۶۹ - ۷۰ - ۷۱ - ۷۲ - ۷۳ - ۷۴ - ۷۵ - ۷۶ - ۷۷ - ۷۸ - ۷۹ - ۸۰ - ۸۱ - ۸۲ - ۸۳ - ۸۴ - ۸۵ - ۸۶ - ۸۷ - ۸۸ - ۸۹ - ۹۰ - ۹۱ - ۹۲ - ۹۳ - ۹۴ - ۹۵ - ۹۶ - ۹۷ - ۹۸ - ۹۹ - ۱۰۰

۱۵ دیکابر - ۱۹۱۳ سنه

۲۹ محرم - ۱۳۳۲ سنه

مقاله:

دینی و ملی مکتب‌رزمز حقنده

«دینی مکتب و مدرسه» دیگان سوزنگ لغت معناسی تله‌سه نیندی نرسه بولسون اصل اعتبار ایتوله‌چک نرسه آنک بو کونده استعمال قیلنه طورغان اصطلاحی معناسیدر. بو کونده اوقو اورناری مقصود و نتیجه اعتباری ایله «دینی» و «دنیای» اسمنده ایکی صنف‌غه ایرلار. اگرده مقصود، دین ایله اشنالق حاصل ایتو و دینی اشلرده باشقه‌لرغه قاراغانده بر قدر اختصاص کسب ایتو بولسه اول مکتب «دینی» اسمله‌نه. اگرده آندن مقصود دنیا کوته‌رگه سبب بولا طورغان هنر و صنعت اوگره‌نو بولسه آنسی «دنیای» بولادر. بو اشدن «دینی» مکتبده دنیای اشر و «دنیای» مکتبده دینی علملر اوقولمی دیب آکلارغه تیوشلی توگل. «دینی» مکتبده دنیای هنرلر و «دنیای» مکتبده دینی علملر اوقولورغه ممکن، احتمال بعض وقتلرده بو اش لازم بولوب‌ده کیلور. بلکه «دینی» و «دنیای» اسملری یوقاریده ایتدیکمزچه مقصود و غایه اعتباری ایله‌گنه بیرله‌در.

«دینی مکتب» سوزندن حکومتنگ ده، مسلمانلرنگ ده حتی بتون دنیا خلقینگ ده مرادی اوشبو بولورغه تیوشلی. بو کونده روسلرنگ «دینی مکتب» اسمی بیرلگان مکتب‌رزمز لازم درجه‌ده فن و دنیای هنرلر اوقولووی معلوم. مسلمانلر «دینی مکتب‌رزمز دوخانونوی صوربانه و دوخانونوی پراؤلینه‌لر نظارتده بولسون ایدی» دیب صورغان بولسه‌لر آنلرنگ مقصود لری ده، هم اوزلری هم بتون دنیا خلقی قاشنده یوری طورغان معناده‌غی «دینی مکتب» در.

مسلمانلرنگ دینی مکتبلری هم معلملری حقنده، چیت دینلرنی قاری طورغان دیپارتامینتنگ دیریکتوری اورنورغ مقیتسنه مکتوب یازوب بعض بر ماده‌لر حقنده جواب صورغانلغی معلوم بولدی. گویا مذکور جوابلر، اهل اسلامنگ دینی مکتبلری حقنده زاقون لایحه‌سی توزور ایچون کیره‌کلی بولا ایش.

زور بر ملتنگ دینی مکتبلری حقنده زاقون لایحه‌سی توزو وقتنده مذکور ملتنگ دینی قاعده‌لرینی وعموما شوگا مناسبلی نرسه لرنی شول ملت عالملرینگ اوزلرندن طوغری ایشتوب بلو و لایحه‌نی ده شوگا بنا قیلوب توزو، بیک یاخشی اش. دیریکتور مکتوبینگ قوللرده یوری طورغان بر نسخه‌سینگ (رسمی توگل بلکه چاستنی‌غنه) ترجمه‌سی اوشبودر:

حاضرگی وقتده مینیسرتستوا مملکت‌نگ هر طرفنده‌غی مسلمان دینی مکتب و مدرسه‌لرینگ بو کونگی حالی حقنده اوز قولنده بولغان ماتیرياللرنی ره‌تکه سالورغه کرشدی. اوشبو مناسبت ایله، متخصص بولغان ذاتلرنگ اوتزینملری بونچه مسلمانلرنی دینی تعلیم‌گه طوغرودن طوغرو مناسبتی بولغان شریعت قرارلرن بلورگه احتیاج تابلدی.

شول سببلی اوتته‌مز: شریعتده محمدیلرنگ دین تعلیم ایته طورغان اشقوللرینگ نازناچینه‌سی، آنلردن کوتولگان مقصدلر، آنلرده تعلیم ترتیبی، اوقوتلاجق نرسه‌لر و پروگرام، معلملر هیئت و بالا هم یگتله‌رگه دین اوگره‌تورگه آنگان کشیلرنگ نیندی صلاحیتلرنی حائز بولولری حقنده عموما بیانلر بارمی، بولسه نیندیله‌ر؟

و باشقارغە مجبوریت بولا طورغان یا که «طبیعی» لک درجه سینه یئکان نرسه لرنک بیک کوبسی حقنده شریعت، شول عصر عالمترینک مصلحتلرینه تابشادرد. بو اشلرنک اولگیسینی «دائمی» و صو- کعیسینی ده «مصلحت گه مینی» دیب اسم بیررگه ممکن. شریعت نظرنده بو اشلرنک هر ایکسی ده «شرعی یان» سانالادرد.

مکتب و مدرسه لرنک حقنده، مونده ذکر ایتولگان ماده لرنک ایکسی ده بار. انسانلرنک اوز ذمه لرینه لازم بولغان و بولاجق هم ده اوزلرینی آخرتده و دنیاده هلاک بولودن صاقلایاجق نرسه- لرنی بلو، اوگره نو شریعت طرفندن آچیق صورتده فرمانلر ایله تأکید قیلنه، اما بلو و اوگره نو کیفیتلرینی تعیین ایتو ایسه هر عصرنک اوز بالالرینه امانت ایتولنه در.

اوشبو سبیدن «بینگالک»، «فائده لیره نک» دیگان ایکی اساسنی غایه امل قیلوب هر عصرنک عالمیری اوز زمانلرینه موافق روشلرده تعلیم اصوللری توزودیلر و یاخشیدن یاخشی اصوللرغه کوچوب طوردیلر.

ابن حزم، ابن مسکویه، امام غزالی شیکلی عالملرنک علم حاصل ایتو حقنده توزوگان اصللری، قاعده لری ده اوشبو عادتلرگه کوره ایدی. اصول تعلیم شیکلی «اجتماعی» اشلر، هر عصرنک احتیاجینه کوره توزولوی لازم بولدیغندن، جمیع عصرلر ایچون عام بولمازغده ممکن. بلکه هر بر عصرده دستورالعمل بولورلق روشده تعلیم اصولی و پروگراملر توزو، انسانلر ایچون ممکن بر وظیفه ده توگلدرد. ابن مسکویه و امام غزالی توزوگان پروگراملرنک بعض اورنلری بزنگ عصر ایچون اوکغای بولماسه بزنگ عصرمزده توزولگان قاعده لرن پروگراملرنک ده بر آزی یا که بتولنه یی، کيله چکلر ایچون اشگه یارامای ممکن. «اگرده روسلر، آورپاده غی اولچولرینی قبول ایتسولر، شول وقتده غیمنازیه هم ریالنیلرده بر یلق حساب درسلی کیمور ایدی» دیب سویله ب یوروچیلر بار. احتمال کيله چک زمان خلقلری «هیئت معلمین» شیکلی نرسه لردن گنه توگل بلکه مکتبلر، مدرسه لرنک اوزلرندن ده مستغنی بولورلر. شولای بولغاج تعلیم ترتیبی و تعلیم پروگراملری حقنده نیچوک ایتوب شریعت طرفندن بیرلگان طوغری فرمانلر کورساتو ممکن؟ بلکه دائم اوزگاروب و باشقاروب طوروی لازم بولغان اجتماعی اشلر حقنده اسلام شریعتینگ طوغریدن طوغری فرمان پروی نیچوک جائز کورلسون؟

خلاصه: علم حاصل ایتو، مسلمانلر ایچون فرض بولسه ده آنک تحصیل کیفیتینی تعیین قیلو هر عصر مسلمانلرینگ اوزلرینه تابشولغانلرد. «فائده لی» و «بینگال» بولمقنی غایه امل قیلوب مسلمانلر، اصوللر توزورگه تیوشلی.

مصرده «دعوت و ارشاد» اسمنده دینی بر مدرسه آچدیلر یا که آچارلر. مونک پروگرامنده بو کونده احتیاج کورلگان فنلرنک هر بری حتی أوروبا تلرندن بر ایکسی مجبوری ایتوب کورساتله در.

مصر مفتیسی محمد عبده حضرتلرینگ «بو زمانده اسلام دینینگ عالمی سانالور ایچون أوروبا تلرینگ هیچ بولماغانده برینی بلو شرط، أوروبا تلرندن برسینی گنده بله گان آدم گه دین عالمی اسمی بیرلو یا گلش اش» دیگان سوزی مشهوردر. ایندی دین عالمیری چیقارر ایچون تأسیس قیلنه طورغان مکتبلرده برر توری چیت تل او قولماسه اول مکتبلر دین عالمیرینی نیچوک یتشدره آلور؟

درست، محمد عبده نک اول سوزی قرآن و حدیث مضمونی توگل، فقهنده اساس ایتوب طوتولا طورغان بر قاعده ده توگل؛ شونک ایچون آکا قولاق سالماغانلقدن بر ضررده بولمی، شولای بولسه ده مذکور سوز، درست تجربه لرگه بنا ایتولگان طوغری بر «حقیقت» در. آنی انکار قیلوجی، الله قاشنده گناهی بولماسه ده، آکلاب سویله و چیلردن حساب قیلناز.

بو کوغزده روسیه ده اوزلرینی «مسلمانلرنک دینی عالمیری» دیب حساب ایتوچیلر و دین عالمیری اوستینه لازم بولغان وظیفه لرنی یاخشی بلوچیلر بولسه کیره ک. لکن شوشی آدملر آراسنده مسلمان عالمیری اوستینه امانت قیلنغان وظیفه لرنی باشقاره آلوچیلری «یوق» دیب ایتورلک درجه ده آزدرد. مونک سبیلری تورلیچه بولورغه ممکن، اما ایگ آچیق سبب، روسچه بلماگندکلریدر. بو سوزلردن مقصودمز «دینی» اسمده بولغان مکتبلرنک اوز درجه لرینه موافق کورلگان مقدارده غی فنلردن، دنیاوی هنرلردن آیرلورغه ممکن بولماوینی کورساتکدر.

اسلام دینی، فن اووقو حقنده طوغریدن طوغری فرمان بیرگان بولماسه ده هلاکتدن، ذلتدن، خسارت و فلاکتدن صاقلانو ایله هم طوغری هم آچیق فرمان بیرگانگی معلوم. شونک ایچون فقیهلر «واجبلرنک مقدمه لری ده واجب» مضمونده بر قاعده قوعشلردر. «دینی مکتب» دیگان سوزنک معناسی شاید شوشی سوزلردن معلوم بولور. شونک سیندن دیریکتور سؤالینگ ده مضمونی یاخشی آکلاشلور.

دیریکتور طرفندن صورالغان نرسه لرنک حقنده اسلام شریعتده «یان» لر بولوب بولماوینی بلور ایچون اسلام شریعتینگ تعلیمات پرو روشینی ملاحظه قیلورغه تیوشلی. زمان و اورن اوزگروی سیندن اوزگرمی و باشقارمی طورغان نرسه لرنک حقنده شریعت، آچیق تعلیمات بیرسه ده زمان هم وقت اوزگروی سیندن اوزگررگه

- ۲) شول مکتبلردن کوتولگان مقصودلر نیندی نرسه؟
 ۳) آنلرده تعلیم ترتیبلری نیچوک؟
 ۴) اوقوتولاجق نرسه لر و پروغراملر نیندی نرسه و نیندی روشده؟
 ۵) معلملر هیئتیی هم دین معلملری نیندی صلاحیتلرینی حائز بولولری تیوشلی؟
 ۶) اوشبو خصوصلرده اسلام شریعتنده بیانلر بارمی؟.. بولسه نیندی نرسه لر؟ (*) .
 جواب:

۱) دین تعلیم ایتوله طورغان مکتبلرنک اصل وضعلری، الله تعالی گه بولغان بورچلرینی ده و اوز آرالننده بر برینه قارشو بولغان حقلرینی ده اوتی آلورلق دینلی، اعتقادلی و تربیه لی، گوزل اخلاقلی وفالی انسانلر یشدرمک در.

۲) شول مکتبلردن کوتولگان مقصود، اسلام دینی ایله آشنا بولمقدر. اسلام دینی ایله آشنا بولونک دائره سی کیگ بولسه ده اوشبو اوج درجه گه آیررغه ممکن: ا) مسلمان بولو ایچون شرط ایتولگان قدر اعتقاد و عمل روشلرینی باو. ب) مونگ اوستینه بر قدر دلیللرینی ده آکلی آلو. ج) مونلراوستینه مذکور نرسه لرنگ حکمتلرینی و دلیل چقارو بوللرینی باو. بو درجه، قیاس قیله و اجتهاد ایته بلوگه قدر بارادر.

۳) تعلیم ترتیبی، ممکن قدر یننگل و فائده لی یولده بولو
 (*) اهمیتیی بولغانلقدن دیار تاملنتدن مفتی حضرت سلطانف نک لیچنی اوز اسمینه کیلگان بو سؤال کاغذینک روسچه سیندی ده توانده عینا درج ایته مز:

Въ настоящее время Министерствомъ предпринята разработка находящихся въ его распоряженіи матеріаловъ, касающихся современнаго положенія магометанскихъ конфессіонныхъ школъ (мектебе и медресе) въ различныхъ мѣстахъ Имперіи.

Въ связи съ этимъ встрѣтилась надобность въ выясненіи, основаніи отзывовъ компетентныхъ лицъ, тѣхъ шаріатныхъ постановленій, кои имѣютъ непосредственное отношеніе къ дѣлу конфессіональнаго обученія магометанъ.

Вслѣдствіе сего, считаю долгомъ обратиться къ Вашему Высочествоу съ покорнѣйшею просьбою не отказать въ сообщеніи ближайшихъ свѣдѣній по вопросу о томъ, содержатся ли въ шаріатѣ вообще и какія именно указанія относительно назначенія магометанскихъ вѣручительныхъ школъ, преслѣдуемыхъ ими цѣлей, порядка веденія преподаванія въ нихъ, предметовъ и программъ обученія, состава педагогическаго персонала и тѣхъ условій, какими должны удовлетворять лица, принимающія на себя преподаваніе дѣтямъ и юношамъ, правилъ исповѣдуемой ими религіи.

Къ изложенному имѣю честь присовокупить, что Министерство весьма заинтересовано полученіемъ упомянутыхъ свѣдѣній въ непродолжительномъ, по возможности времени.

Пользуюсь случаемъ выразить Вашему Высочествоу чувства глубокаго моего уваженія и совершенной преданности Подлинной за надлежачимъ подписомъ.

№ 8441

12 Сентября 1913 г.

دیریکتور سؤاللرینه قر آن وحیدلرده، مجتهدلرنک سوزلری و ایسکی عالملرنک تألیفلر ننده آچیق جوابلر یوق دیمیم، باردر. ضرور کورلسه مونئی تابوچیلر و کورساتوچیلر بولور. لکن آنندی مادهلرده شریعت اساسلرندن دلیللر صوراو و دلیللر کورساتو ایله شغلله نو حکومت آدلری ایچونده، مسلمانلر ایچونده او کغایسز و مشقتلر گه سبب بولاجق اشلردندر. اگرده (صناو ایچون گنه بولسه ده) مذکور سؤاللر ایله انجیل و تورات عالملرینه مراجعت ایتولسه و: « شوشی حقدده شرعی بیانلر بارمی؟ بولسه آنلر نیندی نرسه لر؟ » دیب صورالسه ظن ایته مز که انجیل و تورات عالملری ده جواب بیرو طوغر و سنده او کغایسزلقلر کوررلر و مونک بر مشقتلی خدمت ایکانلگی نی سویه لرلر. حالبوکه آنلر حقدده ترجمه مشقتلری بتونله ی یوقدر.

سوزنک قسقه سی: حکومت آدلری ایچون زاقون لایحه سی توزولگان وقتده، توزوله چک لایحه نک دینی دلیللر گه بنا قیلنو وینی توگل، بلکه دینی اساسلر گه خلاف و ملتیری ایچون ضررلی بولما وینی غنه کوز او گنده طوتو موافق بولور. بو طوغر وده حکومتنک رسمی بر مأموری بولغان « مفتی » نک « شوندی نرسه لر، اسلام شریعتینه خلاف توگل » دیب بیرگان قتواسی، خرسیتیان روحانیلری طرفندن بیرلگان جوابلر قیلندن حکومت مأمورلری و دوما مجلسی ایچون سند و دلیل بولورغه تیوشلی. مسلمانلرنک دینی مدرسه لر ننده فلر اوقو حتی (اوقوسه لرده اوقوماسه لرده) بولورغه، فلرده دینی درس لر قیلندن اوزلرنک آنا تلی، لازم بولغانلری عربی لسان ایله اوقولورغه تیوشلی. اگرده مسلمانلر ایچون شوشی روشده مساعده لر بولسه موندن فائده کوروجیلر مسلمانلردن ده بیگرمک حکومت آدلری اوزلری بولاجقدر.

اگرده لایحه توزولوب بتدیکندن سوک (دوماغه کرمازدن مقدم) دخی بر مرتبه مسلمانلرنک دینی اداره لرینه و ضیالی آدلرینه کورساتلوب اوتلسه بیگرمک ده یخشی بولاجق و مونک ایله حکومت آدلری، روسیه مسلمانلرینی اوزلرندن رضاعنه قیله چقلدر.

مونده یازغان سوزلر مز گه کوره اوشبو مسئله نک سؤال و جوابی اوشبو روشده بولاجقدر:

سؤال:

۱) مسلمانلرنک دین تعلیم ایته طورغان مکتبلرینک نازانچینه سی (اصل وضعی) نیندی نرسه؟

اخلاق

(«الهلال» ايله «الرياض» مجله لاندن مقتبس)

بزننگ مکتب و مدرسه لرگه ، معلم و درس کتابلرته ، اقتصادی و اجتماعی حالمرزنی اصلاح قیلوغه حاجتمز بارلغنده شبهه یوق . لکن هر برندن ده بیگره که اخلاقمرزنی اصلاح قیلورغه محتاجمز . چونکه امتلرنک یوقاری کوتارلورلرینه و توبان توشولرینه که مؤثر بولغان عامل ، اخلاقدر . امتلرنک کوتارلورلری بایلیق برله توگل . علم و معرفت برله ده توگل ، بلکه اخلاق برله در .

بر وقتلر رومالولر یاروم دنیانی فتح ایتدیلر ، یونانلورلر ده ییکدیلر . مونگ سببی بو مغلوب خلقلرنک یارلی و نادان بولولری توگل ، بلکه اخلاقلری بوزولو ایدی . یوقسه یونانلورلر ، رومالورلرغه قاراغانده علم و معرفت طوغروسنده بیگ اوستونلر ایدی . علملری ، هنزلری بولماغان امی عربلر ، اخلاق توزوکلیک سبندن یاروم دنیانی فتح ایتدیلر ، یاروم دنیانی ضبط ایتوچی رومالولر مونلرغه قارشی طوراً آلمادیلر . رومالولرنک علملری ، فلسفه - لری ، بایلیقلری ، کوبلکلری مسلمانلرغه قارشو بر اش ده اشلی آلمادی . چونکه رومالولرنک خلقلری بو وقتده بیگ بوزولغان ، اتفاق ایله اسراف و سفاهت دگرینه چومغان ایدیلر . تاریخده مونلردن باشقه هئالرده کوب .

اخلاق آراسنده قوملر و مدنیتلر باشقه لغی سبیلی باشقه لقلر بولورغه ممکن . بعض بر قوملر و مدنیتلر بعض بر خلقلرنی گوزل سانادقلری حالده باشقلر ، ایکنچی بر خلقلرنی گوزل سانارغه ممکن . شونک ایچون «اخلاقی اصلاح قیلو» دیگان سوزدن ترقی گه مساعد بولغان اخلاقی اراده قیلورغه تیوشلی . اسلام مدنیته جوهردلق ، یومشاقاق ، عهدگه وفا ، امانت اصوللرینه بنا ایتولگان ایدی . هیچ شبهه یوق ، شول خلفلر اسلام مدنیته یوقاری کوتارلورلرینه خدمت ایتدیلر . لکن بو کونگی مدنیته کوتارلورلرینه مذکور خلقلرنک بعض برلری سبب بولمازغنده ممکن . شونک ایچون بز ، اوشبو زماغزده ترقی گه سبب بولغان اخلاقلرنی بیان ایته چکمز . مونلر «صدق» ایله «ثبات» دن عبارتدر .

(۱) صروق . گوزل خلقلرنک پادشاهی «صدق» در . صدق ، مسلمانلر قاشنده ده که الوغ اورن آلوچی خلقلرنک بری ایدی . شونک ایچون : «بالالریکه صدق اوگرهت ، صدق

والک کیره کلردن کیره کلرگه کوچه بارودن عبارت بولورغه تیوشلی . (۴) اوقوتولاجق نرسه لر و پروگراملر ، ۲ نیچی سؤال جوابنده بیان ایتولگان درجه لرگه قارالوب یورله در . مثلاً : برنیچی درجه ایچون اعتقاد و عمل روشلرنی یالکز آنا تلی ایله گنده آکلارغه ممکن . ایکنچی درجه ایچون بر آزرع لغتی و علوم عربیه بلورگه تیوشلی ، اوچونچی درجه ایچون قرآن کریمنی آکلارغه و دلیللرنی درست یورتورگه یاردم بیره طورغان قیلرنی و مونگ اوستینده علوم عربیه و عرب لساینی کامل صورتده بلورگه تیوشلی . اوشبوگا کوره مسلمانلرده مذکور اوچ درجه ایچون اوزلرینه موافق صورتده دینی مکتبلر بولورغه حاجت بار .

(۵) بو کونده خرستیانلرنک دینی مکتبلرنده خدمت ایتوچی معلملر هیثی و معلملر ، خرستیان دینیه نسبت ایله نیندی صلا - حیتلرنی حائز بولورغه لازم کورلسه مسلمانلرنک دینی مدرسه لرنده گی معلملر هیثی ایله معلملرده شوندی صلاحیتلرنی حائز بولورغه تیوشلی .

(۶) اوزلرینه تابشرلغان اشلرده «فائده لی» و «بینگلیک» نقطه لرینی اساس طوتوب اسلام عالملرنک موافق کورگان اشلی «شرعی بیان» حکمنده دیدک . شونک ایچون بو ماده گه : «اسلام شریعتنده بیانلر بار» دیرگه ، تورکیا مصر و باشقه مملکتلرده گی اسلام عالملرنی کورساتورگه ممکن .

رضاء الدین بن فخرالدین

۴ نیچی دیکابر ۱۹۱۳ سنه .

سروری

تورکیاده الوغ شاعرلردن بولوب ۱۲۲۹ تاریخ هجریده وفات ایتدی . شاعر بولوی ایله برابر تاریخ یازو طوغروسنده مهارتی بار ایدی ، هزل سویله و ایله مبتلا بولدیغندن بو طوغوروده معاصرلرنی بیگ رنجیتدیکی روایت قیلنور . بر مجبوریت سبندن سویله نگان هزللری عفو قیلنسه ده مجرد وقت اوتکارر و کشی کولدر ، مجلس قزدرر ایچون سویله گان هزللری عفو قیلنور درجه دن اوستوندر . مجبور بولمی طوروب معلوم شخصلر حقتده هجو و هزللر یازمق موافق اش توگلدر . قلم اهللری ایچون هر وقت عمومنگ خلقلرنی اصلاح حقتده اجتهاد ایتولری لازم بر اشدر .

«معلم ناجی» .

شوگا اوڭغايلاپ مشورت يوروب يياره لر. مشرق خلقلرينك بتون قصلرلى كشيلىرىنگ خاطرلرني صافلاودن عبارتدر. صرف ضررلى بولاجق نرسه لرده ده انلر خاطر صاقليلر وشونك ايله كشي گه حيات قيلغان بولالار. شونك ايچون فكورلرني آيچق سويلي آلمانان كشي «صدق» كبي بر گوزل خلقدن محروم بولغان بولاددر. امتلر نك يوقارى كوتارله باشلاولرنيگ دليلي. افرادينك اوز خطالريني اقرار قيه آلوريدر. اوزينك خطاسيني بلگان صوڭ هميشه ده قارشوب طورو وشونى اقرار ايتاو قدر معناسزلق بولماز. بو ايسه خلقنى ده اوزيني ده آلدودر. آله كينكان ملتر، خطانى اقرار قيلو طوغروسنده بولغان حكايترلرني بالالرينه يك كوب اوقوتلر وشونك ايله درست سويله رگه عادتلنדרه لر. شونك ايچون مونلر آراسنده: «خطاسيني اقرار قيلوچي بيكت كورسه گر، استقبالى اميدلى ايكانلگي ايله آڭا سوينچ بيرگر!» ديكان سوز مقال بولوب يوريدر.

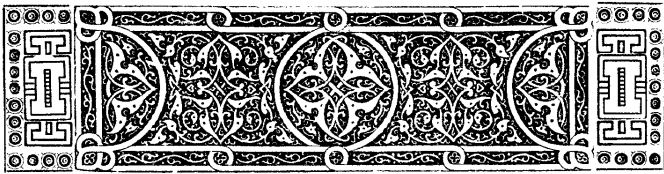
امانت ايله وفانك فضيلتلى اش ايكانلگيني سويله ب طوررغده حاجت يوق. لىكن مشرق خلقى «وعده» قيلورغه بيك هوسيلير، قوللرندن كيلورلك و كيلمازلك ايكانلگيني تيكشروب طورمى وعده قيله لر وشون وعده لرني وفا قيله آلمادقلرندن وفاسزلق اسميني آلورغه مجبور بولالار. قولدن كيلمازلك اش حقتده مطلقا وعده ايتازگه تيوشلى، حقيقت حالده هر كيم اوز وظيفه سيني اوزى بلورگه وكشي طرفندن بلدرونى كوتوب طورمى اوزى اشله رگه اوگره نو لازمدر. اشلرني، اوزلرينك تيوشلى بولغان وقتلرندن كچكدروده وفاسزلق، امانت گه اعتبار ايتماكانلكددر. مشرق خلقى مونك ايله مبتلادر. مونلر، تيوشلى وقتنده اش گه كرشمىلر، فرصتلرني فاسفه ساتوب اوتكاره لر، هر اشنگ حقيقتينه قاراو تيوشلى بولا طوروب مشرق خلقى اشلرنگ ظاهرلرني اهميت بيره لر، يوق غنه نرسه لردن متاثر بولالار، سويليلر سويليلر بر اش چيقمى، كون بوپى تارتوب ده اون چيقاره آلمانان تگرمنه گه اوخشيلر.

۲) **ثبات** . هر تورلى مانعلرگه قارشى طورو «ثبات» در. ثباتلى آدم، ديناوى مرتبه لرني بايقلرني فدا قيلوب بولسه ده اوزينك «حق» ديب اعتقاد قيلغان نرسه سى حقتده اجتهاد قيلور. سقراط آدينه اولم جزاسى هم ده اوزينك «حق» ديب اعتقاد قيلغان نرسه سيني فدا قيلودن عبارت ايچى تورلى نرسه كيلگان ايدى. سقراط، اوزينك حق ديب بلگان عقیده سيني فدا قيلوغه كوره جان فدا قيلونى ارتق كوردى. غاليله باشينه ده شوندى بر اش كيلگان ايدى. ابن تيميه، اگرده اوز عقیده سيني فدا ايتكان بولسه ايدى وزيرلرگه كورده ده حرمتلى و الوغ بر آدم بولاجق

اساسينه بنا قيلوب ترپه ايت. صدق آنلرغه هر بر فضيلتني اوگره تور» ديلر. رسول اكرم حضورينه كيلوب بر آدم: «مينم، كشي گه بلدرمى قيله طورغان دورت تورلى گناهم بار: زنا قيله م، اوغرايم، خمر ايچم، يالغان سويليم، شوشى گناهملرنگ باريني تاشلا رغه كوچم بتمى، اما بريني تاشلا ويه اشانام، قايسيني تاشليم؟» ديگان ايدى. رسول الله: «يالغان سويله ونى تاشلا!» ديدى. رسول الله حضرتلرندن كيتوب اوز دينايسنه قايتقان صوڭ آدينه زنا گناهمنى طوغرى كيدى. شون وقت اوز اوزينه: «مين ايندى يالغان سويله و دن توبه ايتدم، اگرده رسول الله شوشى زنا حقتده صوراسه ني قيلورم؟ درستيني ايتسم احتمال حد صوغارلر، بتون گناهم آشكار بولور، انكار ايتسم آلمانان بولورمن» ديب زندان. صوڭندن بعينه اوشبو سببكه بنا قيلوب اوغراودن، ايسر كچ ايچودن ده توبه ايتدى.

«صدق» آستينه جسارت ادبيه، خطانى اقرار قيلو، امانت هم وفا كبي گوزل خلقلر كره در.

جسارت ادبيه، سوزنى آيچق سويله و دن عبارتدر. جسارت ادبيه دن محروم خلقلر مشرق خلقلريدر (مسلمانلر ده باشقه لرده). بر فكر بيان قيلورغه طوغرى كيديكند مشرق خلقلرى، كشيلىر باراقتاز، فلان كبي كو كينه ياخشى طويلماز بهانه لرى ايله فكرلرينك طوغروسيني سويله مازلر. حتى مشرق خلقلرينك بو ناچار عادتلىر مطبوعاتلرينه ده سرايت ايتدى. مطبوعاتلرينى اوقوب قاراساك هر بر مقاله لرى كشيلىرگه مداهنه و مجامه قيلودن عبارت بولوى كورلوب طورادر. اوشبو سبب ايچون حتى بر كشي بو كون بر تورلى فكر سويله سه ايرته گه شونك خلافي بولغان ايكه نچي تورلى فكر سويلي وشوشى اشنى عيب ديب ده بلمى. چونكه اول فكرلرينك برى بر كشي خاطرى ايچون وايكهنچيسى ده ايكهنچي كشي خاطرى ايچون سويله نگان بولاددر. جسارت ادبيه، هر كيمدن اول زور مجاسلر ده خطبه لر سويله وچيلر، مطبوعات باشنده طوروچيلر ايچون لازم صفتلردر. امتلرني، ملترني طوغرى يوللرغه كوندروچيلر شوشى خلقلر بولغانلقدن مونلر نك هر نرسه ني طوغرى و درست سويله و لرى لازمدر. مشرق خلقلرى موندى عمومى اشلر ده طوغرى سويله و توكل حتى خصوصى كيكاشلر ده ده طوغرى سوزنى آيته آليلر. خصوصى بر حالده كيكاش صوراو- چي غه، هيچ بر ياشرمى طوب طوغرى كيكاش بيرو عقل و دين جهتتدر لازم ايكان، مشرق خلقلرى: «بولاي ايتسم كو كينه آور بولور، ننگيله سويله سم بر اوڭغاي سزلق كورلور» ديب اك اول كيكاش قيلوچينك اوزينك مراديني بلورگه طريشه لر وشونى سيزو ايله حتى اوز اعتقادلرينك خلافي بولسه ده اشنى

شام خاطراتی

XII

نرسه لره

محترم بر حضرتزنگ: «شام ده زور آدم لر کوب، لکن باری ده ئولک، حال حیاته دیگیلری یوق» دیووی بیک دستدر. بو شهرده صودن قالا ایک مولچلق بولغان نرسه تره لدر. قاید بولولسه گده بر قه گه کیلوب چغاسک، قای یاقه غنه باروب چقسا گده آنده قبر کوره سک. اول تره لرنک اچنده طبیعی ایسکیدن کیلگانلری و اسناد ایتولگان آدم لرنک حقیقی قبرلری بولغانلری بار. لکن بعض بر بیک ایسکی دورنگ کشیلرینه عاند، حقیقی قبر بولووی حقنده سوز ایتووی آغر بولغانلری ده یوق توگل. مثلاً: ابن تیمیه، ابن عربی، صلاح الدین ایوبی، بلال حبشی شیکلیلرنک قبرلرنده شبهه بولماسه ده حضرت یحیی، ذوالکفل یغمبر قبرلرن تور توب کورسه تو یینگل بر اش بولماسه کیرهک. امویه جامعینک اورتاسنده حضرت یحیی قبری دیب کورسه تلگان اورون حقنده ده خیلی جالب دقت بر نرسه سویلدر. جامع امویه نک اورنده بیک ایسکیدن بیرلی معبد بولا کیلگانلگی و شام، اسلام حکومتی قولینه کیچکانده آنده کلیسه بولوب آنک یارطیسی جامعغه ایله ندرلگانی و قالغان یارطیسنک ده ولید دورنده آتوب بو کونگی جامع بنا ایتولگانلگی ذکر ایتلوب اوتکان ایدی. شول جامعنگ نیگرن قازیغانده یر آستدن بر طاباق اچینه قوبولغان انسان باشی سویاگی چققان و طاباقتک چیتنه ده «یوخنا» دیب یالغان بولغان ایمش. شول وقتده مونک حضرت یحیی نک باشی بولوب بولماوی حقنده مذاکره بولوب نهایت شول یغمبرنگ باشی بولووینه قرار بیرلگانده تکرار شول اورنغه کومولگان ایمش... ایشه اول قبرنگ حضرت یحیی باشینک قبری بولووینه دلیل شول قدر. اول باش سویاگی نیگه حضرت یحیی غه منسوب ده، نیگه یوخنا اسمنده بر پاپاسقه منسوب توگل؟ بو صوگ بزنگ ایسکی مدرسه تعبیرنجه ترجیح بلا مرجح بولمیی؟ باشقه ایسکی تره لدرده شولای تیکشیرلسه کوبسی شوندی بر نرسه گه تره لوب قالور ایدی.

طرویسکیدن یراق توگل بر اورنده قزاقلرنک «اولیا

ایدی. لکن اوزینگ عقیده سینی فدا قیلورغه رضا بولمادی و شول سببلی تورمه ده وفات بولدی. ایشه «ثبات» شوشندی نرسه در. ثباتلی آدم لر مونلرغه توگل بلکه دین یا که علم یولنده جانلرینی بیروچیلر، وطنلرندن نفی قیلنوجیلر، تورمه لرده یاتوچیلر و عمرلری اوطلی کومر اوستینه باصوب طوروچیلر قیلنندن اوز حاللرندن امین بولا آماوچیلرنک هر بری ثباتلی آدم لرگه مثال بولورغه یارارلر. اسلام دنیاسنده ابو ذر الغفاری، سحر بن عدی، ابو حنیفه، احمد ابن حنبل، ابن رشد وغیرلر «ثبات» صاحب لری ایدیلر. آرمی تالمی اش اوستنده او طورو، علم یولنده قورقنچ یرلرده یورو همه سی «ثبات» غره سیدر. مشرق خلقی خصوصاً مسلمانلرده اوشبو فضیلتلی بولغان صفت، کوندن کون بتوب کیله در. دنیا ده نی قدر یا که نرسه لر چیقدی و همیشه ده چقوب طورادر، شوشی کاشلر، مخترعلر آراسنده مسلمان اسمینگ کورلماوی مسلمانلر آراسنده «ثبات» بولماغانلرند. بو کون تیمر یوللر و پاراخودلر هم ده الکتریقلر اشیدر. لکن مونلرنک شوشی درجه لرنه یتوینه قدر، نی چاقلی جانلر قربان بولغان ونی قدر بایقلر تلف ایتولگان ونی قدر کوز نورلری و ذهن کوچلری صرف قیلنغان؟ مشرق خاقلرنک موندن خبرلری یوق.

«ثبات» بیک عزیز و بیک قیمت بر نرسه بولدیغندن آدم چیلکنک سرمایه سی صانالورغه یاریدر. ثباتلی آدم لر اوز نسلرینه اعتماد قیلرلر، کیگ کوکره کلی بولالر. بو نرسه لر، «ثبات» غه لازم نرسه لدر. ثباتلی آدم لر واق تو یانک نرسه لرگه التفات ایتیلر، اوصاق یافراقی مثالده آرنه ییلرده ساکنوب طورمیلر.

مسلمانلر، اوزلرینی و بیگه کده یاش بالالرینی اوشبو گوزل خاقلر اوزرنده تریه قیلورغه تیوشیلردر.

شمر:

باچه ده

شول وقت مین باچه ده یالغوز ماتور آیلی کیچده توشه اوی فکر حسابسز دریادای باشدن کیچه صایری شونده بر ماتور قوش نیچه تورلی موکلی کوی بیره بو صایراو میگا حس کیتوره درد موک و اوی اویلانا صزلانا کوکل اوته یاشلک جیل کبی صولا وجودم گویا که قش کونگی گل کبی.

حیدر فیضی.

مسلمانلارده سيرهك طابلا طورغان نرسه توگل . استانبولده غي مشهور ابو ايوب الانصاري حضرتلرنگ قبرى ديب كورسه تيلگان اورنده توش بونچه غنه تعين ايتولگان ديلر . « الرؤيا وحى المؤمن » اما ، لكن هر رؤيا وحى المؤمن بولسه وحى نك يك اوگنايسز وضعيته قالغان وقتلرى كوب بولور ايدى .

شامده غي تر به لرنگ بارسنى ده زيارت ايتوب چغاقچ بولسهك اوزينه گنه بر آطنه وقت كيرهك بولور . بز محى الدين ابن عربى حضرتلرى نك تر به سى برلهن سويقه محله سنده اصحابدن و ازواج مطهره دن بعضيلرنگ و حضرت معاويه برلهن يزبدنگ قبرلرئنه گنه زيارت ايتدك . « صالحيه » گه بر بارشمزده مشهور « پاموق بابا » نك آياغن ده تاماشا ايتوب چقدق .

سويقه محله سنده كى باب الصغير اسمنده گى قبرلكده اوشبو كشيرلرنگ قبرلرى بار ايمش : بلال الحبشى (رسول الله نك مؤذنى) ، اوس الثقفى ، عبدالله بن جعفر الطيار ، عبدالله ابن ام مكتوم ، عبدالله بن زين العابدين ، ابو عبيدة بن الجراح ، ابان بن عثمان بن عفان ، اسماء بنت ابى بكر ، ليلا بنت زبير ، سكينه بنت حسين ، ام كلثوم بنت على ، فاطمه بنت حسين ؛ ازواج مطهره دن ام حبيبه وام سلمه ، رسول الله نك جاريه سى ميمونه ، شيخ سعيد الخالدى ، شيخ حسن جباوى ، شيخ ابوالبيان ، امام سروجى . حضرت حسين برلهن كربلاده شهيد بولغان ييدى كشينگ باشلرى ده شونده مدفون ايمش . بو قبرلرنگ تورلىسى تورلى قهده ، قهله گوزل و مزين . حضرت معاويه نك تر به سى ديب كورسه تيلگان قبرنكسگنه اچنده ده طشنده ده زينت يوق . بو قبر باشقه لرى شيكللى ماطور شكلده اشكاتورله نوب ياصالماغان . بالچق برلهن صلا نوب قه قوبولغان . چيتدن قاراغانده كچكنه بر كيرپچ صارايينه اوخشاب طور . يز بارغانده قبرلك نك تورلى يرنده ثلله نيچه قه اشلهب ياطالر ايدى . اچلرن باروب قارادق . كوبسينگ اورطاسنده ازيز ايزلگان بر چوقوردن باشقه نرسه يوق . هيچ برسنگ اچى قبر اورينه اوخشاماغان . بره ريل صوگك بارغان كشى اول قهله اچنده بر آز مددلر يازلغان پرده لر برلهن اورتولگان قبر كوره چك و بو يل ازيز چوقورى بولغان اورنلرئنى كيله سى يل مقدس بر قبر ديب زيارت ايته چكلر . اسلام عالمنده اوليالر قبرى منه نيچك اوسوب چغا .

كوب قبرلرنگ اوستى ياشل آغاچلر و چچهكلر برلهن زينته لگان و بيك كوبلرئنگ اوستينه مزين چاطرلر قورولغان ايدى . چاطر قورولماغانلرئندن بعضيلرئنه يفاك ياولقلر اصلغان . قبرلرئنى ايله ندرگان ره شه تكلر اچنده توركوم توركوم خاتونلر اوطورالر ايدى . قبرلر اوسته ده گى چاطرلرئنى كورگاج مينم باشقه

زيارتى « ديب قربانلر چالوب مددلر استه ب يورگان بر قبرنك بر قالماق قزى قبرى بولوب چققانلغن سويليلر ايدى . بو كونده اسلام دنياسينك تورلى اورنلرئنده فلان شيخ ، فلان ولى نك قبرى ديب كورسه تيلگان اورنلرئنگ بيك كوسى بلهك قبرده توگلدر . ياكه بره ر مجوس ياكه باشقه ير دينده گى كشينگ قبرى در . بو شهبه نى دفع ايتهرلك قوت تر به چى آغالرده بولوب بناسه كيرهك . اگرده مسلمانلر آندى قبرلردن فائده كورسهر ، اول قبرلر يانينه بارغاچ اورولر سلامتله نسه ، باشقه اولقلر بيكله سى ، بو فائده لاولرنگ ايليمينلرئى قبردن چقمى ، بلهك ياردم صوراب باروچيلرنگ اوزلرى برلهن برگه بارا . آلا رنك اوز قبلرئنده گى اعتقادلرئندن اوسوب چغا .

صوگنى يللرده آمر يقاده „ The Christian Science « مسيح تعليماتى » اسمنده بر مذهب ظهور ايتدى . بو مذهب صاحبلرنگ دعوالرئنه كوره اورودن دوانلورغه تيوش توگل . يالكر الله غه اشانورغه و آندغنه ياردم صورارغه تيوش . آلا ر : « الله غه اعتقاد ايتسه گز بارسى ده بولا » ديلر هم شول نق اعتقادلرى سايه سنده كوب اورنلرده دعوالرى درست ده چغا . بولارده يالكر اعتقاد بار . قبر فلانئى آلا ر طانوميلر . آلا ر اوزلرئنگ اچكى طبيعتلرن قبر طاشلرن كورميدة حر كتكه كيتوره آلا ر . آلا رنك كوگللى قبر اوستينه ياطمى ده الله غه يونه له آلا . بنا عليه قبرلر ياننده اورولرنگ شفا طا بووى و قبرلر اوستنده كراماتلر ظاهر بولووى اوزلرئنگ بارلقلرئندن باشقه بر نرسه نى ده اثبات ايته آهليلر . بر قبر ياننده اوروشنا طابسه اول قبر حقنده : « آنده اوروشنا طابا » دن آرتق بر سوز ايتوب بولمى . « آنده اوروشنا طابا ، بنا عليه اول بر ايزگى قبرى » ديه رگه هيچ يول يوق .

شامده ايسكيدن كيلگان قبرلر آز شيكللى ئلدن ئلى يا گلرن كشف ايته طورالر ايمش . شام بيك ايسكى بر شهر بولغانلقدن آننگ اوطورغان اورنده ير آستنده واطق بنالر و چوقورلرئنگ بولاچنى طبيعيدر . شوندى بره ر اورن بر آز ايشلوب بر تيشوگك حاصل بولديسه ايندى اول اورن بر ولىنك قبرى بولا . تيشوكنك اوستن آرقىلى طورقىلى آغاچلر برلهن قاپليلرده بر آق چوپره ككه قبر صاحيسنگ اسمن كنيه سن و اوخاخده غى اورننده يازوب چوپره كنى قبر اوستينه آصوب قوبالر . اگرده الله نك يومشاق كوگللى رهك بره ر بنده سى ده كيلوب حقسه قبرنك اوستينه بر قهده سالونا و شوندى صوگك بر ير تيشوگى مشهور بر زيارتگاه بولاده كته . موندى يا گكشيف ايتولگان قبرلردن برسنى اوز كوزم برلهن كوردم . قبرلرئنى توشده كورو بونچه تعين ايتوده

چتالجهدهغی عسکرلرنک حالی کیددی. بو کونده اوطوز - قرق میلیونلق بر ملتنگ استقلال و استقبالی اوچونگنه توگل، اوچ یوز میلیونلق اسلام ملتینگ شان و شرفن مدافعه ایچون قانلرن توگوب یاتقان عسکرلرگه یاطوراق وتهنلرن آز بولسهده صوووقدن صاقالارلق چاطرلر باریمی یوقی؛ لکن موندهغی قبر بالچققرینک هر حالده قویاش اسسیسندن زحمت چیگو احتماللری یوق ایکن!

دیب اویلام و مونی شول قبرلکده طانشقانم بر تورک خطیبینه سویلهدم. خطیب افندی: « اودت افندم شولای. لکن قبرلرگه آلی چاطرلر قوروب آدرنی چچهکار برلن زینتهو بر عادتکنه. چاطرلر آنده دائمی قالمیلر. بر نیچه کوندن صوگ آونالر» دیدی. بو سابق خطیب برلن بلال الحبشی نک قبرنده اوچراشقان ایدک. تورکلر بیک نزاکتلی بولالر بیت. اول بزنگ بتون قبرلکنی یوروب چغاچغمزنی بلگاچ اوزینک بزگه رفاقت ایتهچکن و بزنگ برلن « گیزمک شرفینه نائل اولدیغندن طولایی فوقالعاده مسرور» اولدیغن بیان ایتدی. برابر کیتدک. یولده خواجه افندی اوزینک ترجمه حالن سویلهدی. اوزینک بر وقتده استانبولده امام بولوب طورغانلغن و شول وقتده ملتکه فائده کیترو ایچون بیک کوب طرشقانلغن، لکن مانعلرگه اوچراوی سبیل تشبلیرنک برسیده فعلیتکه چغا آماغانلغن بیان ایتدی. شول قدر کوچلی بر حیت برلن سبیلرینه تشبث ایتکانی حالده خواجه افندیگ موفق بولا آماوینه تعجب ایتدک. چونکه سویلهگان نرسه لرینک سیکسان پراتسیتی اوز اجتهادینه غنه توقف ایتوب طورغان نرسه لر.

بر آزدن صوگ امام افندی سوزنی قبرلکلرگه کوچروب: « افندم شول قبرلرگه بر کوز سالکیز. هر یرنده اعتناسزلق کورنوب طور. باشقه ملتلر ایسه قبرلرن اولدیچه مقدس و محترم صاقیلر. خصوصاً پروتستانلر اول باده ممتاز بولسه لر کیرهک» دیدی. موگار جوابا مین: « اگرده اعتناسزلغمز اولکلرمز حقهده غنه بولسه ایدی الله غه مگ شکرلر ایتدک. وحالاکه بزنگ ترکارده استقبال آدملری بولاجق بالالرمزده طاشلانلق حالده. ملتلرنک بقا و سعادتده ایک مهم رول اویناغان نرسه ابتدائی مکتبدر. عجبا بزده شوگا بر آز بولسهده اهمیت یرله می؟ بزگه لطفا بو مملکتده بر منتظم ابتدائی مکتبنگ وجودندن خبر یرکیز. بز بالعکس مسلمانلرنی، قبرلرگه اهمیت یروده آرتق کیتکانلر دیب بله، منه شوشی قبرلکده بولغان قهرلرگه صرف ایتولگان پارلرغه شامده بر ابتدائی مکتب بنا ایتولگان بولسه ایدی نی قدر گوزل بولور ایدی. طوفراق آستنده یاطقان سویه کلرنک اول بنارغه برده احتیاجلری یوق. لکن یر اوستنده

یورگان جانلرغه مکتب ننگ اهمیتی آش صو درجه سنده در. بو کونده بر ملتنگ بقا و سعادتنی شوگا ترهلوب طور. مدنی ماتلر قبرلرگه اهمیت یرسه لرده اوزلرینک تنازع بقا میدانده غی. اورنلرن تأمین ایتکاج کنه یرهلر. آدرنک اول اهمیت یرولری ده اسلام عالمنده گی شیکلی کیلوب مددلر صوراو و قبر صاحبلرن الله برلن اوز آرالرنده واسطه یاصاو ایچون توگل. آلا ر آنی کینه شول دنیاوی اشلرینه قورال ایتو ایچون اشیلر. زور آدملرینک قبرلرینه بنالر صالوب آلا رغه تمثاللر قویولری بالالرینه روح یرو و آلا رغه خدمت ایتکان کیشیلرگه احترامنگ نی درجهده ایتکانلگن کورسه توب آلا رنی ده خدمتکه قرقدرودر... مسلمانلر شوشی قبرگه عبادتلیرنک فایده بارغانن آگلاسه لر...» خطیب افندیگه رحمت، مینی. یوقاریده یازلغان ننگ بر ایکی مثلی قدر سویله گانچی. بولمی طکلاب بارا آدی. بو وقتده بز باش قبرلکدن چغوب یول چیتنده بولغان یزیدنگ قبرن ازلهب کیتکان ایدک. یولغه کیلوب چققاچ ایشهک یته کلهب باروچی بر عربدن: « یزیدنگ قبری فایده؟» دیب صورادق. عرب بر سوزده ایتمی یردن بر طاش آدید: «الله یلعن یزید، خنزیر» دیب بر یرگه آطدی و اوزی یولینه دوام ایتدی. آنک طاش اطاقان اورنن قارادق. اوستنده ایسکی تیمر و باشقه چوب چار اویلوب یاتقان بر اویوم طاش. بز آنی اولدهده کورگان ایدک. لکن اول بر قبردر دیب اویلاماغان ایدک. (احتمال که قبرده توگلدر).

یزید قبرندن شهرگه بورولعاچ سویلهو خواجه افندی نوبتی ایتکانون بلوب سکوت ایتدک. خواجه افندی غازدن سوز آچدی. اوزی بو کونلرده مرتب لوقی آلامسهده اوقورغه تیوش دیب اعتقاد ایتکانلگن آگلا تندی. « صوگ، سز فعلا انکار ایتو برلن اعتقادا انکار ایتو آراسنده فرق طاباسزمنی؟» دیدم. صوگره حشردن سوز آچوب « وولتیر، اگرده حشر یالغان بولوب چقسه مین بر نرسهده غائب ایتیم، لکن توغری بولوب چقسه دهریلرگه نی زور اوکنچ دیگان» دیدی. بز: «اول سوزنی باشلاب سویله وچی اسلام فیلسوفی امام معریدر. اگرده وولتیر اول معناده بر سوز سویله گان بولسه احتمال بالواسطه معری دن اقتباس ایتکاندر. چونکه معری وولتیردن یش - آلتی عصر مقدم کیلگان. اگرده وولتیر آنی اوزندن چغاروب سویله گان بولسهده کینه فضیلت معری گه عائددر...» دیدک. خواجه ننگ مینم بر اسلام فیلسوفن بر غرب فیلسوفدن آغه چغارغه طریشوویه بیک کیفی کیددی. بو وقتده شهرگه ده کیلوب یتکان ایدک. کارت ویزیت لرمزنی و اول آدرس لرمزنی یرشوب آیرلشدق...

XIII

ایس عربی نر به نرسره

قاراغانده کویه ننگ ایکنچی باشنده کچکنه گنه، کشی آیاغینه اول قدر اوخشابده بتمگان قاب قارا بر آیاق، یارطی قدرلی مامق آراسندن چغوب کورنوب طوراً! زیارت ایتوچیلر کیلگاج شه یاغوب کویه ننگ اچینه صورالر...

ایشکدن کرگاجده برنجی کوزگه توشکان نرسه: بولوری مامق غه بویالوب بتکان بر اولچاو بولدی. بردن اوشبو اولچاودن وایکنچیدن بر یرده اویولوب یاطقان مامقدن، مونده مامق سوداسینک ترقیده بولغانن آگلادم. زیارت ایتوچیلر بابای کویه سنده گی مامق لرنی تبرکلنور ایچون آلار ایش ده شورلنک اورنن طو توررغه مامق کیرهک بولا ایش. «اوزی پوزلاب آغان مامقی مقال لاد صاتقان قبر صالحیسی بزنگ ایفیدرا - کوزمیچ اوله نی صاتوچیلر مزدن کیم فائده ایتمی طورغاندر» دیب خاطرگه کیلدی.

بو آیاق برلن مامق سوداسینک کرامت و ولی لک برلن مناسبتی بولمغانلغن بلگانلری حلاده مونگ ظهورینه سبب صوراو-چیلر و ییگرده کده آنک بو کونده شولای دوام ایتوینه مساعده پیرلوه حیرت ایتوچیلر بلکه بولور. شولار ایچون اول طوغریلده بر ایکی سوز ایتوب تیزرهک بو اولسکر عالمندن چغوب کیتهرگه تلیم. بر قومنگ احوال روحیه سینه واقف بولغان کشیگه معین بر واقعه ننگ اول قومگه نیچک تاثیر ایته چکن و اول واقعه ننگ شول قوه ننگ افرادی آغزندن نیندی حکایتلر سویله توگه باعث بولاچاغن تعیین ایتو مشکل توگلدنر. شولایوق خلق آغزنده سویله ننگان حکایه و قصه لردنده بر واقعه ننگ اصلی و ماهیتی حقنده بر فکر حاصل ایتوده آغر توگل. بر نرسه ننگ حقیقتینه مطلع بولو ایچون آنک حقنده سویله ننگان حکایتلر نی تحلیل ایتوب قاراو ایگ اشانچی بوللرنک برسیدر. مامق بابای آیاغینه ده شوشی نقطه لردن بر کوز صالحی.

بر وقتنی بر کرد برلن بر عرب بختله شکانلر ایش. عرب «کردلرده اولیا یوق» دیب اییده شن الزام ایتاچی بولغان ایکان. شول ساعتده مامق بابا قبرندن آیاغن کوتاروب بیارگان! بو قصه مامق بابا آیاغینگ اصلن یاخشی کورسته کیرهک. مونده قابل تطبیق بولمغان برگنه نرسه بارکه، اولده بختله شکان دقیقه ده مامق بابانگ آیاغن چغارویدر. مونس ایندی یا قید یا نقل خطاسیدر. اول آیاق هیچ بولمغانده اوج دورت کون صوگ ظاهر بولغان بولور. کردلر بو قصه نی محمد ایوب الکردی ننگ حقیقی کرامت صاحبی بولوون اثبات ایتو ایچون زور بر اقتحار برلن سوییلر ایش. لکن اول آیاقنک صنعی بولوون اثبات ایچون - آنی طوتوب قارارغه مساعده ایتوله گان مدتده - موندن ده قوتلی بر دلیل بولماسه کیرهک.

بو ذاتنک تربه سینه باروومز جمعه کونگه تصادف ایتکان ایدی. تربه لر عمومیتله جمعه کونلری آجیق بولمغانلقدن اول کونی آلارنی زیارت ایتوچیلر کوب بولا. بو زور عالمنگ قبری گوزل بر جامع یاننده یر استینه رهق توشروب اشله نگان بر بولمه ده. اچی مزین، ایده نلرینه کله ملر توشه لگان، تره زه لردن صالقون جیل اویناب طوراً. اسسی کونلرده یاطوب استراحت ایتو ایچون ده بیک اوگمایلی بولسه کیرهک. بز کرگانه ده قبله طرفینه باشلرن قویوب صورلوب یوقلاب یاطوچیلر بار ایدی. قبرنک اطرافن خاتون بالا چاغا نه یلندروب آغان، چر چو کیلوب قر آن اوقوب بالالر برلن صوغشوب اوطورالر ایدی. صاحب قبر روحینگ بو طاوشلردن نی درجه استراحت ایتکان و آنک شیکلی حرکتلردن الوغر ننگ نی درجه ده رضا بولاچغن خاطرله ب قبرنک پرده سینه یازلغان یازولرنی بر کوزدن کچر دکده بو خاتون بالا چاغا خاوستندن (хаосъ) تیزرهک چغوب کیتونی قارادق.

XIV

پاموق بابا

بو ادم ننگ قبری حقنده شامغه بارماسدن بورون بر آز نرسه ایشکان ایدک. حقیقه ده تعجب ایتهرلک بیت: قبرده یاطقان بر کشی آیاغن کورسه توب یاطسون ایش و تی قدر مامق برلن کوموب قویارغه طرشه لرده مامقنی تیوب بیارسون ایش! آندی بر آدمنگ «اولیا» لغندن شبهه لنورگه اورن کوب توگل. کولنگه کیسه کیسه «نیگه صوگ آنی باچق برلن کوموب قارامادیلر ایکان، مامق یینگل نرسه، بلکه آنی جیل اوچوره طورغاندر» دیگان فکر ننگ کیلوی ممکن. هر نه ایسه بر کونتی شول مامق بابانگ تربه سن ازله ب کیتدک. «صالحیه» ننگ شرقنده کردلر محله سی دیگان اورنده ایکان. ذاتا بو آدم اوزی ده کرد. اوستینه «پاموق بابا تربه سی» دیب یازلغان کچکنه پچراق بر قابقه دن کروب طوغری آلمه زده کورنوب طورغان کچکنه بر بناغه باردق. قبر شول بنانک اچنده ایکان. کورشی گنه یاطقان ایکی قبرنک برسی آیاق صاحبی محمد ایوب الکردی بابانگ و ایکنچی سی ده آنک برادری صالح ایوب الکردی ننگ دیدیلر. قبرلرنک اوستلری کویه لندربولطاش برلن نه یلندروب قویولغان و برسینگ بر باشندن کچکنه بر تیشوکه قدرلغان. شول تیشوکی محمد ایوب الکردی ننگ قبری در. آندن

کينکان بر بوله بار و آننگ قبلهغه قاراغان ديوارينه قرق محراب ازی ياصاب قويغانلر. محراب ازينگ اورطهدهغي برسي باشقه لرندن کوب زور. بو بوله قرقلر مقامی ايش. و اورطهدهغي زور محراب ده اماملری ننگ محرابی و قالغانلری جمعيت اعضالرينگ قالغانلرينه مخصوص ايش. امام محرابينه کيلگان بر کشي چوپرهك کيسه گي آصوب کيته بولسه کپرهك. چونکه آنده آصوب طورغان چوپرهك کيسه کلری صاناب بترگيسزدر.

صاقاری .

باشقردلر ننگ کيمولرينه سبب نرسه؟ (*)

I

شرق اورال تاولرنده بو کونگه چه ياشاب کيلگان باشقردلر اوزلرينگ ساده، جومارد و باطرلقاری ايله باشقه خانندن آيرلغانقلری کبک، جانلی، نشاطيلقد، درد و غيرتدهده کورشي قوملرينگ بيک کوبسندن آله ايديلر. وطن محبتي، بر برسینه الفت، آرالرينه تمام يرله شوب، اوز آزا: خيانت، اوترش، طلاشني کولکلرينده کيترميلر ایدی. مرحمت، شفقت و بر برسینه بولشلق ايتو، عفو و توبه نچيلک شيکلی، اجتماع بشریتده برنجی اورتنی طوتقان ماقتاوی صفتلر، باشقردلر ننگ طبعی صفتلری کبک بولوب اورلگانلر ایدی. عظمتی اورال طاولرينگ شاعرانه منظره لری اچنده طبيعتنگ کيك و بتاس نعمتلرندن تيك اوزلرينگه استفاده ايتوب، جانلی - قزقلی حیات، دردی - يالقنلی بر طورمش اچنده عمرلرينی کيجرگان کيك کوکره کلي باشقردلردن. زمانده باریسی غنه عالم و متخصصلر، ادیب و شاعرلر يشکانی کبک، صف آدينه چغوب، غيورانه صوغشقان قهرمانلرده بولوب اوتدی. الله تعالی طرفدن هبه ايتلگان ايرکنلکدن تله گانلرنجه فايده لانوب، دنيانگ اوجماخی بولغان کيك اورال تاولرينگ يه ملی باشقه لرنده، گوزهل و بورغالانوب، ايرکله نوب آغوب ياتقان چيشمه لری بولرنده، بال قورتيدهی نازلانوب کوچوب - قونوب يورگان بو خدای بنده لری زمانه لرنده غی قوملر ننگ بلکه ايگ بختلیسی بولغانلردر... بر برسي اوستينه چقغان، متعدد تاولردن تشکل ايتوب طوبطوری کوککه نابا يوغاری منوب کينکان، مهابتلی

(*) ياش مؤرخ ز. وليدی جنابلرينگ باشقردستانده بولنوی مناسبيله .

آننگ بو کونده آلاي دوام ايتووينه نی ايچون بول قوبولا؟ نی ايچون اش باشنده غی ذاتلر و ورثة الانيا بولغان عاملر خلقغه آني آگلآتوب آلارنی خرافات قولغندن چغاررغه طرشميلر؟ مامق بابا قبری آوروباده يا آمريقاده بولسه بو «نی ايچون» لر كيلور ایدی. لکن مسلمان اشده «نی ايچون» يوق. اول اشلی، لکن اشندن اوزينه حساب بيرمی، و نی ايچون اشه گانن اوزی ده بلمی. باشقه ملترلر ترقیگه طرشوب ياتقاندە مسلمانلر اوزلرن هلاکت و انقراض چوقورينه اوستريلر. نی ايچون؟ بر اسلام امیری بتون دولتن و ملتن بر اجنی حکومتک صاته. نی ايچون؟ ديسته لهب اسلام اميرلری بر آوروبالی حکمدار آدينه يغلوب سجده قيله لر. نی ايچون؟ بتون دينا ده غی ملترلر اتقاقه كيلورگه طرشوب ياتقاندە مسلمانلر ننگ يکرمیسی اوطوزغه آيرلا. نی ايچون؟ باشقه ملتی ايچون مالن و جانن فدا ايتکاندە مسلمانلر منفعت شخصيه لری ايچون ملترن، و طلورن فدا ايتلر. نی ايچون؟ باشقه لر کوکدن اوچه باشلاغان بر وقتده مسلمانلر يردن ده بارا آلمی. نی ايچون؟ باشقه لر مملکتلرن دارالفنون برلن طوتورغان وقتده مسلمانلرده يونی ابتدائی مکتبده يوق. نی ايچون؟ بولار و باشقه اوجسز قريسز «نی ايچون» لر باریسی ده جوابسز «نی ايچون» لر. مامق بابا «نی ايچون» ده شولار ننگ برسيدر. شامده حقیقی آياق صاحبی بولغان قبرلرده آرتوگل. آندی بالچق آياقلرغه بزده لزوم يوق ايدیده يت، نی اشلی سگ صوگ؟

XV

جبل قاسيونده قرقلر مقامی

قبرلك عالمينگ خاغه سنده جبل قاسيونده گي «قرقلر مقامی» برلن آننگ باشندن آغوب توشوب کيلگان هاييل ننگ قانن ذکر ايتوب قویو بيگولک مناسبسز بولماسه کپرهك. شام ننگ شمالنده بولغان بو طاونگ باشنده کيرته چه نوب ياتقان بر قزل طاشلق بار. اول هاييل ننگ قانی ايش. قانتگ طاشقه ئه يلنووی بيا لوغيا نقطه نظرندن ممکن می يوقی آسینه قاطوشه آلميم. شول کيرته چلی طاشلق ننگ يانده بر بناده بار. آننگ اچنده بر مغاره ده، کوزگه بيک اوخشاغان بر تيشو کدن صو طاموب طوراً ايش و کوزنگ يانده آغزی ده و آغز اچنده تشرلی ده بار ايش. کوزدن طامغان صو شول طاونگ کوز باشی ايش. اول هاييل ننگ اوترووینه شولای قیامتک قدری يغلاب طورده چق ايش. بو مغاره نی اوز کوزمز برلن کوره آلمادق. چونکه بز بارغانده آننگ قيوچيسی کيلمه گان ایدی. بنانگ بر طرفنده اط آباری شيکلی صوزلوب

اورال تاوولری... شول منظره نئی تشکیل ایستکان، یه ملی طبیعتنگ تحت تأثیرنده باشقردلر هیچ نرسه گه التئات ایتمایچه غمسنز - قایغیسز. کوکلملی طورمشنگ لذتلی قوچاغنده راحت راحتی یاشی بیدیلر. اورال تاوولرینگ جسمتلی، یوک تاشلرنده سیکرشوب اوتلاب یورگان صارق وکچلری، قالون - یش اوسکان بولونقلرغه تابا ایرنوب گنه آتلاب، اورش (حیوانلر باروب آشی تورغان یر) آغان، زور جیلنلی صییرلری، بتون طوغای وقرلرغه مخصوص زینت بیروب یورگان، صلو - صلو آتلری ایله اویر - اویر یورگان جلقیلرندن چقغان و قالون اورمانلر ایله یوک قیالقلرنی یاگغراتوب ئله نیدی الهی موک و آهک بیرگان تاوشلردن، آیرم بر لذت آوب مغرورانه یورگان باشقردلر، دنیاده بوندنده آرتق بر حیات. یه ملی بر طورمش بار دیب اعتقاد ایتمیلر ایدی. کیک طبیعت اچنده هیچ نرسه گه بوی صونمی، تمام اوز تلهک و اوز ارادلری ایله گنه یوررگه عادتلهنگان باشقردلر، بوکا باشقه طورمش ازله مه ولری هم طبیعی ایدی... باشده راق. باشقردلرنگ - حیلله و مکر بلمیچه، بر قاتلی، آق کوکلملی بولولری، کینه شول طبیعت بیرگان یمشردن بولغان بر یمش ایدی. شول حال و روش آستده اوستلرنده گی جانلی حیات، قرقلی طورمشنگ تیزاوت کو تارله چکینی آلا آگلی آلمادیلر. غریب دن دهشتلی روشده آغوب کیلگان خارجی تاثیر، لذاند طبیعت اچنده ایسرگان باشقردلرنگ کوکلملرینه بولسون کروب چقما دی... صحراوی کوجبه لکده یاشاگان و سانلری ده ۲-۳ میلیوندن کوب بوغاری آشماغان کچکنه و مدنیتمز باشقرد قومی توگل، مدنی و معارفنی قوللرینه آوب. زمانده دنیانی «در» سلکتکان، سلطنت و قهرلری آلدنده، بتون کوچ و قوتنی سجده ایترگان زور، زور ملتیرنی ده قوم بورانی کیک او یوروب صوغوب، تاریخلرده اسملرنگنه قالدیرغان طبیعتنگ قورقچلی فاجعه لری، دهشتلی تراگیدیه لری، آلا رغه مستور ایدی...

II

یر شارنده یاشاگان آدم بالارینگ، طورمش و احوالینی. چیرک عصر اچنده گنه ئله نیچه تورلی کارتیناغه آماشدرغان یاوز تقدیر - طبیعتنگ ایکنجی یاشرون قاتلاوی، غفلتده یاتقان باشقردلرنی ده ایسکرتمه سدن گنه کیلوب باصدی. کینه تکنه آغوب کیلوب چقغان خارجی تاثیر، اوزینگ قاطی - کوچلی قولی برله نغوب آلا رنی طوتدی. گرچه آلا ر، ته گرینگ کیک طبیعتنگ اوزلرینه بیرگان ایرک و حریتی آستده یاشاونی تله گانلکلرن بلدررگه طرشوب جولقنوب قاراسلرده، کوچلی قولنگ، آغولی

اوتکن طرناغی، اچقنورغه یول بیرمه دی. أنه شول خارجی تاثیر کرگاندن باشلاب باشقردلرنگ طورمش و باشقه حاللری ایکنجی توسکه کره... آلا رده یه ملی - ایزگی طورمش کوتارله... آق کوکلملری کرله نه... صاف وجدانلری طابالانا باشلی. کیک دالاده اوتلاب یورگان و حقسز رزق تاشوغان حیوانلری قوللرندن اچقنوب، باشقردستانی فقر و مسکنت قابلی. «تاماق، تموغقه توشورد» دیگانده ی قولده هنر یا خود باشقه بره ر معیشت تأمین ایترده ی نجات یولی بولماغانلقدن، باشقردلرنگ اخلاقلری بوزولا. بو اخلاقسزلق آلا رنگ بیک کو بلرینگ باشلرینه یتکانی شیکلمی فقر، مسکنت ده آرالرنده قوتلی طرزده حکمنی اجرا ایته. سیمز ایت، قازلق، بال، مای... کیک غدالی آزلرغه اوگرهنگان باشقردلرنی، طورمش - سوتسز چای، کولگه کوموب پشیرلگان آریا ایکنه گنه قالدیرغاج «کانار» ایله مبتلا بولوب آوزرغان برسی اوله طور. کیک صحرا ده صاف هوا ایله تریه لهنگان عائله لری، طغز هوالی، تار و کچکنه اویگه بیکه نگچ، چاخوتکه و باشقه آورولر ایله آخرتکه کوچلر. بو اویدر صولک چیکده کچکنه بولولری ایله برابر تهره زه لری ده مربع یارطی آرشیندن آرتق توگل. آگده یالا اورنینه قارندق قابلاب، قارندقنی قالونوق آغاچلردن باصالغان تاناو (راما) لر ایله طوتدیرغانلقدن اول کچکنه تیشکدن کوبمی گنه یاقیتلیق کرمت کیرهک! یتماسه طاغن، اول کچکنه تهره زه لرنگ سانلری ده ۲-۳ دن اوزمی. بونگ اوستینه، اوی اچنده گی توگلگان صولرنی. استیناددغی صیرسنی هم شولوق کچکنه اوینگ اچینه کر تلگان حیوان بالارن قوشاق حیات ایچون آرتق ضررلی بر اورن ایکانن کم اعتراف ایتمز؛ صاف هوانگ کیره کلگی، حیات ایچون برنجی اورنده طور. ناولک ده ۲-۳ مرتبه گنه آشارغه محتاج بولغان آدم بالاسی، صاف هوانی بر مینوده غنه ۱۶-۲۰ مرتبه لر آراسنده صولارغه مجبور بولا. بیوکلی ۲ آرشین برله ۲ آرشین یارم آراسنده، اوزونلغی و آرقلیسی ۶-۷ آرشینلر آراسنده بولغان کچکنه یورتده ۸-۱۰ کشیدن مرکب عائله لی بر باشقرد یاشی. اوی اچنده. تخمینا هر کشی گه بر کویسچکی سازین هوا کیرهک بولغانلقدن بو کچکنه یورتنگ اچینه آغان هواسی ۸-۱۰ کشیلک عائله تشکیل ایستکان بر جماعتکه یتشمه یه چکنده شبهه یوق.

III

ایک توباز درجه ده گی نباتادن باشلاب ایک بوغاری اورنده غی بر حیوانغه چه اوزینگ حیاتن صاقلاو ایچون «ضیا» غه محتاج ایکانی بوکا قدر اثبات ایتلگان حقیقتلرنگ برسی ایکانی هر کدگه

سورا: بو مقاله ده ادبيات مجبلى ايچون آزوق بولسه ده مؤرخلر واجتماعى آدملىر ايچون آزوق كوب يوق. «باشقردلرنگ كيمولرینه سبب نرسه؟» يب باشلانغان مقاله ده بالگر شول موضوعه سوز سويله و تيوشلى بولسه كيرهك. معيشت اوزگارو، كيك دالالرده يورو سوكنده كچكته اولارغه بيكه نوب قالو هر بر قومنگ باشندن اوتوب كيتكان و اوتوب كيتوب طوراً طوران نرسه لدر. «زما تى، دنيانى اوزكه ايه رته آماسا اوزك زمانغه، دياغه ايه ر!» مضمونده مشهور سوز بار. هر بر قوم و هر بر قيله اوشبو سوزگه كوره عمل ايتوب اوزلرني كيمودن، انقراضدن قورتولدرغه موفق بولقلرى حالده باشقردلر نيچون اورنالقده ضرور قالديلر؟ شوشى سوالغه جواب بيررگه تيوشلى. يوقسه «باشقردلرنگ انقراضينه چاخوتكه سبب بولدى» ديگان سوز ايله، بو حالتى تقديرگه اسناد قيلو آراسنده كوب آيرما يوقدر. اگرده چاخوتكه كروب آلسه، باشقردلرني ده باشقه لرني ده قروي معلوم بر اش. دنيانگ الك شهب اورمانلرى اوز قوللرنده بولغان باشقرد لرنگ كچكته اويلرگه اورنلاشوغه مجبورلكلرى بولماسه كيرهك. جان باشينه ياروم ديساتينه بولور بولماز يرلرى بولغان مالئ، نمادش اويازلر نده گي خاقلر اوز صارقلرينگ جونلرندن اوزلرى طولاً حاضرلهب اوست باشلرينى بتايتوب طورداقارنده باشقرد خاتونلرينگ بر قات قات جيلان ايله صو تاشولرى نيندى عذر بولسون؟ حالبوكه باشقردلر ده بو كونده ده جان باشينه اونيش ديساتينه ير بار ديب آيتلر. هر حالده باشقردلرنگ كيمولرینه سبب تيكشررگه ياراسه آنى باشقه طرزده تيكشررگه تيوشلى. چاخوتكه شيكللى نرسه لر باشقردلرنگ كيمولرینه سبب بولونديگرهك، باشقردلرنگ كيمولرینه سبب بولغان نرسه نك تيجه سيدرلر.

شعر:

قريله لكده...

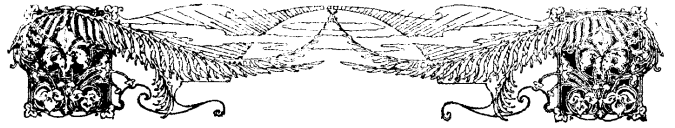
حضرت اوغلى «ابجد» بلسه، كوبدن ملا...
 آنى موني بلمسه ده، بولا ملا.
 حضرت آبرى فاتحه مدن بوش قالاسن!
 ديب قورقتقاج «عوام» مسكين ياصى ملا.
 فكرى آجق، ذهنى پارلاق باشقه شا كرد،
 بولا حضرت قاشنده دينسز، ده رى.
 عوامينه وعظ ايتو شول دينسزنى،
 ياصاسا گر بولسون سزگه خدای قهرى!...

محمد كريم اميرى.

معلوم. حتى نباتاتك هواده غى حامض فحمنى يافراقرلى واسطه سى ايله صولاب، قاربوننى ساقينه تاراتقاندىن سوك. مولد المحوضه نى كيرى چغارووى ده ضيانك تاثيرى سايه سنده ميدانغه كيله. نباتات ايچون شول درجده كيرهك بولغان ضيانك، آدم بالالرينك حياتى ايچون، ينه آرتغراق كيرهك ايكانتى سويله ب طوررغه ده حاجت يوق. زماغزده كوب كشيرلرنگ «ضيا» برله دو الانوب تمام سلامتته نوب كيتولرى. ياقنى اويلر ده چاخوتكه ميقرولر ينيك اورجى آلمى هلاك بولولرى. بزنگ كوز بزده «ضيا» نك قدرن، ينه بر قات آرتدرا. حياتى ايچون برنجى درجده اهميتلى بولغان بو ته كرى نعمتندن (ضيا)، باشقردلر محروملر. آلارنگ قارندق قابلاغان و آنك ده بايتاق يرن راما برله چرناب بتكان، تره زه كبك كچكته تيشكلر ندىن كوجى گنه ياقتيق كره آلور؟ حاضرگى كونده بتون باشقرد عائله لرنگ كوز آرووى ايله مبتلا بولوب ياقنى دنيا كوره آلماولرى، تيوشلى قدر «ضيا» نك بولماوندىن كيلگان آفتكه باشقه بر نرسه ده توگل. باشقه آدم بالالرى توسلى - ايركن، ياقنى، تازا اويلر ده طورو نصيب بولسه، سان جهتندن بو روشده اولك كيمومه گان بولورلر ايدى. لكن...

قش كونلر نده تيوشلى كيوم بولماوندىن باشقردلر صالحونغه ده بايتاق قربان بيردلىر. خصوصاً كيوم توغريسند قز - خاتونلرى بيگرهك قزغايچ حالده بولالر. آيزار تازالاغان ياخورد اولدىن شاقى يراقلقده غى يلغه دن صو آلورغه بارغان قز - خاتونلرني كورساك اوستنده قاتاندىن تگلگان (مامقسز) يوقا جيلاندىن باشقه بر نرسه بولمى. آلارنگ ۱۵ گرادس صالحونده ده، ۳۰-۳۵ گرادس صالحونده ده كيلگان كيوملرى شول. «قولم... آياغم... سدك ب (ئرنب) بارا» ديب ۶-۷ ياشلى اير بالانك باشينه، اوزله نه، اوزله نه قولن اشقيغان قز - خاتوننى قش كونلر نده باشقرد اوينه كرگان هر كم كوررگه ممكن. زواللى قز - خاتونلر بتون ته نلرن صوقدن آلروب هر تورلى آورولرغه صابشارلر. آخرده مين: باشقردلرني سان جهتندن يلدن، يل كيموته بارغان نرسه لر- چاخوتكه، كانار، ريو ماتيزم، پاراليج، تيف... كبك قورقتچلى آورولر بولوب، خارجى تاثيرنگ كيتروب چغارغان تيجه لرى، ديه سم كيله. بوگا قدر: سفليس، شانكير، بوبون، تريپير... كبك چغراق آورولرني آلارنگ كيمولرینه سبب ايتوب كورسه تلسه ده، بونلر باشقردلرنگ اوستينه ارغتلغان افتزالر ايكانده شبهه يوق. مينم بو سوزمنى، باشقردلرنگ اچنده يوروب آلارنگ چن حالينه تانشقان اهل انصاف تصديق ايتو چكينه امين من. بو افتزالر حقنده يازونى كيله چككه قالدروب طورام.

معلم: حبيب الله عابدوف. «ايرقوتسكى».

« یا شکی اورگانچ » که بارغانده ...

III

ایکنچی کون ایرتهن طورغان چاقده، پویزد صاقار کویرندن شالتراب - دنیا قوپتاروب اوزوب بارایدی. دیمک، اورنبورغ غده بیک آز قالغان ایندی. واغون اچنده حرکت باشلانغان، خلق بارده طورغان. قایسی کییونه، قایسی نه بیرلرن جیبا - توشه رگه حاضرله نه. مین ده طوروب کییوندم. حاضرله ندیم. کوکایمه بیک یاقین طاش و یا گارو تاریخم زده بیک زور اورن طوتووی بله مشهور «اورنبورغ» قالاسینه - واقرالغه توشوبکنه بولسه ده - سلام بیروب اوتەرگه اوایلادم. پویزد کیلیدی، طوقتادی. خلق آغومینه ایذروب واغوندن توشدم. تگی ایکی شاگردده نرسه لرن کوتوروب توشدیلر. مین آلارنی واقرالک آرغی یاغینه چاقلی اوزاتوب، صاولقلاشوب، ایسه ناهشوب قالدیم. آلار جیکل آراباجیغه اوطوروب شهرنک اچینه - مدرسه گه کیتدیلر. مین کیری واقرالغه کروب - یولده اوقوب بارر ایچون بر نیچه نومیر «وقت» غزته سی بله بر نیچه روس ژورنالی آلدیم. واقرالده، کوزگه بهریلوب دقتی جلب ایتهرلک اوزگارشلر - یا کالفار بولماغانه وطوقلوب سویله شو ایچون طاش کیشیلر کورینمه گانگه، قایتادن واغونغه مندم. کوب طورمادی، پویزده قوزغالوب کیتدی. قولمدن غزته - ژورناللرنی طاشلاب، تهره زه آرقلی اورنبورغ قالاسون قارارغه، آنک کورنشن کوزدن اوتکاررگه کرشدم. قاراغان صاین، قاریسی، آنک اچن - اورتالغن کوروب، آنده غی حاللرنی به سی و آگلیسی کیله ایدی ... یوره ک، ایسکه توشورولرنک تاثیری بله، یش یش تیه ونلله نیکدر طالینا ... مونه کینه تکنه مینم کوکل کوزگیمه اوزغان طوره شمنک بر نیچه یللق کورنشلری کیلوب چغا؛ کوز آلدیمده، اوتکان عمرمنک بر برینه یاشقان، تاریخ یایراقاری آچیل؛ شونده بولغان بر نیچه یللق حیاتم اوزینک بتون محیطی برلن ذهنمدن بر بر آرتلی اوتنه باشلی ... آنه کوکگه طابا اوزایوب طورغان نچکه و سویکوملی مناره لر، آنه حسینیه مدرسه سی، آنک بر باشنده یومولوبقنه طورغان توگه ره ک قبه سی ... بارده مینم کوکلمنی دولقلاندرا و ذهن کوزلرنی، اوزغان عمرنک طونوق طومانلری برلن قاپلانغان آرتده غی ازلرگه یونه لدره ایدی .. مونه شول مدرسه ده مینم بر نیچه سنه لک یاشلک زمانم، شاگردلک دنیاسینک یومشاق

وسحرلی دولقلنلری اچنده راحت راحت سلکنگان و تیره بنگان چاقلم، تاتلی امیدار و ایزگی تله کابل طوی قایغوسوز - شاد کونلرم، قیمتلی ساعتلم، قدرلی مینوتلرم، بختلی سیقوندلرم اوزغان؛ عمرمنک ایث عزیز بر اولوشی اوتکان ...

ییلگولی، حاضرده اول مدرسه نك اچی طوب طوی شاگرد. آلارده مینم توسلوک ایث قدرلی وقتلرن اوزدرالر ... آلارده بلنکه مینم شیکلی، نلله نیلر اوایل لذتله نه و شول اوج قاتلی مدرسه اچنده اوقولرنندن بیک کوب نرسه لر کوتوب شادلانا طورغانلردر. آلارده بلنکه شاگردلک دنیاسینک خیالی کوله گه لری برلن اوروتانگان کوزلرن - قوی طومان آرقلی کیله چکلرینه یونه لدره - بخت و راحت کوره چکلرینه اوشانا طورغانلردر؛ شوندی اوایلر، ته ملی امیدلر، قوتلی اوشانچلر بله کوکلرن یوبانا طورغانلردر ... شول کورنشلرنی، شول صاغولرنی و شول ایسکه توشورولرنی باشدن اوتکاررگن چاقده، مینم یوره گم بیک قاتی نهرنی و صزلانا؛ عزیز عمرلرنک، قیمتلی یاشلکلرنک جیل کبک اوزوب کیتواری ایچون بیک قاتی حسرتله نه و آچینا ایدی ...

پویزد، یوروپا برلن آزیانی، مدنیت اویاسی برلن اوجسز قریسز کیگ، یالانچ و بوش صحرالغنی بربرندن آیرغان، اورال یلغاسی اوستونده گی کوبردن اوتدی. اوزینک طارغنه یولی بوینچه آطوب یوگوره باشلادی. بارا بارا اورنبورغ قالاسی واغولر آرتده قالب کوزدن بوغالدی. خوش اورنبورغ! ایسن بول! ... بز ایندی حاضر شول بوشلق اچندن، واغولرنک ته گره چ طاوشلرن طکلاب، بر نیچه کونلر باراچقمز.

اورنیمه اوطوردیم. تیره یاغنده غی یا گیره ق منگان کیشیلرنی کوزدن اوتکاروب چقدم. آرتق نلله نیندی کیشیلر یوق. میندن یراق توگل بر اورنغه ایکی تاجیک و بر تاجیک خاتونی اورنلاشقان. ایرلری واغون ننگ طارغنه койка لرینه آیقلرن بوکله ب - هیبه تله بکنه شرحه اوطورغانلر. جای اچه لر. خاتون دیکانلری، اوستونه چایان، یوزینه - قل ایله ک تویی شیکلی - قارا پهرده یابقان، تهره زه گه طابا قاراب خلقغه آرتی بله اوطورغان. کوره سون آنک جای اچه سی، ایرکنله ب اوطوراسی کیلمی طورغاندر آخری! بیچاره! اولده بلنکه «جانم بار، کوزلم بار، دیناده طورام، خلق آراسنده یوریم» دیوب اوپلی طورغا - ندر ... تری کوینچه قایچقه، طاعن درسته ک نه یتکانده، اوستوندن برده توشمینچه، قایده بارسه ده اوزی برلن برگه یوری طورغان، طار و طغز تورمه گه صالغان. تورمه سینک نچکه گنه قارا ریشوتقه لری یتلرینه صالغان، تله گانچه - ایرکنله ب کرفکلر سلکنزگه ده بیرمیلر ... بره ولر، اوزلرنک عیملری

ایرکی بلہ چیتکہ خدمت ایتہرگہ کیتمی . مین دہ ئلله نیگہدہ کیتمہس ایدم ، اوز یورطمدہ غنہ طورر ایدم دہ شول دنیا قوشمی ، نوژا (нужда) بار، شول بزنگ یاقامزدن اوستورہب ئلله قایلرغہ یورگوزہ . ئی ایندی بورونعی زمان توگل . پیر آز . یوقلی بارلی ایکنگہ ظایانوبقنہ اویدہ طوروب بولمی . ایگن اشندن باشقہ هنرنی بلیمیز . برر کسب ، یا کہ برر آرمہ صلا (ремесло) مز بولسہ ایدی ، شونده طوررغہ بولور ایدی . آلا رغہ ایندی یاشدن اوگرہ نلمہ گان ، ئە حاضر بولدروب بولمی ، ای شونگ ایچون چیتکہ کیتمز «دی .

— اول یاقلردہ بو یورطدن خدمت ازلب بارغان تاتارلر کویچی ؟ — ای ، طولوب یاتر ، قایدہ غنہ بارساگدہ تاتار بار ، آلا رنگ کر مہ گان توشلری ، اشلہ مہ گان اشلری بلیم بار میکان . بزنگ تاتارلر باشقہ لرغہ قاراغاندہ باطر خلق . ئلله نیندی آور اشلرگدہ تیرپیت (терпеть) ایتہلر . اوزگہلر اشلی المانغان قاتی اشلرنی بز بردہ صقراغنجہ اشلمیز . تیک مونہ هنر بولماغانغہ کورہ ، یاخشیرہق و جیکلرہک اورنلرغہ کروب بولمی ، برچی تیر آغز رغہ ، ییلگہلر صندررغہ غنہ طوغری گیاه . درست ، مین یوروگان ییرلردہ تاتارلردن شہ بکنہ سودا گرلر ، زور ماغازینلردہ پریقاشچق لردہ بار ، شولای دہ کوبرہ گی قارا خدمتچیلر «دی .

طاغن بایتاق سویلہ شکاندن صوگ ، اوز اورنیمہ کیتدم . مونہ نیندی باطر ، اشدن قورققی طورغان صاف طبیعتی بر ناتار یگیتی !

ع . ییگی . (یاسٹی اورگانج) .

عبرنی سوزلر

حقیقی تواضع ، سلامت عقل غہ منافی اش اشلہ مازسزلکدن و یالغان تواضع قارشیسندہ غی کشینگ رضالغینہ خلاف اش قیلمازسزلقدن عبارتدر .

معیشتی تہمین قیلورلق بر هنر ، سؤال ذلتینہ مبتلا بولودن صاقلاماغان بایلقدن خیرلیدر .

واق توپاک خطالردن کوز یومق ، الوغلق علامتیدر . امیرلرنک آفتاری سیاست بلمہو ، عالملرنک آفتلری ریاست سویو .

فضیلتلی آدملر سعادت کہ لائق بولسہ لردہ سعادت کہ ایر شوچیلر کوب وقت فضیلتسز آدملر بولور .

ترک وقتندہ ایز گولگینی کورمہ گان آدمنگ اولگہن وقتندہ کوز یاشی توکمہو ایلہ متسلی بولورغہ تیوشلی .

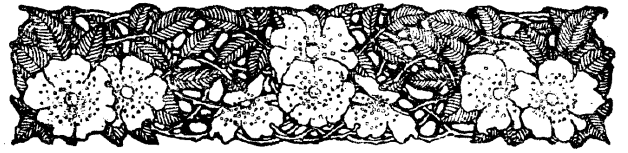

آرقاسندہ ، دورت دیوار آراسینہ تورمہ گہ یابلالر . تہرہ زہلرندہ گی مرحتسز ریشوتقہ لردن یاقتی دنیاغہ قاراب قایغرالر ، اشلہ گان گناہلرینہ اوکنہلر . ئە بو مسکین ننگ نی عبی بار ایکان صوگ ؟ بو طغز تورمہ نی اوستونده کورہ روب یوروتہ ؟ قل ایلہک توبی شیکلی ، بو پەردہ سی — بو ریشوتقہ سی آراسندہ یاقتی دنیاغہ قاراب حسرتلہ نرک و اوکنرک نیندی گناہسی بار ایکان . . .

بو تاجیکلرنی اوز ایرکارندہ قالدروب ، قولیمہ غزتہ آدم دہ ، باش مقالہ سن اوقورغہ کرشدم . کوزلر قارا صزقلر بونچہ یوگورہلر ، فقط کوزلرمنک بو یوگورولرندن باشیمہ هیچ بر نرسہ آلا المیم . کو گلہنگ بورچولووی ، دولقنلانوی ذہمنی بتونلہی باشقہ ییرلرگہ یونہ لدرگان ، طنچلابقنہ اوقورغہ بیرمیلر .

شول آرادہ ئلله قایدندر قولایمہ غارمون طاوشی ایشتلدی ، یاخشیرہق طکلاب قارادم . چنلاب دہ مکر ایکنچی بولمہ دہ غارمون اوینی ، اویناغان کوییدہ چن تاتار کوی ایدی . طاوش میگانیکر یاغملی وموگلی بولوب طوربولدی . مونی اویناچی — البتہ — بر تاتار بولورغہ کیرہک دیدم دہ آقرنغہ ایکنچی بولمہ گہ کردم . اویناچی ، ۲۵ یاش چامانرندہ تازاغنہ گہودہلی بر تاتار یگیتی ایدی . اویناون بولدرمہس ایچون ، اوزینہ هیچ بر سوز ئە یتیمینچہ بر ییرگہ ترہلہدہ طکلی باشلادم . چنلاب دہ بیک یاخشی و بیک جیکل اوینی . بارماقلری ، غارمون ننگ بارماق باصقچلری اوستونده ، تیز تیزگنہ سیکرہلر ؛ اول ییگنلرینک کیک کو کر مکرندہ بردہ بوزولیمہ چہ صاقلامانغان صاف تاتار کویلری ، غارمون ننگ نچکہ تللری آراسندن موکلی طاوش بلہ صوزلوب صوزلوب چغالر ؛ چن تاتارلقنی آکقتوب طورغان بو کویلر بو موکلر ، کو گلنک نچکہ قللرن حیرتوب ، تہنی چرداتالر ، یورہ کنی اوینانلر و درداندردہلر . . . یگت چن اخلاص برلن اوینی ؛ آنگ بارلق اویلاری ، بارلق فکرلری — اوزینہ گنہ ییلگولی بولغان — نیندیدر بر نقطہ غہ جیولغان ، کوز قاراشلری ذہندہ گی یاشرن آغومغہ یونہ لگان .

اویناب طوقتاغاج ، یاینہ باروب اوزی برلن طانشدم . آقرنغہ سویلہ شہ باشلادق . بز بو واغوندہ ایکنگہ تاتار ایدک . ییلگولی ، بزنگ کوکلر بر برسینہ یاقین و بر طویغو بلہ بہ یلہ . نگان ایدیلر . اول میندن ، مین آندن بایتاق نرسہلر صوراشدق . اول اوزینگ اوفاکشیمی ایکانلگن و اش ازلب «اندیجان» غہ بارغانلغن سویلہ دی . اول آندہ بر نیچہ قات بولغان ، مامق زاولرندہ خدمت ایکان ، بویلدہ شونده قش اوزدررغہ بار ایکان . صوگ چیتکہ چقمینچہ ، آلودہ غنہ اوزدررغہ بولیمونی ؛ دیسہم ، «ای طوغان ! کم دہ اوزینگ طوغان اوسکان ایلن طاشلاب ، اوز

آندن صوڭ عقل کوچی، و ایڭ صوڭره بوتونله ی مهمل کیی بوراقلغان، بلکه بارلغی ده بلنمه گان روحانی کوچدر. شونڭ ایچون بزده بو اورنده قلمنی روحانی کوچ حقده طوقتاوب طورامز.

کوچ، اضافی نرسه در. هر نرسه اوزندن کوچلیگه قاراغانده کوچسز، کوچسزگه قاراغانده کوچلیدر. مثلا: مادی کوچده انسان فرسقه دن کوچلی، آط انساندن کوچلیرهك، فیل آطندن کوچلیرهك و هكذا. . . عقلی کوچده: قیصر کوچلی (مدبر)، اوقتاویشوس آندن کوچلیرهك، یسمارق ایسه هیسندن کوچلی (مدبر) و هكذا. . .

ایدی قاریق: حخلق نرسه در؟

«حق» نی، ایڭ کیڭ معناسی ایله ایسهك حق - دیندن عبارتدر. یعنی انسانلر هر اشدی الله کورسه تکان یول - صراط مستقیم ایله یورمکلی - حخلق و اول یولدن صابولری بطلاندر. مثلا: توحید - حخلق (حق)، شرك - بطلان (باطل) در. اوشانداق صدق، امانت، عفت عدالت حخلق بولوب؛ کذب، خیانت، ظلم، شهادت زور، کتم شهادت بطلاندر. نکاح، بیع، اجاره، اعاره طریقلری ایله استفاده حخلق؛ اما زنا، سرقت، غضب بطلان و بو یوللرغه کرو، خقلقدن یازو - باطلدر.

اوشبورلرغه بنا بر انسانلڭ، بر ملتڭ، بر دولتڭ طوغری عقل، جن شرع انکار قیلماغان هر اشی حق و حخلق بولوب، باشقه انسان، باشقه ملت، باشقه دولتڭ آگا آرقلی طوروی، تعدیسی، اوشانداق طوغری عقل جن شرع مساعده ایتمه گان هر بر اش - باطل، ظلم، بطلاندر.

اختلاط حاصل بولوب نجات ابدیه گه سبب بولاچق توحیدنی انسانلر آگلاسولر (هم باشقه الوغ مصاحلر) ایچون اسلامده استیلا مشروع ایسه ده تعدی نموعدر. شونڭ ایچون اسلام فاتحلری ییکلگان ملتلرڭ هیچ نرسه لرینه: دینلرینه، معامله لرینه، مدنی، قضائی حکملرینه و باشقه حاللرینه اصلا تعرض ایتمازلر ایدی (۱). خلاصه: حخلق، هر اش، هر اورن و هر زمانده شارع کورسه تکان یولدن آیرلماقدر. شونڭ ایچون بز: حق - دیندر دیدك. الله حضرتی قرآنده حقتی باطلغه مقابل ذکر ایته در.

«وقل جاء الحق وزهق الباطل» اسری.

یوندن کورله که: حق، کوچ گه مقابل نرسه توگل، بلکه باطلغه مقابلدر. اما کوچ ایسه (روحانی کوچدن باشقه سی) حق ایله باطلڭ هر بری طرفده بار؛ هر ایکلوسینڭ ده خادمی، ایکسینڭ برینی یا اوستکه چقارا یا که آستده قالدرا طورغان بر

(۱) تاریخ التمدن الاسلامی ج ۱، ص ۵۷.

کوچ هم حخلق (۱)

دنیاده بونلرڭ قایوسی غالب؟

ایشته بونڭ حقدی محترم «شورا» مجله سنده بایطاغوق ذاتلر فکرلرینی عرض ایتمیلر. یازلغان جوابلرڭ بررسنده نیچوکه ده میم او یلاغان جوابنڭ مضمونی چقارده جواب یازمام دیه او یلاغان ایدم. فقط مقصودم اوتهلوب بتکانده ی طویلما دی. بنا علیه قولیمه قام آدم.

ایڭ الوک قاریق: کوچ هم حخلق بونلر نرسه لر؟ کوچ بزگه اثری ایله گنه معلوم بر نرسه در. الله حضرتی کوچنی هر نرسه گه ایداع ایتمک. هر نرسه ده اوزینه مخصوص ره و شده، مخصوص قدرده بر کوچ بار. انسانده هم کوچ بولدی کیی باشقه کوچلرینی ده الله حضرتی آگا مسخر ایتمک. ایدی شول انسان کوچی هم انسان غه مسخر بولغان کوچ اوج قسمدر:

(۱) مادی کوچ - تن کوچی، مال کوچی، هر توری قورال کوچی، محکمه لر و آنلرڭ هر بر متعلقاتی، اوشبو قسمدنلر. (۲) عقلی کوچ - عقل ایله او یلاب مادی کوچلرینی تیوشلی اورنغه تیوشلی روده استعمال ایتمک، تدیر و سیاست. (۳) روحانی کوچ - تأید کوچی، الله طرفندن خارق العاده اولارق احسان ایتمک کوچ. مثلا: اهل اسلامغه ملائکه امدادی کیی. «اذ تستغیثون ربکم فاستجاب لکم انی مدکم بالف من الملائکه مردفین» انفال.

کوچلرڭ ایڭ ضعیفی مادی کوچ بولوب اوته گی قسملرگه هر وقت تابعدر. شونڭ ایچون انسانلر اوزلرندن کوب کوچلی آطلرینی، فیللرینی نی قدر قوتلی ایلیکتر کوچلرینی اوزلری تله گانچه یوروته آللر. انسانلرڭ بولای یورتلری عقل سایه سنده بولغانغه عقل کوچی مادی کوچ دن آرتقدر.

کوچلرڭ ایڭ کوچلیسی ایسه روحانی کوچدر. بو کوچلرڭ کوبلگی هم ده آنلر دن انسانلرڭ استفاده سی ایسه کوچلرڭ کوچی ایله معکوسا متناسب - یعنی دنیاده ایڭ کوب هم ده انسانلرڭ ایڭ استعمال ایتمکلی کوچ مادی کوچ بولوب،

(*) مقاله صاحبی طرفندن یاصالغان علامتله مطبوعه ده بولمادیفی

سبیلی اوز املاسی ایله بازارغه ممکن بولمادی. شورا.

قورالدر. اوبله ایسه « حقلقمی، کوچمی غالب؟ » دیکنک معناسی: « حقلق طرفنده غمی کوچ غالبی یوقسه باطل طرفنده غمی کوچ غالبی؟ » دیک بولادر. بز ایمدی بونی قسقه لقی ایچون: « حق کوچ»، « باطل کوچ » دبه تعبیر ایتمه مز. ایمدی شول کوچلرنک قایوسی غالب؟

کوچلرنک اوچکجه بولنگاننی، روحانی کوچدن باشقه کوچنک هر ایکی طرفده بولغاننی آ کلاغان ایذک. ایمدی شول کوچلر کیردک قایو طرفده بولسه ده بولسون الله تعالی ننگ هر نرسه ده جاری بولغان سنتی اوزره اوچ حالنگ برنده بولنورلر: صباوت حالی، یگتلیک حالی، قارتاق « انحطاط » حالی . کوچلرنک بولای اوز گورلری؛ کوبسنجه امتلرنک حاللری اوز گوروی ایله متناسب بولادر:

امتلرنک ترقیگه املطغان دورلرنده حق کوچ صباوتده و باطل کوچ انحطاطده؛ کالت دورلرنده: حق کوچ یگتلیکده، باطل کوچ صباوتده، امتلرنک انحطاط دورلرنده حق کوچ هم انحطاطده، باطل کوچ یگتلیکده بولنده در.

یگت کوچ که صبی وقارت کوچنک، کوب کوچکه آز کوچنک غلبه ایته آمایه چغنی ظاهر در. شوک ایچون یگت کوچ قای طرفده بولسه شول طرف غالب، مقابل طرف مغلوب بولور. بونده حق یا که باطل بولونک اصلا تأثیری بولماز. چونکه کوبنک آزغه، یگتلیک ضعیف قارت یا که صبیغه غلبه سی صونک آغوی، اوظنک یاندروی کبی قانون طبیعت وسنه الله بولوب، خلاقی خارق العاده بولوبقه متصور در.

الحاصل: امتلرنک احوال اجتماعیه لری، سیاسیه لری توزوک وقتلرده حق کوچ یگت، حق کوچ غالبدر؛ بوزوق وقتلرده ایسه باطل کوچ یگت. باطل کوچ غالبدر. حقلر کیره ک عمومی و کیره ک خصوصی بولسون هر بری پایمال - آیق آستنده در.

مسئله آچق آ کلاشسون ایچون بر مثال تصویر ایته یک: زیدنک اوز مالندن مشروع روشده استفاده سی حق و حقلق بولوب عمرنک آ ک آرقلی طوروی یا که قول صوروی باطلدر. عمر قول صوردی. زید مثلا اول مادی کوچ: تل کوچی، تن کوچی قورالدر ایله مدافعه ایتمدی. نهایت محکمه که مراجعت ایتمدی. هر اورنده اوزنده بولغان عقل کوچینی هم تمام استعمال ایله دی. عمر ایسه ظلمنی، باطلنی آغه آغان، اولده بو کوچلرنک هر برینه یابشدی: یاغان شاهدلر یاللا دی، قاضیلرغه رشوتلر بیردی. . .

البته بو ایکنک بری غالب بولور. بو غلبه ده زید ایله عمرنک شخصی عائلی حاللری، تدبیرگه تلگه اوستالقلری بیوک رول اونادینی کبی محیطنگ و حیات اجتماعیه نگ بوزوق یا که

توزوک بولویونک ده تأثیری البته الوغدر. مثلاً: عائله لر توزوک، شاهدلر، قاضیلر عادل بولسه، شاهدک گه یاللانوجی هم کاتم شهادتلر بولماسه حق ایسه زید ضعیف بولسه یله البته غلبه ایته چکدر. بونک عکسی ایسه البته باطل کوچ غلبه ایته در.

کوچلرنک غلبه سنده محیط و باشقه لرنک دخلی کوب بولغانی کبی حال، زمان هم مکانلرنک ده الوغ تأثیری باردر. مثلاً: هیچ تأثیر ایته آماغان بر کوچ ایکنچی بر زمانده یا که اورنده یا که ایکنچی بر طریق ایله بوتون قارشلی کوچلرنی ییکوب شدر مندر ایتموی ممکن. « ربما تجزع النفوس من الامر - له فرجة کحل العقال ». « وعسی ان تکرهوا شیئا وهو خیر لکم » بقره .

شونک ایچون مثلاً بو کون حق کوچنک مغلوب کورنورندن حقلق بتونله ی مغلوب بولمق لازم توگل. حقلق طرفنده غمی کوچلرنک بو کون آز حوق حرکتلری - مغلوب بولسه لر یله - کیله چکده گئی غلبه نگ آدوملری بولورغه ممکن. هم واقعه شولای بولغان ده. بونی، اخبار شارع ایله توغریلغی تأمین قیلنغان بر نیچه تاریخی واقعه لر اثبات ایته لر:

یوسف علیه السلام قویوغه صالندی، قل کبی صالندی، زندانغه یابلدی. . . بونلرنک هر برنده « حق کوچ » مغلوب، « باطل کوچ » غالب بولا کیلدیلر. فقط بونک ایله حقلق بتونله ی مغلوب بولمادی. بلکه بو واقعه لر هر بری عقللر ایروشه آماز روشده « حق کوچ » ننگ یگتلیکلرگه ایرشوینه اوسوینه سبب بولدیله. ییغبرنی فلک طولقونلرنک بویله رحیمسز روشده قاغولری هر بری، حقلک اوسه چک اورینه باروینه، انسانلرنی، شول جمله دن تسویل نفسکه آدانغان کنعان یگتلیرنی دنیا آچلغندن، آخرت عذابندن قورتولدر اچق درجه که ایرشوینه سبب کنه بولدیله. نهایت « حق کوچ » غالب بولدی. . .

اوشانداق پیغمبرمز علیه السلام بتون حقلق ایله مبعوث بولدی. بونی کورو ایله شبا بده بولغان « باطل کوچ » بار قوتی ایله هجوم ایتمو نیم صبی « حق کوچ، که قیلماغان تحفیر و ایتمه گان ظلمنی قالدردادی. « یگت کوچ » البته ظاهراً غلبه ایته بارایدی. شویله ایسه ده صبی بولغان « حق کوچ ده » اولمی، یوغالمی، قورقنچ وحشتلر آراسنده اوزینک نشو طبیعی سی ایله، عقللرغه حیرت بیرر درجه ده اوسه گنه بارایدی. نهایت « حق کوچ » تمام اوسوب، برنجی اولارق و ایذک یازلاق روشده « بدر کبری » واقعه سنده باطل کوچینی ییکدی.

اوشبو واقعه ده حقلق طرفنده کوچلرنک اوچ تورلیسی ده بار ایمدی: (۱) مادی کوچ (قورالدری ایله اوچ یوز انسان). (۲) عقل کوچی - پیغمبرمزنگ هم اصحابنگ تدبیرلری. (۳)

طورغان حضرت عمر « مین سیگا دنیاده مئلی کورلمه گان بر تگرمنه سالورمن » دیه یانیغان بر دینسزگه عفتدن پاکلکدن انحراف لازم کیلگانی ایچون هیچ شی ییله اشله مگان ایدی . (بو حال بوکون یاوروپاده بولسه آکا نهلر بولور ایدی ؟) .

هر شردن محافظه ایتمک شرطیه حمص اهاندن آلسنا طورغان جزیه نی ، یرموک صوغشی وقتنده محافظه امری بیرینه بتکرلمه و خوفی بولغاچ ، عفتدن انحراف لازم کیلو سبیلی ، اهل اسلام قایتاروب بیرگانلر ایدی (۱) .

حضرت علی ، اوز جبهه سی حقنده قاضیسی حضورنده بر یهودی ایله برگه تزله نگان ، اوز ضررینه حکمنی قبول ایتمک ایدی . اما بتون مقصدلری عاجل حیات ، دنیوی سعادت بولغان یاوروپاده اش بونگ کیروسنچه در . بر یاوروپاده توگل حاضر بتون دنیاده شولای بولوب بارا : تیلیگرام ، تیلیفون و تورلی یوللر آلات نقلیه لر سبیلی حیات اجتماعی سی ، احوال سیاسی سی و باشقه حاللری برله شوب بر مملکت حالتی آلوب بارغان یر شاننده انسانلر هر بری ظمنی ، عاجل حیاتی آله آلوب بتون بارلرینی شول یولده فدا ایته باشلادیلر . بر طرفدن ضعیفلرگه هر تورلی ظلملر ایته ؛ ایکنجهی طرفدن - اوز قوللارنده غی قلم ایله - عیب شول مظلوملرنگ اوزلرینه آودارلادر .

حاضر یر یوزنده حقلقنی بتونی اوزینه ای دیال ایتمک (باطل کوچ) . تمام شبابت که ایرشدی ، فقط قارتاغی ده یاقن ، فرعون قیلندن برترگه اویلاغان نرسه سنی اوزی تربیه لهب اوسدرگان کورنه در . الله ننگ اوزینه گنه معلوم سبیلر ایله ، شمیدیلک آکاغنه معلوم بر وقتده البته بو حاللر آلسنا حققدرلر . هم بو کونوک آلسنو مقدمه لری کورنه باشلادی . قوللارنده هر تورلی کوچ : علم ، عقل ، مال ، قورال کوچلری بولغان ذاتلرنگ اسلام ایله مشرف بولولری بو آلسنوننگ مقدمه سی . کیله چکده گی یاقتی کوننگ طاکی ، کوچلرنگ حقلق طرفینه آوشووننگ علامتلیدر .

البته و البته بر کون بتون یر یوزی اسلام نوری - اسلام اسمی ایله یورتلگان خرافات ایله توگل ، صاف اسلام نوری - ایله یاقتروب بتون کوچلر حقلق طرفینه آوشوب بته چکلر و « لیظه ره علی الدین کله » سری ظاهر بولاچقدر .

اول کونلرده منبرلرده اوقولغان طروتی ریچلر ، حضرت ابوبکرنگ : « مینم قاشمده حقلق طرفنده غی ضعیف - قوتلی ؛ باطل طرفنده غی قوتلی - ضعیفدر » دیدیکی سوزی مضمونده بولوب حقلق تمام حمایه قیلناچقدر .

امام محمد صلاح ازدانوف . « جنای » .

(۱) تاریخ التمدن الاسلامی . ج ۱ ، ص ۵۷ .

روحانی کوچ - الله طرفندن اطمینان ایچون یبارلگان ملائکه ... درست ، چکنده بولغان هم بو کونده بولوب یاتقان واقعه - لر نی دقت ایتمه ک یاتاغنده « حق کوچ » نی مغلوب ، « باطل کوچ » نی غالب کوره مز . جزئی حادثه لردن آلوب دهشتلی واقعه لرگه قدر بولغان بو اتنی انکار ایتمک البته ممکن توگل . فقط بوکا - یعنی حقلق مغلوب ، باطل غالب بولوغه - بزمنجه - بری حقلق ، دیگر بطلان طرفنده بولغان ایکی سبب بار :

حقلق طرفنده غی برنجی سبب : الله حضرتی انسانلر نی یاراتقاچ اوچ نرسه گه تشبیه ایتمی : (۱) انسانلر هنگولک یورت غه بارا طورغان مسافرلر ، (۲) دنیا شول یورت غه آرزق حاضرلر ایچون طوقنلانغان بر استانه ، (۳) دین ایسه ، شول دیندن هلاکت گه پجر اقلق غه کرتقی چقارا طورغان بردن بر یول .

عاجل حیات (دینا) ایچون طرشو اهل دین گه اختیاری ؛ حتی بعضا تکلیف ده ایتمک بولسه ده آندن پجر اغی چغو ایچون اهل دین گه اوشبو نرسه لر لازم ایتمک : (۱) حقلق آلوده عفت - « خذ حقلق فی عفاف و اف او غیر و اف » (۲) الله یولینه (حق غه) حکمت و موعظه حسنه ایله دعوت ، (۳) مجادله حسنی ، (۴) عقاب غه صبر ، (۵) عقاب غه قارشی عقاب تقدیرنده عقاب بالمئل - تعدی دن صاقلانوب « ادع الی سبیل ربک بالحکمة و الموعظة الحسنه » . (سوره ننگ آخرینه قدر) نحل .

یعنی حقلق طرفنده غی کوچکه دنیا استانه سندن پجر اغای چغار ایچون حقلق حمایه ده ، حق غه اونده وده اوشولر نی رعایه لازمدر . باطل طرفنده غی ایکنجهی سبب : قارشوسنده بولغان حق ایسه سی ضعیف بولغانده ظلم و تعدی گه میل ایتو انسانده طبیعی کبی بر حالدر . شوننگ ایچون بولسه کیره ک پیغمبر مز امتی اختصاص وقتنده وجدانغه اونده ر : « انا انا بشر واتم تحتصمون الی ، و اعل بعضکم یكون الحن بحجته من بعض ؛ فاقضی له علی نحو ما اسمع منه . فمن قضیت له بشی من حق اخیه فاذا قضی له قطعة من النار ، فلیحملها او ینذرها » دیور ایدی .

الحاصل حق کوچکه غلبه دن بیگرمه ک پاکک - عفت و پاکلکدن انحراف لازم کیسه - کوچی کوب بولسه ییله - مغلوبیتی اختیار ایتمک لازمدر . ایشته شوندی وقتلرنگ هر برنده باطل کوچ ، فرستدن استفادده ایته - غلبه طابادر . شوننگ ایچون حقلق کوبسنجه مغلوب ، باطل غالبدر .

اوشبو ایکی سبب هم آرانگ نتیجه لرینی حتی قایل ایله هاییل دنوک کوره باشلیمز . حقلق التزام ایتمک هاییل دیور : « ما انا بیاسطیدی الیک لا قتلک انی اخاف الله رب العالمین » مائده . اسلامده ایسه بو کبی حاللر نه یاه سزدر : دنیانی تیره توب

عبدالسلام مفتينك خاطر دفتري

(باشی ۲۴ نجی عدد ده)

بعده بر نيچه ايلر و ايامار اوتوب ۱۸۰۳ ده ماه شريف كيلوب روزه طوتوب آخري اولدقه سانكت بيطر بورغدن بخاراي شريف ايلچيسي ملا عيد محمد ديگان كيمسه يولداشاري ايله قايتوب كيلدیلر. ماه شريفنك ۲۹ نجی كوتنده بزرگه كيلوب سوزله ديلر: «بزرگ يولده قايتقان و قتمزده نيژني قلعه سي يانده فلائجه كون ماه شريفني كوردك بارچه مز آلتی گشي يولداشلمز ايله» ديو .

صوكده بز آيتك: مفتی گه سوزله گر، ديگاج مفتی گه باروب خبر بيرسهر مفتی (مونلرنك سوزلريني) قبول ايتمگان، آنك ايجون (مفتی) اوزی روزه طوتويدر، روزه غه كرگان كشيالريني هم صوك كرگان ایدی، روزه لری كيم بولماسون ديو (عبارتی چيفشمز بولاسده شایده مقصود آكلالاور) ايلچيلر سوزينه التفات ايتمگان. شوندن صوك بزگه كيلدیلر (و) «سز لر بو شهرنك اماميسز، بزرگ خدا ايجون گواهلر بيره مز رمضان آينی فلان كون (۱) بزرگ تحقيق كوردك، (شول حسابدن) بو كون اوتوزنجی كوني، تا كده بزم كورمكمز بونجه تحقيق عيد فطر كوني» ديو. دوخاونوی صوبراينه نك ايكي قاضي سي وار ایدی بزنگ ياغزده، بريسي سيف الله و بريسي فيض الله اسملي. آلا آلدنده ايلچيلرنك شهادتلريني قبول ايدوب شول كون كيچ اخشام وقتنده سعيد بيسته سنده افضل الفضلاء و اعلم العلماء اولان داملا عبدالرشيد آخوند ايله داملا عبدالرحمن حضرتلرينه ايلچيلرنك شهادتلريني يازوب يباردك. بزم يازومزغه قارشي

(۱) مونلر كوني ني تعين قلوب سويله گان بولورلر. لکن عبد السلام مفتی، بو دفتري صوگندن يازو سبيلي كونلريني اونوتقان وشول سبيلي بو يرده «فلان كون» ديب تعبير ايتهدر. تقويملر كورسه تووينه كوره ۱۸۰۱ نجی يل (هجري ايله ۱۲۱۶ نجی سنه بولادر) رمضان باشی ۲۴ نجی ديكابر سهشنه كون بولوب شوال باشی ۱۸۰۲ نجی يل ۲۳ نجی يانوار پنجشنبه كوندر. اوشوگا بنا، بو طوغورده بخارا ايلچيلر-ينك شهادتلری درست و عبدالسلام مفتينك عيد اوقوي طوغويدر. لکن عبد السلام مفتينك «محمد جان مفتی روزه طوتويدر ایدی» ديگان سوزی افترا بولسه كيرهك. كونلرنك ايگ قسقه وقتلری بولغان اوشبو چاقرده، مفتی بولغان كشينك روزه طوتوماوی آدم اشانورلق اش توگل. مگرده برر بشرعی عذری بولسه عجب توگل.

داملا عبدالرشيد آخوند يازوب يبارگان بويله: «الله اكبر. سعادتلو نجابتلو امور دينه ده سعائتلو قضاة المسلمين فيض الله وسيف الله و امام الموحدين عبدالسلام افدينك على جابلرينه بي حد دعالر بعدنده معلوم اوله كه مبارك كتابتكز واحد اولوب مفهوم اولدی. لکن بزم بيسته نك تمام علماسی تا كده جمعه كون عيد غازيني اوقيمز. بو جمعه كيچ تراويح غازي قيلمادق. بزم بولومزچه صباح عيد كونيدر شبهه سز. نامه يوللاغوجي خير دعالر كزغه مترقب و خير دعا كرده مشغول الحاج عبدالرشيد بن ملا عبدالكريم المرحوم بيسته سعيدی. ۱۸۰۲ نجی سنه ماه شوال شريفنك اول كيچه سي» (اعلم العلماء نك تحريري اوشبو روشده بولا كورهنس!).

شوندن صوك جمعه كون عيد شريفني اوقودق، بارچه قلعه جماعتی و مذكور ايكي قاضي برله قايو كيم بيش وقت عبادت قيلممزم ايجون بخاراي شريفنك تيتولرني ساودتنيك دوست محمد بايكشوف بر طاش اويني اختيار ايتكان ایدی، شول اوينك حويلسندده اوقودق. مفتی محمد جان اوزی هم آنك برله بر قاضي (مونسى فخرالدين بن عبدالرشيد اسملي قاضي بولورغه تيوشلی) ينه ايكي اوچ كشي عيد اوقومي قالدیلر. آنداق بولسده اوزلری آغزلرن آچقانلر، بعضيلری بزم ايله بر مجلسده بولوب آشادیلر (و) مفتيدن قورقوب كيلمادك ديدیلر.

موندن صوك مفتی مينم اوستمدن غوپيرنسي پراولينيه گه راپورت ايتكان: «غارادسكي ملا امام عبدالسلام عبدالرحيم اوغلي، تيوشمز كون عيد اوقودی، خلقنك روزه سيني طولدرتماينجه بلدك سعيد بيسته سينك ملالريني آذرروب آلازغه عيد غازيني اوقورغه (ديتهب) يازغان، مينم قارامقمده ايكنچي كون اوقورغه تيوشلی، خصوصاً مين ديننك الوغی بولسه مين امرمدن طس باش تارتوب اوقوغانغی ايجون ملاللق لوازمندن بالكل تاشلانسه ایدی» ديو.

شوندن صوك غوپيرنسي پراولينيه اوياز-ني صودغه يازغان ميندن جواب آلورغه. آنك راپورتيه قارشي ميندن جواب آلدیلر. مين جوابمده يازوب بيردم ني روشلی بخاراي شريف ايلچيلری گواهلر بيرگانلكلريني ايكي قاضي آلدنده موافق شرع قبول ايتكانلكمزيني وهم سعيد بيسته سنده گي علمالر بزم مکتوبمز يتشمازدن الكاري (ده) عيد كيچه سي ديو تراويح غازيني اوقومي جمعه كون بارچه سي اتفاق و عيد شريف غازيني اوقومقچي بولغانلقلريني، خلاصة الفتاوی و قاضيخان و فتاوی هنديه دن عبارتلر يازوب بيردك وهم آيتك: «روسيه كاليندارلرنده فلان چيسلاده فلان ساعته آي طوغار ديب كورگزه در. آگا قاراغانده

ليبيدوف ديگان گه بويله : « مين خبردار بولدم اورنبورغ شهري ايچنده مسجد صالدرمق ايچون پادشاه ايبراطور اعظم نك فرمان هايونلري بوييجه خزينه دن سيكر مكثده يتي يوز يتمش اوچ صوم توقسان يش تين آقچه چيقوب هم مسجد سالانا باشلانوبدر، ديو لىكن اول مسجدنگ اورنيني و قبله سيني كيم كورگازدى ايكان؟ نا گه قبله سى «مكه» گه طوغرى كيلماينچه خطا سالنوب پادشاه آقچه سى ضايع بولماغاي ايدى ديو خوف ايتامن، حتى بو روسيه ايبربه سنده ميندن غيرى قبله نك نيچوك طوغرولامق علميني بليگان كشي يوق. موندق شاهانه لىقن صالونه طورغان مسجدنگ اورنيني مين كورگرسم كيرهك ايدى، كيم كورگرگانلىكندن ميني خبردار قياسه كز ايدى » ديو بزم كورگرگانلىكمزنى ايشتوب بله طوروب بزمگه بر تورلى ضرر و شكستلك كيتوروب بولمازمى ايكان ديو. صوكره كاميندانت غصپادين گنيرال مايور ليبيدوف. غارادنيچه گه يازادر: «مسجد اورنيني و قبله سيني كيم كورگازوب درستلهدى؟» ديو. آنك ايچون مسجدنى قاراب اشلهك غاراد. نيچه زيسوف ديگانگه تابشرلغان ايدى. اول يازوب كورگرگان :

قاضيئك كتاب يازوب ده اوفاده تام ايتووى (مستفاد الاخبار. ج ۲ ص ۳۱۷) صورانيه نك اورنبورغ شهريه كوچازندن مقدم بولادر. سيف الله قاضي ايله فيض الله قاضيئك. محمد جان مفتي خلافيه عبدالسلام ملا ايله قاتشوب يورولرى. اورنلرینه باشقه كشير صابانويى بلديكلرندن بولورغه اوخشي. چونكه رسمى كاغدلرگه كوره ۱۸۰۲ده گي قاضيلر فخرالدين بن عبدالرشيد. سيف الله بن مرتضى، فيض الله بن عدل بولوب، ۱۸۰۳ده گيلرده خواجه بن ايمانقل، بشير بن ابدوكى، وليشاه بن محموددر. محمد بن صافقل اسملى ملانك : «والدهنك ايكنچى نوبت قاضيئى وقتنده اورنبورغدن اوفاه گه كوچدك، مين ۶ ياشده ايدم، ياكشلق برله ايدلنك ايكنچى ياغنده قالم» ديب سويله وينه (مستفاد الاخبار. ج ۲ ص ۱۹۷) هيچ ده توشنه آلميم. چونكه صورانيه نك اورنبورغدن اوفاه گه كوچكان تاريخلرده صافقل اسملى قاضي يوقلنى معلوم. حتى ۱۲۱۴ - ۱۷۹۹ نچى يلدن صوئك صافقل اسملى قاضي صورانيه ده خدمت ايتمه گانلىگى ثابتدر. اول اسملى قاضي بولغان بولسه مذكور تاريخدن مقدم بولورغه تيوشلى. شونده بوش اورنلر بار. صورانيه حقنده «مستفاد الاخبار» ده تصحيح لازم نرسهلر بولورغه استغراب ايتمازگه تيوشلى. مؤرخ، نى قدر الوغ و ملكلى آدم بولسه ده. بعض وقت شوندى اشلى كورلدر. كوبسنچه آندى اشلرگه منقول عنه لرده بر رقم نك ياكشلق توشووى ياكه شونك كى جزئى نرسهلر سبب بولادر. مونه اوفاه شهرنده بتون ارخيوالرنى تيكشروچى و رسمى كاغدلر ايله فائده لانوچى خصوصا تاريخى خبرلرنى سويوچى غورويچ نيندى سوز يازادر:

1784 г. открыто торжественно въ Уфѣ Магометанскє Собраніе для управленія подъ предѣдательствомъ Муфтія, духовными дѣлами въѣхъ магометанъ кромѣ Кавказа и Крыма (С. К. У. губ. 1883 г.)

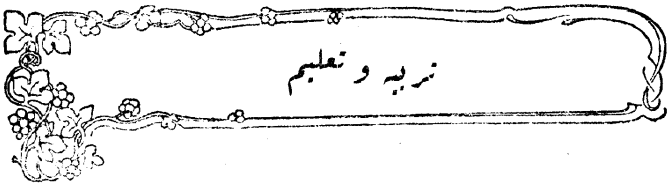
موندن صوئك ۱۷۸۵ نچى يل حوادثيني سويلى. اما ۱۷۸۸ نچى ۱۷۸۹ نچى يلار حوادثى سويله نگان برده صورانيه حقنده هيچ نرسه گه اشارت ايتلمى.

بزلر كيچكوب اوچونچى كوتنده اوقوغان بولامز » ديو جوياجزنى يازوب برگاندن صوئك اويازدنى صود بزده هيچ بر عيب تابا آلمايينچه بي گناه تيوشسز كورگازگان ايكان مفتى ديو غويونسكى پراؤلينيه گه راپورت ايتوب، پراؤلينيه دخى بزلرنى عيبسز تابوب كندى امامتچيك لوازمزده قالدروب مفتى گه بو طوغر بده غايتده زور شلته و يغوور يازوب (مفتى حضرت قلمى بو طوغروده نوقتاسزراق كيتوب بارغان) هم اورنبورغنگ و اياتنى غوييرناطورى سياتلنوى كناز گريگورى سيمونيچ وولكونسكى گه راپورت ايتكانلر. شوندى صوئك دخى مفتينگ عداوتى كونكون زياده اولدى.

الله تعالانك فضل و كرمى ايله غوييرنا دخى بارچه محكمه لرى ايله « اوفاه » گه كوچدى، مفتى هم كوچوب كيتوب (۱) الحمد لله رب العالمين آنك عداوتندن و شردن طنچلاب قالدق.

اول كيتكاندن صوئك شاهانه مسجدلرى سالونا باشلادى. موندن صوئك مفتى دخى يازادر و اياتنى غوييرناطور باختيار كيتوب (آنك) لوازمنى ادا قيله در ايدى غصپادين گنيرال مايور

(۱) اورنبورغ دوخاونوى صورانيه سينك « اوفاه » دن « اورنبورغ » غه كوچوب كيلووى و صوئكندن « اورنبورغ » دن « اوفاه » گه كوچوب كيتووى عبدالسلام مفتينك اوز وقتنده بولغان اشلدر. حقيقت خالده مذكور محكمه اورنبورغ شهرنده توگل، بلكه « اوفاه » ده آچلغان ايدى. آچلغان وقتده يازلغان پرتاقولنك رسمى كوييه سى صورانيه نك محكمه زالنده صاقلاندر هم شونده محكمه نك « اوفاه » ده آچلغانلى تصريح قيلنه در. صورانيه نك ارخيواسنده بولغان كوب كاغدلر هم شونى تاكيد قيله لر. شونك ايچون « ناظورة الحق » (ص ۴۲) و « مستفاد الاخبار » (ج ۲ ص ۲۸۵ - ۲۸۷) ده مذكور محكمه نك « اورنبورغ » ده آچلغانلىقنى بيان قيلورغه، خير بيروچيلر نك ياكش خبر بيورلرى سبب بولشدر. صورانيه نك اوفادن اورنبورغ غه كوچووى عبدالسلام مفتى يازويينه كوره ۱۷۹۷ تيكره سنده (شورا: ۲۲ نچى عدد ص ۶۸۹) و اورنبورغدن اوفاه گه كوچووى ده ۱۸۰۳ نچى يلده در. اوفاه غوييرناسى ايچون ترتيب قيلنوب ۱۸۸۳ نچى يلده « اوفاه » ده باصلغان اسيراوونچى كنيگه ده بيان ايتولويينه كوره غوييرنا محكمه لرى اوفاه شهرندن اورنبورغ غه ۱۷۹۶ ده كوچكانلر ۱۸۰۲ نچى يلده اوفاه گه قايتقانلر (فرمان تاريخلرى شولاي بولوب كوچو قايتو لرنك برآز صوئكه قالووى ده تمك). اورنبورغ دوخاونوى صورانيه سى البته شول محكمه لرى ايله برلكده يورگان بولور. « مستفاد الاخبار » نك (ج ص ۲۸۵) « فى سنة اثنتين وتسعين ومائة والف هجرية يوم چهارشنبه ايلول سريانى بكرمى ايكي سنده جمعيت شرعية ابتداء فتح ايدلدى » ديگان سوزى تصحيحه محتاجدر. صورانيه نك آچلووى توگل حتى آنى آچارغه بيوروب اميراطوريتسه يكاتريشه طرفندن اوكان يازلووى ده بو تاريخدن صوئكدر. يكاترينه نك اوكانى ۱۲۰۳ - ۱۷۸۸ نچى يل ۲۲ نچى سنابرده (محرمنك ۲ نچىسى جمه كون بولسه كيرهك) صادر بولدى. اما بائغل آچلووى ۱۲۰۴ - ۱۷۸۹ نچى يل ۴ نچى ديكابرده در (ربيع الاول ۲۷ نچى سهشبنه كون بولسه كيرهك). ۲۸۲ نچى بيت ۶ نچى سطرده غى تاريخده ده ياكشلق بار. لىكن اول ياكشلق مطبعه خطاسى بولسه كيرهك. اوشبو سوزلرگه كوره ۱۲۰۹ - ۱۷۹۵ تاريخنده شقى بن على اسملى

فن تربيه

رومی هالرنك ظهوری .

اوزمژده گی روحی حاللرنی تیکشرگانده بز منه یندی
اساسلر تابامز :

۱) بز خارجه نرسه لردن هم واقعه لردن اثرلنه مز. (قابل
کوک کوکراودن قورقوب کیتولر کبی). بزنگ بلممژده -
کوکلمژده (въ сознани) هر توری تصویرلر (عقلی صورتلر)
حاصل بولا. بز اول تصورلرنی بر - بری بله ن چاغشدروب
قاریز. شول تیکاشدروب چاغشدرولر یاردمی بله بزنگ کوکلده
عقلی حاللر (آ کلاو، محاکمه، قرار، نتیجه لر) کیلوب چغا. بولر
(آ کلاو، محاکمه، قرار، نتیجه لر) بارده روحمژده گی عقلی
حاللرنك ظهوریدر.

۲) قای بر نرسه لرنك، واقعه لرنك، یا که فکرلرنك
تأیری بله، بز اوزمژده روحنك دولقلانولرن سیزه مز:
شادلانو، قایغی، قورقو، دینی حسلر، جلاو، کولولر کبی بو
روحي دولقلر بارده بزنگ روحمژده گی حسی حاللرنك ظهوریدر.
۳) حسی هم عقلی حاللرنك تأیری بله، بز بر اشنی
اشهرگه و بولدررغه طرشامز. هم شول مقصودمزغه یتو ایچون،
حرکتله نه مز، بر - بر توری اشنی اشلیمز، هم بعض بر اشلردن
طیولامز. منه بولر (بر مقصودقه یتوگه طرشولر) بزده گی اختیار
نك ظهوری .

بو روحی (عقلی، حسی هم اختیاری) حاللر بری
برینه بهینه ننگان نرسه لر؛ آلا هر وقت بر - برینه تأیر ایتلر
هم باری برگه جیتالوب، طوتاش، بولنمی طورغان، بتون بر
روحي ترکلک - روحی طورمش حاصل ایتلر. دیمک روحنك
تیره نلگی هم بایلغی، شوشی روحی حاللردن بولغان، عقل،
حس هم اختیارنك تیره نلگنندن هم بایلغندن کیله .

روحي حاللری بر قدرده ترقی ایتماگان (اوقوماغان
تفکر ایتماگان کشینک توری تله کیری، حسلری ده، کوبره ک
وقته، بیک جامالی وچیکه ننگان بولا. چونکه، آندی کشیده گی
روح و تفکر قوه لری ده شولای جامالی هم چیکه ننگان بولا.
مونک کیریسنچه، روحی حاللری یاخشی ترقی ایتماگان (کوب
اوقوغان، کوب فکرله گان) کشینک حسلری هم عقلی حاللری ده

« مونگ اوریننی و هم قبله سینی قاراب کورگردی غارادسکی ملا
امام عبدالسلام عبدالرحیم اوغلی و هم آندن (باشقه ده) قلعه ده
یورت برله طورغوچی مسلمانلردن منصب و مرتبه ایهلری و هم
بخارادن کیلگان یاخشی کروان باشلری و آفصاقلر بار ایدی و هم
بزنگ آرخیتکتورلرنك قارامانده تحقیق مکه که طوغری وهوافق
دیو غصایدین کامیندانغه راپورت ایتوب، اول (کامیندان)
مفتی که یازوب اول طوغریده سوزی اوتماينچه تمام ملزم بولوب
قالدی .

قایچان کیم مسجدنك بناسی تمام بولوب ایکنچی یل اشکاتوریت
ایتکائینی صوراشوب بلوب اورنبورغ وایاتوی غوبرناطوری کنناز
ؤلکونسی که یازوبدر: « مین خبردار اولدم شاهانه لیدن صالتمش
تاش مسجد قام بولادر ایکان ایمدی اولده مین باروب آچوب
اسویتی ایتوب پادشاه ایمبراطورغه دعا قیلوب عبادت قیلسه ق
کیره ک. رخصت ایتسه کز مین بارر ایدم» دیو رخصت صوراب.
شوندن صوگ مفتی که کیلورگه اذن ورخصت ایتدی .

شوندن صوگ سیاتلوی کنناز وؤلکونسی اورالسکی که یعنی
اورال قاهه سینه کیتدی عسکر جیوب صالندان، باشقرد و تپتار
بولقندن. آنک ایچون اورال قاهه سینك عسکریه جماعتلرینه پادشاه
ایمبراطور فرمانی بونچه صاقللرنی قررغه (تیوشلی بولدی).
آلا صاقللرمزنی قرمیز دیو انکار ایتکانلکلری سببلی آلرنی
اطاعت ایتدر ایچون کنناز، اورالسکی که کیتکاندن صوگ مفتی
کیلدی مسجد آچار ایچون .

بر کونتی (مفتی) مسجدگه کیلوبدر قبله سینی قانپاس برله
قارارغه. مسجدنك آچقچی بزده ایدی. برکشی کیلدی یوکروب،
مسجدگه مفتی حضرت کیلگان ایدی بیکلی ایکان آچقچی قاید؛
دیو. مین آچقچی آوب باروب آچوب ایچینه کردک. فانپاسنی
قویوب قارادی (و): « بو مسجدنك قبله سی خطا کورگرلنگان
ایرکان اوتوز دورت درجه خطا صالغان مغرب طرفینه کیره ک
ایدی، بالکل خطا!» دیدی « اوزگرنك بلمگانلککرنی بلمی
(طوروب) قبله کورگرگان بولوبسز. آیتمک کیره ک ایدی: بز
بلمیمز. بو اش مفتی که تیوشلی دیو، پادشاهنك نی قدر آچقه سینی
ضایع قیلوب» دیو کوب لاف وگذافلر اوقودی. اول وقته بز
اصلا جواب قایتارمادق صبر ایتدک، آنک ایچون مفتینك خالص
خدمتده یوروجی قوشانلردن غیری کشی یوق ایدی .

(آخری بار) .

بارندهده اختیار قوه سی بیک از هم کوچسز . اختیار قوه سی ناچار بولو سبیلی آلاز بارده مه نگیلک بختسزلر .

حس هم اختیاری ترقی ایتوبده . عقلی ترقی ایتاگان کشیده بارتیغنه انسان بولا آلا . عقلسز ، نی اشله مک کیرهک ؟ عقلی هم اختیاری ترقی ایتوبده ، حسی ترقیدن محروم کشی نیندی انسان بولا آلا ؟ آندی کشی ، اوزینگ عقلی آرقاسنده اوزینه نی فائدهلی ایکانون بلوب هم کوچلی اختیاری یاردمی بله ، شون فائدهلی نرسه لرنی وجودگه کیتور . دیمک ، آندی کشی دنیاده بیک شهب و طوق طوراً بلور . اما ، ماتورلقلردن ، افسان قابندن سوزولوب چقغان شعر ویر طاوشلرندن ، طورهش دیکگرندهگی واقف هم پچرالقللرنی اونوتدروب ، انسانسک ، روحن عالیله شدره و عرشه کوناره طورغان موزیقه آهککلرندن لذتنون آندی کشی محروم بولا . بولار نهلی بارده آرتق ثوق زور بلا توگل . منه بلانک زوری قایدہ :

آندی حسلی برده ترقی ایتاگان کشی هر فائده نی تیک اوزی ایچونگنه اشلی . اوزینگ سعادتنی ایچونگنه طرشا . چونکه اول باشقهرغه محبت و یاقلق حسلندن محروم . آکارده آتا - آنالق . بالالق ، آغا - انیلک هم انسانیت و ملیت حسلی یوق . دیمک ، حسلی ترقی ایتاگان کشیدهگی عقل ، همده کوچلی اختیار اول کشینک اوز فائده سینه غنه خدمت ایتلر . اما ، باشقهرده غی نی فائدهلی ، نی ضررلی ایکانن اول طویمی - حس قیلمی . هیچ آیامی ، قزغانی ، باشقهر آوزنده غی آشنی ، اوزنده گی سالقن قانلیق بله ، تارتوب آلوب آشارغه قابل ، چونکه اول قزغانو کبک حسلرنک همه نندنده محروم . مثلاً : اوللرده بیک یش اوجری طورغان بای کولاکلر اول خلقینه غایت قیمت بها بله تاوارد اشلق کواترتوب ، کوز کونی آلارنی (بورچ توله تو بهانه سی بله ن) یالغز صیرندن ، یالغز اطندن آیرالر . شولای ایتوب ، خلقنی بالا چاغسی بله ن آچ قالدالرده ، اوز یاچقلرن طوتورالر . کولاکلر اوز اشلرین غایت تدبیرلی یورتلر هم اوز اشلرنده هر وقت مستقل حرکت ایتلر . دیمک ، بولارده عقل هم اختیار یاخشینه ، اما حسیات برده یوق دیرگه ممکن . حاصل عقلی هم اختیاری یاخشی ترقی ایتوبده ، حسی ترقیدن محروم کشی نه یله نه سنده گی کشیلر ایچون زور بر بلا بولورغه ممکن . آندی کشینک اوزنگنه قایغرتوچان (вгонствъ) روحی ، تیره سنده گی کشیلرنک نطقه سین آشاوچی بر یرتقچ بولا .

منه شوندی سبیلر ایچونده ، هر بالانک روخنده غی عقل ، حس هم اختیارنک بر تیگر ترقی ایتولری تیوش هم لازم . شوشی مقصودقه یشکزه طورغان نرسده روح تربیه سی

تیره ن هم اساسلی بولا . بولاک - بولاک کشیلرده گی روحلرنک آراسنده تورلی آیرمالر بولغان کبک ، برگنه کشینک روحی حاللرندهده کوب آیرمالر بولورغه ممکن . ایکنچی تورلی ایتکنده ، بر کشیده گی عقل ، حس و اختیاری حاللر تورلیچه بولورغه ممکن . مثلاً ، تحریر یازغانده ، عقلی قوه دن باشقه ، حسی حاللرده بولورغه ممکن . تحریر یاخشی چقسه ، کشی شادلانا . ناچار چقسه قایغرا . بولار حسی حاللر . شولوق تحریرنی قام ایتو ایچون ، روحی قوتلرنی برکه حیوب ، بر یولدن آلوب باررغه اختیار کیرهک . کشیده بولغان عقل ، حس هم اختیار اوز آرا بر - برینه بیک یاقین بولسه لرده . آلاز هر کمدهده بر تیگر هم بر چاما بولوب یتمیلر .

قای برده لرده حس کوبرهک هم کوچلیردهک . قایسی کشیده عقل قوه سی کوچلی ، نه قای بر کشیده تله و (اراده) هم اختیار کوچلیردهک بولا . منه شونک بله ده . هر کشینک خلقی بر تورلی بولمی ، بلکه اوزینه باشقه بر تورهده بولا . شول بر کشیده گی ، بر بالاده غی روحی حاللرنک (عقل ، حس هم اختیارنک) بر تیگر بولووی ایچون طرشا طورغان فن ده «فن تربیه» . طبیعی ، سلامت طوغان بالا ، بر وقتدهده ، بالیکل عقلسز ، یاکه بالیکل حسسز یا اختیارسز بولوب طومی ؛ بالاده بو استعدادلر بولا . لکن ، عقل ، حس . اختیار قوه لری ، بالانک تربیه سینه فاراب ، یا بر تیگر یاکه تورلی - تورلی روشده ترقی ایتلر . بالانک عقلینه کیرهکلی و تیوشلی آزوق (معلومات) بیرسه ، آنک عقلی آرتووی طبیعی ، بونک کیرسی ده شولای . شولایوق ، بالانک حسی تیوشنچه رزقلانسه ، آنک اختیار قوه سین رواجلاندرو ایچون بالاغه مستقل حرکت ایتوله طورغان یوللر کورساتسه ، اول بالانک روحی بای و تیره ن بولاق .

«فن تربیه» (روح تربیه سی) انسانلرده غی عقل ، حس هم اختیار قوه لرن نیچک نیگزلهرگه و نیندی روشده آلارنی ترقی ایتدررگه یوللر کورساته . بو غایت اهمیتلی اش . چونکه انسانده غی روحی ترکک شوشی عقل ، حس ، اختیارنک برگه جینالووندن هم بر تیگر ترقی ایتووندنگنه حاصل و مکمل بولا ،

اگرده ، انسانده عقل بله حس کنه ترقی ایتوبده ، اختیار ترقی ایتاسه ، اول انسان ، اول بالا ، اوزنده گی حسلرگه قلغنه بولا - دیمک بار عقلندنده فائده لانا آلی . مثلاً : اچکچیلر (پیا - نینسه لر) آراقی ایچونک ضررلرن ، ایچماگان کشیلردن ده آرتغراق هم تیره نراک ، آکلیر . لکن ، طیولا آملیر ، چونکه آلارنک

بولغانلقدن، مین موندن صوگ «شورا» ننگ اووقوچیلرینه « فن تریبه» ننگ روح تریبهسی قسمن تقدیم ایته باراچقمن .
مرد عالم . « اوفان » .

بخارا مدرسه لری

۴ نجی مدرس عبدالله خان مدرسسی

عبدالله خان، عدالتی برله مشهور بولوب مملکتتک آبادی ایچون بیک اجتهاد ایکنان، یوللر یاصاتقان هر منزلگه زور زور سرایلر صالدروب مسافرلرگه راحتک حاصل ایکنان. زماننده کوب ولایتلرنی، شول جبهه دن «خراسان»، «هرات» لرنی فتح ایکنان. «بلخ» طرفینه ایسه اوغلی عبدالمؤمن خانتی استقلالیت بیروب حاکم قیلغان. (بر زمان عبوالؤمن خان آتاسینه قارشى صوغش آچماچى بولوب ماتاشسه ده صوگره اول فکرندن قایتقان). «قارشى» شهرى اطرافنده صو آزلق قیابو سبیلی ۶ دانه بیک زور کوللر یاصاتوب قویاش قزولقدن صولر صاحب هوانی بوزماسون دیب اوستلرن قابلاتقان وصو صاف کوینچه صافلانغان. «قراکول»، «چهارجوی» اطرافلرنده ده بیک کوب عمارتلر یاصاغان. شولردن برسن «چهارجوی» ننگ حاضرگی قاضیسی شریفجان مخدوم یاگادن عمارت قیلدرغان. عبدالله خان زماننده غی کیرپچلری بیک زور بولوب نقلغی حاضرگی کیرپچلرگه قاراغانده ئاله نقتدر آرتق بولوب ۳ چیرک مربع آرشین زورلغنده درلر. هر بیرگه بارسه (عبدالله خانتک عسکرنده هر عسکرگه ۳ دانه کیرپچ جه یه ولی لرگه. ۵ دانه آطلیلرغه یوکه و لازم بولغان) شونده فقرانتک راحتکی ایچون بر نرسه صالوب اوزندن خاطره قالدردغان. «خوقند» دن «بخارا» غه قدر بر یول یاصاتقان. کیرهک بیرده تاغلرنی کیسدرگان، بعض بیرده بالچتی ایودروب یولنی یوقاری کوته رتکان .

ایشته شوشی محترم ذات «بخارا» ده اوز اسمینه بر مدرسه بنا قیلغان. تفسیردن درس ئه یتلو شرط ایسه ده شول مقصودینه یته آلمانان. کوب واسطه لرنتک شفاعتی سبیلی واسطه لرنگ سوزن تگللاب میرزا جاننی مدرس ایکنان. آچو مراسمنده تفسیردن مناظره ایدیشه باشلاسه لرده «انا فتحنا» ده «نیگه فتحنا دیب ماضی صیغه سی برله کیتورلگان؟» دیب میرزا جان سوز باشلاغان، باشقلر آچولانوب «سبب نزوللرن یان ایتسه ک یاراماس ابدیعی؟» دیگه نلر و شولای ایتوب مناظره بر طرفده قالب اوز آرا سوگشوب مدرسه نی آچو مراسمن تمام ایکنانلر. بو اشلرگه

عبدالله خان ننگ کیفی کیتسه ده صبر ایتوب طورغان .
صالوی ۹۹۴ سنه هجریده بولوب صالغانینه ۳۳۷ سنه در .
مجموع وقفی ۶۷ مک ۲۵۰ تنکه بولوب، حجره لری ده ۱۳۳ عدددر .
مدرسی ایکی نفر بولوب، برسی مفتی، برسی مدرسدر . ۱۳۳ عدد حجره گه ۲۵۰ تنکه دن ۴۳ مک ۲۵۰ تنکه نی، بر مفتی وظیفه سی ۴ مک تنکه نی، بر مدرس وظیفه سی ۷ مک تنکه نی (اول صالونده بر گنه مدرسکه شوشی قدر وظیفه بولسه ده صوگره بر مدرس اورنینه ۲ نی قیلوب مفتیگه باشقه تورلی کیلور بولو. مثلاً: فتوالرنی تصدیق ایدوب مهر باصقانی ایچون داخود بار جهتن اعتبارغه آلوب بولسه کبردک وظیفه سن کیمره ک قیلغانلر). امام . مؤذن . صو تاشوچی، سبروچی، ساج آلوچی لرغه ۶ مک تنکه نی چغارساق قالغان ۷ مک تنکه نی متولی آلمقده در . مدرسه ایکی قاتلی بولوب تورلی زینتلر برله زینتله نگان . لکن حجره لری بر آرتیمسزده ک صالغان . حجره لری کوب بره گی شاگردلر قولنده بولوب بر آزی بایلر قولنده در . ایکن قیمتیسی ۸ مک تنکه گه صالوب ایکن اوچوزی ده ۳ مک تنکه در . (بو مدرسه شهرنتک بیک اورتاسنده بولماو سبیلی حجره لری ارزان یوریدر). قرق حجره دن آرتغراق حجره یوزاقلی بولوب استقامت ایتوچی یوق . عبدالله خانتک عمارتلری کوب بولوب شهرنتک ۳ بیرنده طاق (куполь) یاصاتقان و آندن کیله طورغان داخودنی شول مدرسه گه باغشلاغان هم «قارشى» شهرنده یوزگه قریب حجره گه مالک بر مدرسه صالدروب آنده ده کوب وققلر قالدردغان . مدرسینه یللق ۳۰ مک تنکه وظیفه ایله هر حجره گه ۶۰۰ تنکه (۹۰ سوم) وقف قالدردغان . لکن بو مدرسه ننگ حجره لری صاتلامایدر ایکنان . کاشکی بخاراننگ همه مدرسه لری ده شو طریقده بولسه لر ایدی ! . «کرمینه» شهرنده قاسم شیخ نام موقعده ده بر نیچه حجره لری بولغان بر خانقاه بنا ایدوب بایتاقنه وقف قالدردغان . هم ۹۹۰ نجی سنه هجریده «کرمینه» دریا سینه بیک هییت ایتوب کوپر صالدردغان . بو کوپر بیک ایسکرو سبیلی بتولنه ی ویران بولوب بر نچه سنه لر طورغاچ ۱۳۳۱ سنه هجریده بخاراننگ حاضرگی امیری عالم خان طرفندن شول کوپرنی یاگادن سوتوب «مهر کولیس» نام (یهودی) اینژینیر نظارتنده بیک شب ایتدروب یاصاتدی . هم «خطرچی» شهری یاننده «آق دریا» ، «قارا دریا» دیوب یورتوله طورغان شو ایکی دریاغده ده گوزل کوپر یاصاتدروب فقرانی شادلاندردی .

۵ نجی مدرسه شولوق عبدالله خان ابن اسکندر خان طرفندن آتاسی اسمینه بنا ایدلگان «مادرخان» مدرسه سیدر .

مطبوع اثرلر

فرائت ايتراپير . ابتدائي مکتبيلر ناک شاگردلری اوقورد
ايچون ترتيب ايتولگان بر رساله در . مرتبي فخر الاسلام آگيف،
ناشری ده قازانده « معارف » شرکتيدر .

تاريخ اسلام . رشدی مکتبيلر ده درس ايتلوب اوقوتولور
ايچون ترتيب ايتولگان . رسول الله ناک ۱۲ نچي ربيع الاول دوشنبه
کون دنياغه کيلو خبريني روايت اهللری ضعيف خبر سانادقلری
وفن اهللری ايسه بوتلهی درست کورمادیکلری حالدہ معلملر ناک
هم ده تحقيق ايتوب يازولرینی کوتوب طورغان محررلر ناک
هميشه اوشبو يولدن بارولرینه نیندی سبب بارلغی بلنميدر . مصر
مفتیسی محمد عبده حضرتلری شوشی طوغروده غی سوزی خطا
ايکانلگینی اوزی سلامت وقتده مطبوعات واسطه سی ايله اعلان
ايتدرگان ایدی . اما بزنگ تاریخ يازوچیلر مزده آندی اشلر کولمی .
يوقسه مولر بو مسئله نی تفتیش ايتدیکنر ندن صوگ ۱۲ نچي ربيع
الاول دوشنبه کونده دنياغه کيلو خبريني درست تابديلر می ؟ بو
تقدیرده شوشی تفتیشلری حقنده مطبوعات واسطه سی ايله اعلام
ايتسلر بلکه باشقلر ده استفاده قیلورلر ایدی . مرتبی صلاح کمال
و ناشری ده « صباح » کتبخانه سیدر . معلملر ناک دقتلرینی جاب
ايتچک بر اثر در .

بلك بورنی . ابتدائي و رشدی صنف شاگردلری ايچون
رسملی قرائت کتابی . مرتبی حلیم اسکندر و ناشری ده
« کریموف - حسینوف » ناک « اوفاف » ده گی شعبه سیدر .

بال اوستاسی . صنعی بال یاساو اصولینی اوگره تکان
چککنه بر رساله در . مرتبی « جیلایی » شهرنده ا . عباسی در .

نجف بك وزیروف . مشهور ادیب نجف بك وزیروف
فتاک قافقاز تورکلرینگ ادیاتلرینه ایتکان خدمتلیرینه قرق یل طولو
مناسبتی ايله یاصلغان یویلی یادکاریدر . ناشری « صفا » اسملی
معارف جمعیتیدر . مونده نجف بکنک ترجمه حالی یازلغان ،
رسمی ده باصاغان .

کابلندار ۱۹۱۴ نچي یل ایچون . اورنبورغ شهرنده

بو مدرسه ده ایکی قاتلی بولوب تورلی زینتیر برله زینته -
نگان . صالئوی ۹۷۵ سنه هجریده بولوب صالغانینه ۳۵۶ سنه در .
مجموع وقی ۷۳ مگ ۴۰۰ تنکه بولادر .

حجره لری ۶۲ عدد اولوب مدرس اوشانداق ایتکدر . لکن
مفتی توگللر . ۶۲ حجره گه ۷۰۰ تنکه دن ۴۳ مگ ۴۰۰ تنکه نی ،
۲ مدرسه (برسینه اون برسینه ۶ مگ تنکه) ۱۶ مگ تنکه نی ،
امام ، مؤذن ، صو تاشوچی ، سبروچی ، ساچ آلوچیلرغه ۶ مگ
تنکه نی چقارساق قالغان ۸ مگ تنکه نی متولی المقده در . حجره لری
صانولا ، ایگ قیمتی ۱۲ مگ تنکه بولوب ، اوچوزی ده ۵ مگ
تنکه در . حجره لری ترتیبی و زوردر . لکن حجره لرینگ کوبسی
(وقی کوب بولوی جهندن بولسه کیره ک) بایلر قولنده در .
بو مدرسه عبدالله خان مدرسه سینه قارشلی صالغانلقدن
ایکسینه « قوش مدرسه » دیوب ده یورتیه در . عبدالله خانک بار
عمارتی آناسی اسکندر خان پادشاه بولوب طورغان ۲۶ سنه . اوزی
پادشاه بولوب طورغان ۱۴ سنه مدنده بر مگ بر عدد دیوب
صانانلر . صابر جان ابن ملا محمد مصطفی .

حرمتلو آتا اتلرغه معلم کیکاشی

(۱) سزنگ بو کونده سبق اوقوب یوری طورغان عزیز
بالارکوز اوزگوزدن صوگ سزگه خیر دعا قیلوب قبرلرگزه راحت
یاتووگوزغه ، آخرتده یوزگوز آق بولوغه سیدر . الله تعالی ناک
سزگه شوندی بالار بیروون زور بختدن صاناب شادلانوکوز! هم
شول عزیز بالارکوزنگ بختلی ، توفیقی بولوب عمر ایتولرن تله ب
الله تعالی حضرتلرینه یالتوب یالواروب دعا قیلکوز!

(۲) طوغری فکر ، اوتکن ذهن ، سلامت عقل - نازا
و سلامت تلی کشیلرده گنه بولغانلقدن بالارکوزنی هر آننه مونجه
کرتوب کولمک اشانلرن آشدرکوز! بالارکوزنگ هر وقتده اوست
باشلری ، کیوم صالدرینگ پاک - یوغان ، یرطغی سونگی یاملغان
بولوونینی خاطرله کوز! مدرسه ده پاک بولوب ده یاماولی کیوم عیب
توگل ، اما کرلی یرطق کیوم عیدر .

(۳) به یرده و تعطیل کونلرده بالارکوزنی هر وقت یوموشقه
به یله ب طوتقون ایتماکوز ، بلکه آلارغه اورامغه چغوب صو بویلرینه ،
بوز اوستلرینه توشوب ایدده شلری ايله اوینارغه رخصت بیرکوز!
(۴) بالارکوز کتاب ، کاغد و قلم کبی نرسه لرگه آخه صوراسلر

ممکن بولسه صورانلرندن آرتقراق ایتوب بیررگه طرشکوز ، چونکه
اول نرسه لرگه بیرگان آقچهلرکوز حور قزلرینگ مهری اوله چقدر .
اوتوب یازوچی : معلم آخوند جان اسکندری .

وغیر لر۔ کیردک نرسہلر رسملری ایله باصلمشدر۔ مرتبی عبدالرشید فخرالدینوف وناشری ده احمد گرای حسنی وشرکاسی . حق ۱۵ تین .

♦♦

استانبول مکتوبلری . فاتح افندی کریموف نگ ۱۹۱۲ - ۱۹۱۳ نچی یلدرده استانبولدن «وقت» اداره سینہ یازغان مکتوبلری جیولغان ۴۵۰ بیتلک بر مجموعہ در . ایلیلدن آرتق رسم ویکرمی بیش قدر مشهور آدملرنک قول یازمہلری و عبرتلی سوزلری بار . اسلام دنیاسنده سیاسی واجتماعی ، دینی واقصدادی آدملرنک فکر و صاحبہلری . ملاحظہ و مسامرہلری ، قول یازولری و رسملری بر اورنده جیولوب یازلغان بر مجموعہ نگ روسیہ اسلاملری آراسنده توگل بلکہ اسلام مملکتلرنده نشر قیلنوندن خبرمز یوق ایدی . «استانبول مکتوبلری» اوشبو جہتدن قارالغانده برنجی اثر بولسه کیردک . مطالعہ قیلنورغہ وکتبخانہلرده صاقلانورغہ تیوشلی بر اثر در . حق ۱ صوم ۵۰ تین .

♦♦

اصول اعتقادات دینیم . بو رسالہ نگ نیندی نرسہ دن بحث ایسکانلگی اسمندن معلوم . مرتب ہم ناشری «تاشکند» شہر نده ملا سلیمان ظاہری بولوب تاش باصمہ ایله باصلمشدر .

♦♦

قوبونہ دفتری . ۱۹۱۴ نچی یل ایچون ترتیب ایتولوب عبدالرحمن افندی عمروف طرفندن نشر قیلنغان قویون دفتری انارہ مزگہ کیلدی . مونک باشنده کونک کالیندار ہم هر آی ایچون کیلگان آقہ وکتکان آقہلرنی بازار ایچون بوش اورنلر قویلغان . پوچتہ و تیدگرام حقتندہ کیرہ کلی معلومات ، بازارخود و تیمر یول حقلری ، پروتسینت حسابلری وفائده لی کیگاشلر یازلغان . کیسه گہ صالوب یورر ایچون اوکغایلیدر . پوچتہ سی ایله برگہ حق ۲۰ تین .

♦♦

فنونہ و فلسفہ . ۱۵۶ بیتده طبع ایتولگان بو اثر دوقتور عبدالله جودت افندی طرفندن ترتیب ایتولمشدر . فلسفہ گہ دائر گوزل بختلر بار . شرق و غرب حکیملرنک گوزل سوزلری ہم کوب . ۷۰ نچی بیتده یوسف افندی آقچورانک سهل ممنع گہ مثال بولورغہ یاری طورغان : «چالمالی عوام غہ ایہروب بارا طورغان مسلمانلرنک یوللری ایککی گہ آیرلا . بری دینسزلک و ایکنجیسی ده فقیرلک و اسیرلک» دیگان سوزی کوچرلمشدر . حق (پوچتہ سندن باشقہ بولسه کیزهک) ۲۵ تین .

حی

حسین حاجی حسینوفنک کتاب مغازیننی طرفندن نشر ایتلوب کیله طورغان دیواری کالینداردن ۱۹۱۴ نچی یل ایچون باصلغانی اداره مزگہ کیلدی . باشقہ یلدرده غی شیکلی بو یلغی دیواری کالیندارده یاخشی ترتیب ایتولگان و گوزل اشلہ نگان . اورنورغ تاشکند . استرخان . اومسکی ، پترپاول شہرلرنہ مخصوص تقویملر بار . تاریخی واقعهلر کورسہ تالگان و هر توری بابدن معلومات و قزقلی نرسہلر یازلغان .

♦♦

باغچہلریمزہ ضرر ویرہنہ فورتلر . باغچہلرہ ضرر ویرہن فورتلر و آنلرہ قارشی چاردرلر حقتندہ روسیہ باغچہ چیلق جمعیت امپراطوریہ سینک باغچہ سرای شعبہ سی طرفندن ترتیب اولنمش درسلردن تاتارچہ بہ کوچرلمش رسملی رسالہ در . مترجمی عثمان افندی آقچوقراقلی . ناشری روسیہ باغچہ چیلق جمعیت اییرا . طوریه سینک باغچہ سرای شعبہ سیدر .

♦♦

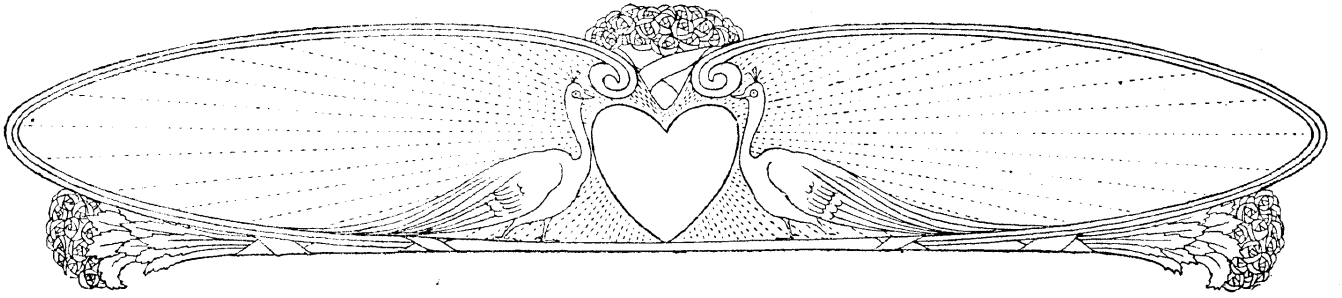
ناریخ مجموعہ سی . آقسجدده گی «قریم ولایتی فنی آرخیوا قامیسیاسی» طرفندن نشر اولنان مجموعہ نگ ۵۰ نچی نومروسی چیقدی . اوشبو نومروده غایت مهم بختلر واردر . اکثر مقالهلر رومانوف خاندانک ۳۰۰ سنهک دور سلطنتہ عائد اولوب بوندن ماعدا اوشبو مقالهلری حاوی در : «قریمک تاریخی تورکیلری» و «باغچہ سرایی دستانجی تاریخی و هوادان خبر ویروچی حبیب الله کرہم» (پروفیسور ساموئلویچ اثری) ، «قریم تاتار خانلرنک یازلیغلی» (پروفیسور س . د . اسمیرنوف) ، «۱۷۷۹ سنہ سی ویرلمش خلیفہ نامہ سی» (پروفیسور وده سلو فسکی نک) . «حاجی گرای خانک سیاستی و ۱۵ نچی عصر میلادیدہ قریم تاتارلرنک کفہ حکومتی ایله اولان مناسبتلرنہ بر نظر» (ل . قوللی نک) وغیری بختلر . قریم آرخیونی قامیسیاسینک چیغاردیغی اوشبو مجموعہ نگ هر بر نومروسندہ بو کبی مهم بختلر درج اولنیور . روسچہ او قویانلریمزک جملہ سنہ تقدیم و توصیہ اییدیورر .

♦♦

فلسی ادبیاتی . تابشماقلر ، ناقاقلر جیولغان بر اثر بولوب مرتبی خواجہ عبدالبدیع وناشری ده عصر کتبخانہ سیدر . حق ۱۵ تین .

♦♦

علم نباتات . درس ایتلوب اوقوتور ایچون ترتیب قیلنغان بر اثر در . مندرجہ سی اوشبو نرسہلر : حیوانات ہم نباتات . حجیرہ . قراخال . نباتات مایی . آقسیم . نباتات ہم حیواناتک رزقلانوی . چه چکہ . اورلق . باقتیربالر . اورلقلی اوسملکلر

اخبار

قزقدرو هم يوباتو

(دوسته)

يولغه چق بار! يول آچق يابلغانى يوق لحظه ده
رحمتن الله كيرى هيچ آلغانى يوق لحظه ده
بختى استهرسهك اوقوب «بختى» «شورا» ده عرض ايتل (۱):
ايسمه ينجى بر، عمرگه قالماغى يوق «نفسه» گه.

يولغه چقدگمى بيلگ باغلاب بورلما هيچ كيرى
چققان اولسهك چن عزيمتله بورالماسلر سيق.
يولده اوچراغان اغرلقدن، قيوندن چيكمه سهك،
آلغا آطلاساك اوركمى، سينسن ايرلرنك ايرى.

عاقل ايسهك آچده كوزك، على مقصدلر قارا!
يوقاربلقدن اوركمه، سيكر، اومطول، شون طابا؛
ايمه دون، ايت على همته كنى على همت اول-
طاغلىرى هم طاشارى اورنلردن قوبطارا.

على اشلر اشلهك كوتمه آكا ياخشى جزا،
على اشلرگه مكافات هب ياماندر دنياده.
نى قدر زور فايدهلى، على، مهم بولسه اشك؟
شول قدر ديرلر سيني: «اول ايندى ديتندن يازا».

اشلرگك عاليلگن اولچه اوشبو سوز بلن،
بو، نييلر. هم داهيلر آزى؛ كيت شول آز بلن!
تحقير ايتلسهك، سوكولسهك، تكفير ايتلسهك سوين!
يوقسه كوز ياشك توگوب قايفغر. چابالان، اوزگه لن! (۲)

اشلرگده بولماسون انسان تناسى مقصدك،
استمه انسانلر خير ايله آكدرمق آدك.

(۱) ۱۴ نچى عددده «بخت» مقاله سيني اوقو!.. (۲) عدالى.

بعضى ايتسه ثنا كوروب اشك، بعضى سوگه ر؛

هر برى اوز كيفينه قارار، قاراماز «حق» لرك (۱).

آلغان انسانلر ظلمنى اوسكه، فالغان «حق» توبه ن؛
شوكا اشلرى بارادر اهل حقك بلك سورهن.
ايمدى «حق» غه ياردم ايتمك استه سهك، ظلمى يقوب؛
ظلمينه انسانلرك توز، كون؛ اغرلاق غه اورهن.

استه سهك كوكلرنك اوستنده آلورغه سين اورن؛
كورمك استهرسهك آشوب اوستنده سعادت يولدزن؛
طاشلا، اوز! راحت پرستلك يه كرينى هم آج قانات!
كوتهرل باقماى بورانغه، بيلگه كيچن، كوندزن.

كوتهرلگانكى كورسهرلر توبه نلر: «هاو!» ايتهر،
طكلاما «هاونى» كوتهرل! - آيغه اتلر «هاو» ايتهر.
يوق عييله رگه قولنده ذره چه آنك دليل.
اوزغانكى، تيك باباسدن آنك، صطاو ايتهر.

ته گرى: «فوق كل ذى علم عليم» ديگچ اوزى؛
بولسه ده ديكر قارا، بولناچ توكانماسلك سوزى؛
توقتالو نيچون لازم هم ده اوزو. نيچون گناه؟
عام خطاب، موجب خطابله «جاهدوا» ديگچ اوزى!

بولماسه به يلى عقل ديرزابلك تقليد بلن،
آش، كوچك ييتدكچه؛ چيكسزدر فضا- يوق چيك فلان؛
ايله گان احداث پرير، كورچكلرى (۲) انسان اوزى-
اوزلكندن، اوزوچى ايرلرگه كونچيلك بلن.
محمد صلاح اژدانوف. جنای.

(۱) معرى.

(۲) كورچك اوزوشوچيلرغه توقتار ايچون تعيين قىلغان
بر اورن- چيك.

امید

کورلگان توش کبی اوتسکان عمرلرنی صاغغانده
اوصال یازمش کیلوب باشقه. آغرلقلر اویولگانده
« آگار کوبدن شولای کیرهک» دیوب دشمان سویولگانده
حضور طابسه آنسک کوکلی مینم یاشم توگلگانده
امید اوزمیم کیلهچکدن « چغار بختم قویاشی » دیم
کوله رمن مین. جلار دشمان مینم بختم آچولغانده
یانوب حسرت اوطی برلن، کوزم یاشلر آغزغانده
« بیچاره قزغانچ سین» دیب دوست. ایشلرم کویولگانده
اوج آلسه اینتگوب، خالدن طایوب مینم ایولگانده
چغوب روحم تمدن، مین قارا یرگه کوملگانده،
« سعادت گوللری چهچکه آچوب نورلر چهچهر بر» دیم.
یوراسکینه قابار حسرت اوطی، مینده باصولغانده.
معلم اعمال ولی. طرویسکی.

مطبوعا تمزگه

اوجی یوق هیچ، قریسز بر دیگر سین
کیلهچک کیمه لرگه بر نیکر سین
شولایده سین قارانغی تون اچنده
آچی جیللر، داوولرنگ کوچنده
جودیسگ سین، داوولر طولقنندن
قارشقان طامچیلرنگ اوبقنندن
بولور بر کون، ماطور طاگک آتارده
بوررسک باشقه لرله بر قاطارده
کیتار تونگ، کیلور کونگ، کوچهر جیل
ماظورلانور، طنجلانور منه ایل.

قای وقته جیللر ایسه قبله یاقدن
کیسه کدن صالحونایته تونگی یاقدن
شرق غرب جیللری هم بعض بر وقت
بر کونده مکلکب خبر تورلی یاقدن

عبد الصمد اوغلی عبد الحق.

وجدان

بو دنیا دیگرنده هر بر اشیا
قرارسز، طوقتامی طولقنلامقده
یوری ایرکن بتون نفسانی اشلر
مگر وجدان اویانمی یوقلامقده.

جمال الدین یومایف.

طابق

- سوکلو. طوتاشقه -

مونه کوزگی سیک طابق، سین ماطور، باق کوزگیگه!
نورلی کوزلریگه، بالقوب طورغان آصو یوزیگه.
کورچی نیندی کورکلی یوزوگ، کوزلرک هم چچلرک.
کورده «درست، گوزل ایکنمن!» دیب اوشان اوزاوزیگه.
جارالله یرغازف.

وصیتیم

توتهر کونلر، بتهر عمرم توله رمن
حیاتنک بار اشندن مین کوله رمن
میننی چلغانان، ایزگان قایغولردن
بوشاره ن، شاوشوسز شونده سونه رمن.

میننی، تولکاج کومکز ایرکن یالانغه
که، قایسی یه میه شل توس همان آنده
کورنسون شاولاغان اورمان وتاولر
کورنسون کیک ایدل؛ نی بولغان آنده.
فقط هیچ بلمه سون اورنمنی کمده
یوروب نر صالحامسون قبریبه کمده
طنچسزلاماسون هیچ این آدم؛
یاشیم یالغز تله گان حرلکمده.

مصطفی ثابت.

شورا: بو سوزنى تعبير قیلور ایچون تورکیچه بره تورلی کله یاسالغانلغندن خبرمنز یوق. عربلر «تجول و تکامل» یا که «نشو و ارتقا» دیب تعبير قیللر. یومر قادن قورت. آندن کوباله که بولو قیلندن ماده ننگ بر صورتدن ایکنجی صورت که آماشنوب همده کاهلک طرفینه بارووی «ایوالوتسیه» دیب تعبير قیلنده. داروین نظریه سی، «ایوالوتسیه» ننگ بر فصلی بولسه کیره که. ایوالوتسیه مسلکینی التزام قیلوچیلر، مونى باشلاب سوبله وچی آرسطو ایکانلکینی دعوی قیللر. فقط آرسطو فلسفه سی عربلرگه بیک معلوم بولدیغی حالده اسلام اثرلرندە موگا دلالت ایته طورغان سوز بارلغی بنمى. مسلمانلر، مذکور مسلکینی شریعت گه خلاف ساناولری سیندن ترجمه ایتمادیلر می یا که بو فلسفه آنلرغه آگللاشلمی معماروشنده طورددی، یا که ترجمه ایتملگان سوکنده یوغالغان اسلام اثرلری ایچنده یوغالیدی می ویا خود مونى آرسطوغه اسناد قیلو یا گلشمی؟ حقیقت حال بزگه معلوم توگل. «آثار» ده جمال الدین افغانی ترجمه سنده اوشبو مضمونده بر سوز بار: «داروین نظریه سی تدوین قیلنوب مطبوعات دنیا سنده تشهیر ایتمولدیکندن سوک فرنگلر داروین نی عرش که کوناردیلر و یا کی بر سر کشف ایتموینی اعلان قیلوب اوز اوزلرینی باهی شادلانیدیلر. شول وقتده مین: - بو مسئله نی کشف ایتمو فضیلتی داروین غه بیرلمی، چونکه مونى داروین دن دورت بیشوز یل مقدم کیلگان اندلس عالمرندن فلان آدم (اسمینی مین اونوتم، یوقسه شیخ جمال الدین ذکر ایتمکان ایدی) سوبله گان ایدی. شونک ایچون بو فضیلت بز مسلمانلرغه عائددر. دیب آوروپانگ مشهور غزتلرندە نشر ایتمردم». بو سوزدن، مذکور مسلکک اسلام دنیا سینه ده کرگانلگی بر قدر آگللاشلادر. ابوالعلاء المعری «سقط الزند» ده (ج ۱ ص ۲۱۷): «والذی حارت البریه فیه - حیوان مستحدث من جماد» دی. بو آدم، شوندى برر نرسه سیزوب سوبله همی ایکان؟ مذکور بیت تفسیرندە تلخیص الافتاح حاشیه لری، شرح ایاتلری طرفندن سوبله نگان سوزلر (حشر جسمانی غه حمل قیلودن باشقه لری) مندی آناسی ده بلورلک درجه ده معناسز نرسه لر در. شوندن ارتق تفصیل قیلورغه اقتدارمنز یوق. بو اشنگ اوز کشیلری بار. «لکل میدان رجال».

بیسکی. «قرآن و سنتده بیان ایتمولگان و زمان سعادتده بولمغان هر بر اعتقاد و عبادت بدعتدر و هر بدعت ضالاندر» دیلر. مولود بایراملرندە مولود النبی اوقولغان وقتده بر ییزصاوتنی اوستال اوستینه قویوب اوتلی کومر صالار و شوندن توتور چیقاروب طورالر. اوی ایچی بتونله ی توتون بولادر. اوشبو اش پیتراول

صاری بالیون. ۱) «باقرغان» اسملی کتابده حضرت علی گویا اوزینک دوستی بولغان احتم حقنده «جنادل» اسملی شهرگه باروب صوغشوب یورگانلگی روایت ایتمولگان. شوشی حکایت باشقه کتابلرده ده کورله می؟ هر حالده شونک اصلی باره ی؟ ۲) مذکور «باقرغان» ده کوکده بر زور اتج بولغانلقنی سوبلی و: «یرده بولغان اته چلر شونک تاوشینی ایشتمکان اوکغایلرینه قچقره باشیلر» دی. ۳) دین اسلامدن ارتداد قیلغان بر کشی شول اشندن اوکنوب مسلمانلق غه قایتمقچی بولغان ایدی. محله ملاسی، مذکور کشی گه: «هیچ آشامی نیتمی مسجد ایچنده طوتاشدن اوچ تاوولک طوردرغه رضا بولسه ک مونک اوستینه ده خالص توبه قیسه ک غنه مسلمانلق غه قبول قیلوب آلورمن» دیب جواب بیرگان. مذکور آدم شوشی اش گه رضا بولوب طوتاشدن مسجدده اوچ تاوولک اوطوروب چیقدی دیب سوبیللر. مونک حکمی اسلام شریعتده شولایمنی؟ عبدالله علاج الدین اوغلی.

شورا: ۱) اسلام حافظلری طرفندن یازلغان اثرلرده آندی بر حکایت بزگه کورلگانی یوق. بو حکایتی سوبله وچیلر، حضرت رسول زمانده بولغانلغنی دعوی قیللر. اول تقدیرده حضرت علی دوستی بولغان احتم، صحابه لر جمله سندن بولورغه تیوشلی. حالبوکه ابن الاثیر، ابن عبدالبر، ابن حجر کبی اصحاب کرام ترجمه حائلرینی یازوچی عالمر شوندى اسملی صحابه نی بتونله ی ذکر ایتمیلر. «جنادل» اسمنده شهر بولغانلغی ده معلوم توگل. حضرت علی و حضرت فاطمه حقنده چیقارلغان حکایت و روایتلر ننگ بیک کوسسی مصنوعدر. «باقرغان» حکایتی ده شول جمله دن بولسه کیره که. ۲) اول سوزنگده اصلی الله اعلم یوقدر. بورونقی خلقلر ننگ رمز لرندن بولووی ظن قیلنده. ۳) رسمی صورتده ارتداد قیلغان کشینگ رسمی صورتده اسلام غه قایتووی ایچون بو مملکتده حکومتنک رخصتی کیره که. اما غیر رسمی قایتو ایچون فقیه لر ننگ سوزلرینه کوره خالص توبه کافیدر. ملانک قبول ایتمولی، مسجدده اوطورو کبی نرسه لر شرط توگل.

نا معلوم. «ایوالوتسیه» دیگان بر سوز ایشتوله. «شورا» ده ده بو سوز ایکی اوچ دفعه کورلدى. بو، نی دیگان سوز؟ بر قدر تفصیل ایله جواب بیرلسه ایدی. عبدالرحمن المسلمی.

مسامانلرندهده بار. بو توتون چیقارو رسول الله زماننده بار ایدی! بولماسه بوده ضلالتمیدر؛ جواب ایسته سمز کیله در.

الیاس فیض الدین .

سورا: توتون چیقارونی عبادت اسمندن توگل بلدکه بر مباح اش دیب قیله طورغانلردر. مباح اشلرنی قیلودن البته شریعت منع ایتمی، «بدعت» سوزی ده آگا طوغری کیلمی.

ناشکنم: اوز یوموشم ایله یورگانده دوستلردن برینگ اوینده بر خاتون کوردم. بر بالاسی قولنده، اوج بالاسی یاننده آنارینگ تزیینه باشلرینی صالحان حالده شوشی بیش جان یشاوله شوب اکغراشار. خاتون مینی کورو ایله: «شوشی دورت بالانی یتیم قالدروب ایرم وفات بولدی، یشنچی گه یوگم بار، ایندی قایلرغه باریم، کیملردن یاردم ایستیم، بر کشیم ده یوق!..» دیب اوکسوب اوکسوب یعنی باشلادی و: «ایرمنگ دورتیوز صوم آچھسی قالغان ایدی، فدیسه سینه، گور صدقه سینه، اوچھسی، یدیسینی اونکارر ایچون شول آچھنی طوتوب بتره یازدق، دخی قرغینی اونکارر گه بار، دیلر. ایندی آسینه آچھم یتیمی، آنک اوستینه ده آورولی بر خاتون بولغان حالده بو بالارنی نیچوک قیلوب تریه ایته آلم؟» دیب زار و موگنی سربله دی. مین بو جان ایهلرینی افراط قرغاندم و اوز اوزمنی طیبا آلمی: «شول آچھنی نیچون آلائی اوچینه ده. یدیسینه، گور صدقه سینه ده، فدیسه سینه صرف ایتدک» سزنگ حق کرده آلاز بارده تیوشسز اشلر، سین بالارکنگ رزقلرینی وبالارکنگ حق لیلی اورنسز ضایع ایتمکسن» دیب شله قیلدم. شوشی سوزلرم حضرتلر گه ایشولگان ده میگا آچولانغانلر حتی: «آندی ایزگی اشلر گه آرقلی توشکانی ایچون آگا بایکوت یاصارغه کیرهک» دیب یوروچیلری ده بار. بایکوت یاصارلرمی یوقی حاضر گه معلوم توگل. لکن مین شول سوزنی ایزگولک گه قارشیلق قیلور ایچون توگل، بلدکه یتیم بالار و آنارینی قرغانووم سببندن سویله گان ایدم. ایندی بو واقعه نی یازومدن مقصودم شول: اگرده خطا ایتمک بولسم مین بو اشدن توبه فیله چقم، اگرده خطا بولماسه سوزمنگ درست ایکنالگی معلوم بولوب قالسون ایدی. موندغی اولت مصرفلری خصوصاً دنیالری ناز آدلر ایچون بیک مشکل حالده در. مسامانلر بیک صقرانلر. بورچلرغه کرووب بولگونلکلر گه توشلر، یتیملرنگ حق لری ضایع بولا. لکن حضرتلرنگ: «اولسهک جنازه گه بارماز، بایکوت یاصارمز» دیگان سوزلردن قورقوب حتی آفتق نرسه لرنی صاتوب بولسه ده حضرتلرنی رضا قیلورغه طریسه لر. بو مسئله صرف دینی گنه توگل مونگ باشقه جهتلری ده کوب. شونگ ایچون

البته برر سوز یازارسز دیب امید قیله مز. شافع عمروف .

سورا: بو مسئله لر بیک معلوم نرسه لردر. حتی مکتبلرده اوقوتور ایچون ترتیب ایتولگان تورکیچه کتابلرنگ ده اوزونلر. قیلرنده بار. ملالرنک جنازه اوقومولری ایله قورقوتولرینه قاراب یتیملر ماللرینی ضایع قیلورغه یوق یوق. ملالر اوقوماسه باشقه مسلمانلرنگ اوقولری کافی. حتی آچھ ایچون اوقولا طورغان جنازه غازینه کوره هیچ ده اوقولمی کوملوی اولکننگ اوزی ایچون ده باشقه لر ایچون ده یاخشیراق. شریعت نظر نده جنازه ایچون حضرت شرط توگل. حتی رسول الله زماننده بعض بر یتیملرنگ رسول الله غه خبر بیرلمی دفن ایتولری صحیح لردر بار. مونلردن بری حقه ده رسول الله نک «کاشکی خیرایتمک بولسه کرچی!» مضموننده بر سوز آیتکانی ده روایت قیلنده در. ایندی رسول الله سلامت وقتنده آنک باراچغنده شبهه بولمی طوروب آندن باشقه جنازه نمازی اوقوب کومو یاراغان بولسه. حضرتدن باشقه اوقولغان جنازه نمازی نیچون یاراماسون؟ ..

نا معلوم: عالمرمز قرآن کریمده یشیوز گه یاقین خطاب تکلیف، احکام بارلغینی سوبیلر. البته قرآن کریمده ذکر قیلنمش شول یشیوز قدر خطاب تکلیفی بلو و شونک برله عمل قیلو بارچه مزغه فرض و لازمدر. لکن حاضرگی زمانده قرآن کریمنی کوروب چغو بیک کوب کشیلر گه میسر بولمی. زیرا قرآن کریمنی کوروب چغو ایچون مکمل عربچه گه مالک بولورغه کیرهک (ترجمه سی بولغاندهده بر حال ایدی). ایکنچی: دینی علملرنی اوگره نوگه مجبور بولدیقمز کبک دنیای علملردن خبردار بولورغه ده مجبورمز. ایندی مدرسه لرمندن آلدیغمز آکلار آ کلماز عربچه لرمز برله تفسیر کتابلردن قاراب اوقوب چقساق ده آنده ده خطا فکرلر گه کیتو همده بعض احکامنی حاوی بولغان آیات کریمه لرنی اسلوبینی بلما گانلکدن یاخود باشقه بره ر سبب برله حکم ایکنینی ده بلمیچه کیته ر گه ممکن. فقه و اصول فقه کتابلردن ده بتونسینی طابوب بترو بیک مشکل مسئله. منه ذکر قیلدغم مانع لر سببلی بز هر نه قدر شول احکام برله عمل قیلسه قده شول خطاب تکلیفلرنی، احکامنی بیک کوبسینی بلمیجز. چونکه بز اماملرمز عالمرمز کورساتکان یول برله گنه یعنی اول محترم ذاتلر: «منه شولای قیلکز» دیب قوشقانلر هم بزده قیله کینکمز. اما شول قرآن کریمده می؟ یا احادیث نبویه دن آلینغانی؟ آسینی بلمیجز. شوشی مسئله بزنی بیک بورچی. جنابده بره و «دینکر، نیدن عبارت؟ قرآن کریمده نیلر بار؟» دیب سوراسه. منه شولاردن

ضبط ایتدیلمده بو عمارتلرنی صافلارغە بیوردیلر. حاضرندە اوشبو مدرسه بناسینک ایچنده بزنگ مبارک قاضیلر، منیتلر مزنک آتلی، ایشاکلری طورادر. اطرافیده چوبلک بولوب یاتادر. مونی کورگان سیاحلر بزگه برگنه توگل، بلکه میلیونلاب لعنت اوقی طورغانلردر. (بخارا شهرنده گی طویلر حقتده اوشبو سوزلرنی یازادر):

موندن ایکی یل مقدم، بخاراده طویلرده اسراف ایتمک، شیکر اوله شمک کبی اشلر منع ایتولگان بولسه ده اوشبو یلده شول مشئوم عادت دخی کورله باشلادی. بو کونلرده بر ترکه چی آدم (میراث ماللرنی تقسیم قیلوچی بولسه کبرک) طوی قیلوب بر هفته قدر اسراف ایله مشغول بولدی. بایلقنی بیتگل تابووی سببلی احتمال بو آدم، آچه قدرینی بلمی طورغانلدر. اگرده اول بلماسه، باشقهلر بلورگه کبرک ایدی. ایکنچی بر آدم سیکز کون طوتاش طوی ایتوب مذکور ترکه چیدن آرتدرووی ایله قوانادر. بو سوکغیسی عادی اسرافلر اوستینه «تاشکنده» دن پهلر کیتورتدی و بر هفته بوینچه یو مجلسلری دوام ایتدردی. پهلر یول خرجندن باشقه مک صوم قدر حصول آلوب کیتدیلر. موندن عبرت آلوب اوچونچی بر آدم حاضرندە کیچه کوندز طوی مجلسی اوزدرادر. مسلمان بالالری ایله فحش قیلونک شریعت حکمینه کوره حرام ایکانلگنی سویلهوچی بخاراده بر ملاده یوق، بلکه اوزلری شوندی مجلسلرده حاضر بولوب استحسان قیلوب طورالر. حالبوکه شوشی ملالر اوزلرنی برنجی درجه ده دیندار حساب قیلر.

افبال - اوللرده بولغان نادانلق و قارانغولق قورقنچی درجه ده در. اگرده جیتدن طوروب مونلرنگ قوللرندن طوتوچیلر بولماسه مونلر قیامت گه قدر شول حاللارنده دوام قیلورلر یا که بتولهای یوغالوب بتارلر. مونلرنی اوشبو حالدن قورتولدر، حمیتی آدملرنگ بورچلری بولسه کبرک. ملتک اصل جمعیتی اوشبو قریه خلقلری بولغانلقدن اگرده مونلرنگ مادی و معنوی حیاتلری صاغلام اساسلرغە قورولماسه بو منتک یا شاو احتمال یوقدر. اول خلقلرندن عبارت بولغان اصل جمعیت بوزولسه شهرلرده آدملرنگ ده استقباللری امیدلی بولماز. شونک ایچون شهرلرده طوروچی آچیق کوزلی آدملر مزنک وظیفه لری اول خلقلرنی نادانلق قارانغولقلرندن قورتولدر ایچون اجتهاد ایتمکدر.

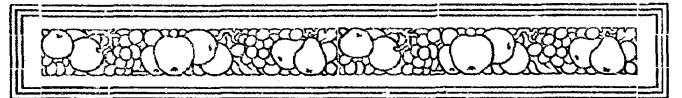

ترجمانه - (بو غزته، « اوله بله مزمی؟ » دیب یازغان مقاله سنده اوشبو سوزلرنی سویلدی): مسلمان انسان بولوب اوله ایچون علم کبرک. قرآن اهللری عبادت و عمل قیو ایله مأمور

طیا، شولار برله امر ایته؛ شولار، شولار دیب قرآن کریمده بولغان احکامنی یعنی مکلف بولدیقمز جناب الله نك خطابلرنی صاناب چغو، بلو احتمالز یوق، شونک ایچون: قرآن کریمده بولغان یشیوز قدر خطاب تکلیفنی آستینه درست هم آچق ایتدروب ترجمه قیلنغان معنای برله هیچ بولماغانده معناسزغنه بر کتاب شکلینه قویوب باصدرو ممکن بولماسی؟ ممکن بولسه عالملمزدن شول اشک تشبث ایتولرینی اوتتور ایدم. الله بولماسه باشقه چاره سی بارمی؟ منه شول سؤالیمه جواب یازوگرنی متواضعانه اوتتم.

یوسف ابوالخان.

شورا: احکام ایتلرنی جیودن شریعت مانع بولماسه کبرک. مقتدر آدملر جیقوبده شوندی اشنی اشله لر ضرر بولماز. باری قرآنده بولغان تکلیف خطابلری یشیوز قدر همده شونلرنی بلو هر کیم ایچون فرض دیگان سوزنی آزارق تعدیل قیلورغە لزوم کورله در. تکلیف خطابلری یشیوز توگل بلکه ایکوزدنده کیمره ک همده مونلرنی بلو هر کیم ایچون توگل بلکه یک کوبسی بعض کیشیلر ایچون گنه لازم نرسه لردر.

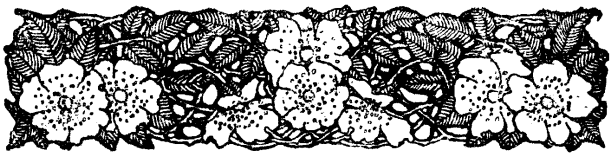

مطبوعات خدیره سی

آیین - (بو ژورنال - « سمرقند » شهرنده - بولغان «مدرسه خانم» بناری حقتده اوشبو سوزلرنی یازادر): اوزون وقتلر یا شاو، زلزله لر کبی آفاتلرگه اوچراو سببندن بو علم یورتی، اوشبو کونده خرابلق حالینه کیلدی. بو بنار جیتلردن کیلگان سیاحلرنگ دقتلرنی جلب ایتوونده شبهه یوق. اوز وقتنده میلیونلر صرف ایتوب تعمیر قیلنغان و امیر تیمردن میراث بولوب قالغان بر مدرسه نگ بو کونده خراب حالده طورووی هر بر عقل صاحبی حیرانلقده قالدردر. بو خرابه نك، ایچنده گی آتلرنی کوروب اثرلنمه گان آدم بولماز. بر زمان کیلور بو خرابه نك حتی اثری ده قالمی یوغالور و احتمال که اورنی ده آت خانه، می خانه کبی نجاست و معصیت اورنی بولوب قالور. بو تقدیرده مونک ایچون کیملر مشئول بولاچقدر؟ شونک ایچون بو بنانی اوشبو حالنده تعمیر ایتمک لازم، مسکون و معمور بولماسه اولگی طوروشینی محافظه قیلورغە کبرک. روسلر کیلمازدن مقدم، بخارا خانلری اوشبو «مدرسه خانم» ایچنده توهلرنی طوتارلر همده بوزوب کیرپچلرنی آورغە رخصت قیابولر ایدی. شول وقتده روسلر «سمرقند» نی

الهدى . بو کونگی خدیو عباس پاشانگ بر طوغمه سی پرنس محمد علی نك ادیب، اجتماعی اشلرنی سو یوچی . عمومی خدمتلردن لذت آلوچی بر آدم ایکانلگینی بلوچیلر کوبدر . مونك اوستینه ده بو آدم سیاحلق قیلووی ایله معروفدر . موندن مقدم . سوریه گه و (روسیه آرقی) یاپونیا گه سیاحت ایسکان ایدی . ایندی حاضرنده آمریقاده یوروب قایتدی و اوشبو حقده ۴۵۰ بیتدن عبارت بر سیاحت نامه باصرددی . مونده ایسه صناعت و طبیعی اشلر طوغروسنده غی عجیب نرسه لر، باقچه و تیاتر لر، شارلق و اوراملر، موزه خانه و کتبخانه لر، اوزی کورشان غزته چی و عالم لر . آمریقاولر نك خلقلری، طبیعتلری تفصیل ایله سویله نمشدر . مؤانلر نك عقللری، نی درجه ده بولوغه، یازغان اثرلری ایگ درست اولچاو بولسه اوشبو کتانبی مطالعه قیلوچیلر ده محمد علی پرنس نك عقللی، اجتماعی و سیاسی مسئله لرده ید طولی صاحبی بولووی، همتلی و ثباتلی، عام و ادب سو یوچی بر ذات ایکانلگینی آکلاسه لر کیره ک . پرنس محمد علی، وفالی آدم لر گه محبت ایتوچی ایکانلگی ستورس اسملی بر خاتونتی ماقاوندن معلوم بولادر . «تیتانیک» پاراخودی باتقانده خلقلر خاتونلرنی قورتولدررغه کرشیدیلر و ستورس نی ده کیمه گه آلوب کیته باشلاغانلر ایدی لکن ستورس : «حاضرنده ایرم باتاچق، آندن باشقه دیناده یورومه کوره بر گه اولووم یاخشی» دیب کیمه گه توشمادی و ایری ایله برلکده باتدی . ایشته محمد علی شوشی خاتون حقده تعجب قیله در . ایتالیا نلر نك «ردوس» نی ضبط قیلولرینی غزته لرده اوقوغان صوگنده قایغروب یازغان سوزلری اسلام لر و شرق خلقلری منفعتلرینی آله طوتووینه دلیلدر . شرق ادبلینه یك اخلاصلی بولسه ده ملتنی یوقاری کوتارو؛ خاتونلر نك ذهنلری آچلو و علم تربیه دن خبردار بولولرینه طوقتاغانلغینی اعتقاد قیله در .

بولغانلری شیکلی ملتنگ اجتماعی حیاتلرینه خدمت و یاردم ایتو برله ده مأمورلردر . اوکغایسزلاب طورا طورغان چککنه گنه بر تاشنی بولدن آلوب چیت که تاشلاوچیلر و جماعت سلامتگی ایچون بر گنه کیچ قارا اوللق ایتوچیلر حقده رسون الله حضرتلرینک زور سونچلری بار . اوله بلوچیلر ایسه شخصلری ایچون عبادت و عمل حاضرله و اوستینه جماعت و ملت ایچون بولغان وظیفه لرینی ده ادا قیلوب اوله لر . «اسکندریه» ده وفات بولغان بر گریک . وفات بولغان وقتنده مالینگ بر الوشینی وارثلرینه ، ایکنچی بر الوشینی فقیرلر گه ، اوچونچی بر الوشینی اوزینک ملتینه وصیت ایتدی . ۲۰ مگ انگلیز لیراسندن عبارت بولغان اوشبو اوچونچی حصه ایله بر شفا خانه تأسیس ایتوله در . تیغلیس شهرنده وفات ایسکان بر ارمنه ، ابتدائی مکتب ایله بر یتیم خانه تأسیس قیلور ایچون یوز اوتوز مگ صوم وصیت ایتدی . باکوده وفات بولغان بر روس خاتونی اوزینک مالینی ملتنگ کیره کاری ایچون صرف قیلونوی اوتدی . یونان بایلرندن سوداگر آوه روف اوز وطنی ایچون بر صوغش کیمه سی باغشلاب کیتکان ایدی . اونکان صوغشده تورکیاننگ مغلوب و یونان تانک غالب بولووی شول کیمه سیندن بولدی . لکن بزده بایلر نك وصیتلری ختم و بدل حجدن و سجدلر گه شهم قویو تیکلی نرسه لردن کوب اوقی . بایلر وفات بولغان صوگنده اوچی، یدیس، قرقی، یلی، الحاصل پلاو و بهنش مجلسلری ایله اشلر بته . درست ، بدل حج و صیتلری یاخشی اش، لکن موندی وصیتلر ایله گنه شول آدم لر اوزلرینک وظیفه لرینی یرینه کیتورگان بولمالر . چونکه اول کشیلر حتی اولگان وقتنده ده اوز نفسلرینی گنه قایغرتوب، ملت و جماعت هم وطنلرینی یادلرندن چیقارغان بولورلر . بزده الوغ صومالردن عبارت بولغان «نک» لر کوب بولسه ده ملت و جماعت فائده له آلی . شونک ایچون مسلمان وانسان بولوب اوله بلور گه ده علم و آک کیره ک .

عباس نك قزغانچ کارتینالری

(ایسرکک)

اشدن چققان بر کشینک وفات خبرینی ایشتوب کونله شه ، یوقیدن طورو برله نوک یورده بارلا ، طاغی ده عمر ایته سی ایسگه توشه ، نیک اوبغاناغفن؟ دیب اوکته سک، یغلیسک ، عمرنی

الرأی الامام . طرابلس صوغشی مسلمانلر ایچون یك الوغ فلاکت بولسه ده هر آرزقنک بر فائده سی بولووی ده معلوم . بر یرینه دشمن بولوب یاشی و بر یرینک ضررینه سی قیله طورغان مسلمان قبیله لری و مذهب لری طرابلس صوغشی سبیلی کوندن کون بر یرینه یاقینلاشوب ، دوستانشوب بارالز . بو کونده آفریقا مسلمانلرینک اوچونچی اسبیزدلی بولوب اوتدی . اسبیزدغه تونس ، جزائر، مراکش حتی هندستان مسلمانلر ندن وکیلر حاضر بولغان ایدی . خطیلر، اهل اسلام آراسینه دوستلق سالو . علم و ادب تاراتو ، هنر و کسب بلدرو تیوشلگی حقده یك اثرلی سوزلر سویله دیلر .

«قابه کیتدی مینم یاخشیلقلر؛ آیی وقتده اوتکان عمرلرم حاضر اونیمه توگل توشیمه ده کرمی!... نیچوگ صوگ خاتونگ مینی قزغانوب مینم حقمده ایتکان قیمتلی سوزلرینی طکلامادم؛ همه سی ده ئوز ئوزیمه اشانغانلقدن کیتدی» دیگان فکرلر کیتدی.

عباس حاضرند اوتکان عمرینی قزغانا باشلادی. باشندن اوتکان قزغانچ منظره لرینی اونوتاسی کیله، گورله ب یانغان حسرت اوطلری طشقه چغوب، صولشیرینی اچینگ الگ تیردن والگ نچکه یرلرندن آوب، باشون سلک - سلک: «صوگ نیچوگ اول آچی بختسزلیک برله سورگان عمرلر اونوتولور؛... شولایوق خدای بو فاجعه لی ئولم برله اوله رگه یازدی میکاتی؟» دی. عباسنگ بو مینوتلرده اویلری بری آرتندن بری تزلوب اوتوب طوره؛ اویلری همه سی ده ئوز ئوزن قزغانو برله اوتنه ایدی.

شوشندی آچی اویلر برله چیکسز قایغولر اچنده یانغان «آه» لی اوطلر برله حسرتله نوب یوقلاب ده کیتدی.

ایرته برله طورغاچ ده بارینه نلگ اثرلی سوزلری ایسینه توشه، کوز آلدندن کیتدی. بیک چیتن بولسه ده اچکیلکنی آزلاب طاشلارغه طرشوب قارامقچی بوله. شوشی آچی اویلری صوگنده اش بولمازمیکان دیب پراخود پرستیینه اش ازله رگه بارا، عباسنگ بختینه قارشى کونلک اش ده تابولا. بوکون شولای بیک قینناق برله گنه توزدی؛ کیچکه حدلی اشله ب تون اوچ کون اشله گان آقچه سینی آوب، طوب طوغری یاشرتون آراتی صاته طورغان مارجه اوینه کیتدی.

عباسنگ آشاو اچو قایغیسی یوق، بارو برله ن بر یارطی بوطلکله آوب اچدی، طاغی یارطینی آوب بولده اچه ایدده شلرن ئزلهرگه کیتدی، ازلی طورغاچ بر ایدده شینی تابدی. ایدده شینگ یانده بر تین ده آقچه بولماغانه عباس ایدده شینه: «ایده ایدده ش؛ اشله ب آغان صوم ایلی تین آقچهم بار شوندن بر آز اچیک ئلی» دیب ایدده شی برله طاغی اچه رگه کیتدیبار. عباسنگ صوم ایلی تین آقچه سی ایکنچی کونتی توشکه ده یتادی. تاماغی ئلی همان طویغانی یوق - همان آچ، کیچکه طابا ئلگی مونچه غه بارغانده صاتوب آغان کولمه گونی ده صالدى، کولمه ک حقی بر اشکالتیکلک بولدی، عباسنگ ایندی چاق ئله گوب طورغان کولمه ک کنه سی ئله گوب طوره. چاباتا اشطرده طوزغان ایدی. «نیچوگ گنه بولسه ده بردر آظنه اچه سکه طرشوب قاریم ئلی، آندن بلکه طاشلارمن ده» دیگان اویلاری مامق کبی اوچدی. کیله چکده یندی گنه یاخشیلق اشله رگه طرشوب قاراسه ده برگنه تورلی یول برله ده اشلی آلمی، عباسنگ اویلارغانی کیلوب چقمی. شولای ایتوب اوچ کون بویینه بر طوقتاوسز اچدی، تون کون ایسروک.

قهرلیسک، آله کوته طورغان هیچ برامیدلی نرسه یوق، سوندى مینم ایچون حاضر یاقیتلیق شملری!... بر نرسه حقنده ده اویلایم، بر نرسه ده کوتیمیم؛ «اولدی مینم ایچون دنیا. سوندى حاضر مینم جانم؛ حاضر اویم برگنه، نیچوگ بولسه ده آقچه طابوب ایسرگانچی اچه رگه!» دیب اویلی وسویله نه ایدی.

شوشی سوزلردن صوگ موگا طاغن اوز اوزن اولدرو اویلری کیلوب توشدی و: «صو تویینه کیتوب اوله من» دیب چن کوکلی برله صو بویینه کیتدی.

یار چیتنه باروب یتکاج قایدندر ایسرک طاوشلری ایشتلدی، یوگروب بارسه ایدده شلرینک صوغشقانون کوردی.

عباس، نی ایچون صوغشقانلقرینی تیزره ک آکلاب آلدی و آقچه لیراق ایدده شینی یاقلی باشلادی. ایکنچیسینی قیناب، جبرله ب آقچه سینی طالب آلدیلر وشوندوق اچه رگه ده یونه لیلر. اچه رگه آلوب کیتکان ایدده شی کسنگ در گارمونن اوغرلاب صاتقان آقچه سینک یارطیسی بار ایدی. صوغشولرینک ده سببی شونک آقچه سینی بولشکان وقتده بولغان ایدی. بولار ایکاوله ب تونی بویینه اچوب ایسروب آیرلشدیلر.

عباسنگ بو کونلری، باشقه وقتده ایسروب ئوستره لوب، یوقوسینی آچا آلمی یورگان کونلرینه اوخشی ایدی. اگرده عباس غه اویلارماغان یردن بر تورلی بخت قوشی قالقماسه بو حدلی اچووی سبیلی سلامتگی کوب که بارماغان بولور ایدی.

«اویلارغان آله کیه» دیگان کبی عباسنگ بختینه قارشى، بر وقتده اورامده قونار ایچون اورن حاضرله ب یورگنده بر بارینه اوچراب اون یش تین آقچه یردی. عباس بارینه غه رحمتلر اوچوب مونک حقنده یاخشى اویلار اویلی باشلادی. عباسنگ یاخشى اویلاری آقچه بیرگان ایچون توگل بلکه بارینه عباسنگ غایتده قزغانچ حالینی کوروب موگی کوزلری برله قاراب: «نیک بولای اچووگرنی طاشلامی نهرم بولوب یوریسز؟» دیگان شفقتلی سوزلری ایچون ایدی.

بو آقچه ننگ اونبر تیننی اچوب دورت تیننی قونغان ایچون ناچلیزنی دوم غه توله رگه قالدردی.

VIII

یوقلارغه یاتقان وقتده آقچه بیرگان بارینه ننگ «ای بختسز بنده، اچونی نیک طاشلامیسن؟!» دیگان سوزلرن خاطرله ب اوزینک بو حدلی قزغانچ حالده یورووینی کوز آلدینه کیتوردی و اوزینک آیانچ اوتکان عمری طوغروسنده اویلانه باشلادی. ایچمازدن الگ نیچوگ طورغانده حاضرده نی حال گه توشکان؟

اوراملرده، ناچلڭزنى دومده قونوب يوردى. عباس، اچكلىكنى طاشلارغه بيك نق اويلاپ قارىده. ارينده: اول اوز اوزىنى تلمسه نى اشلته آلا، نه طيولو طوغرسينه كىلگاندە اش بتونلەي باشقه چغا، هيچده طيولا آلمى؛ گويا عباسنك اختيارنده توگل بللكه آقاغول، آنى تلمسه نى اشلته اختيارسز آنك قولنده طوتقون!.. (آخري نار).

مباركشاه الحنفى.

حوادث

۷ ديكابردە پادشاه فرمانى ايله غ. دوما قشقى تعطيلگه طارالدى. بوزكوز اشلەگان اشلىرى نك ايك مهمى سوداگرلرگه تعلقى: «فرمانى بر قولدن ايكنجى كه كوچرو ايچون كوب شرطلر قويو» و بو طريقه اوصاللق قصدى ايله بوزچ تولمه ولرگه يول آزيتودر. روسيه ده رسمى حسابلرغه كرگان تولمه ولرگنه يلغه ۳۵۰-۳۰۰ مليون صومغه يتكانلك و فابريقاتلر طرفدن بو زيان خلقغه كوتارتگانلك اعتبارغه آنسه ياگا نظام نك اهميتى آكلاشيلور. طارالور آلدنن دوما اچنده زور اوزگارش بولدى: مركز سانالغان اوكتابريست فراقسيه سى اوڭ. اورتاچه و صول اسميله اوچ گه آيرلدى. شولاي ايتوب اوكتابريست فراقسيه سى يمرلدى.

قر آن كريمنى خطا باصو مسئله سى قرانده علما آراسنده، مطبوعات ده و اوفاده دوخوونى صوبرانيا حضورنده تيكشربله. حاضرگه بو مسئله حقنده آچق بر قرار بولغان يوق.

اورنبورغ مفتيسى نك چاقروى بونىچه بر قدر ملالر ۱۰ نچى ديكابردە «اوپا» شهرنده مجلس ياصاب دينى مکتب و مدرسه لر حقنده كىنگاش ايتە چكلى ايدى. حكومتدن رخصت آلماعانلق سببلى بو جيولش حاضرگه بولمى قالدى.

پيتربورغده نى تورك ايلچيسى طرخان باشا اورتدن چقاردلى. آنك يرينه اشلكيرهك برر كشى يباريله چكى كوتيله در.

حبش ايمپراطورى «منه ليك» وفات بولدى. مونك وفات خبرىنى سراى خلقى بر نيچه آتەلر ياشروب طوتمشلردر. توركيه حكومتى نك گيرمانيان گنيرال و آفيسارلر چاقروب استانبول عسكرن آنلر نك قولينه طابشروونه روسيه، فرانسيه وانگلتره پروتست ايتديلر. تورك صدر اعظمى: «توركيه مستقل مملكتدر؛ اوز اچنده تلمسه نه اشلەر» ديب جواب بيردى. انگلتره حكومتى حاضر ايتاليا قولنده بولغان ردوس، و ۱۱ كيساك چككنه آطه نى توركيه گه قايتارتونى و حاضرده يونان قولنده بولغان تورك آطلر نده يونانستانغه قوشونى طلب ايتدى. توركيه حاضر يونانلر قولنده بولغان تە نه دوس، ايمروس، مدلى و ساقرز آطلر نده اوز قولنده قالددرغه تلهب انگلتره نك طلبنه قارشى كيه؛ كيرمانيا، آوستريا و ايتاليا توركيه نى ياقليلر.

مدينه منوره ده مدرسه كيه آچلدى. مونك مديرى و باش مدرسى مشهور اسلام عالمى عبدالعزيز چاويش بولاچقدر.

هند مسلمانلرى انگلتره حكومتدن، بيوك دولتلر نك بالقان اشلىنه مداخلة ايتوب خريستيان حكومتلر قولنده قالغان مسلمانلر نك دين و ملتيرينه تيولمه ون طلب ايتون اوتديلر.

مصر القاهره ده جامع الازهرده جيت مملكتلردن مثلاً هند،

افغان، حبش، نوبه، سودان، تونس، فاس، عين، عربستاندن

كىلگان شاگردلر ايچون بيك اور شرطلر قوبولدى. حاضر بو

علم يورتنده جيت مملكت تبعه لر ندن ۲۰۰۰ قدر شاگرد اوق ايدى.

ياگا شرطلر چيتدن شاگرد كيلونى طوققاتا چقدر. بو قاعده لر

مسلمانلر آراسنده اختلاط كيموسون ديب تله گان انگلتره نك طلبى

ايله چغارلغان، ديلر.

رومانيا مسلمانلرى حكومت رخصتى ايله عمومى بر اسيزد

ياصاب. مکتب مدرسه و بعض بر دينى و اجتماعى اشلىرى مذاكره

قيلديلر. بيرگان قرارلر نى حكومت كه تابشرديلر.

محررى: رضاءالدين بن مخرالدين.

ناشرى: محمد شاكر و محمد ذاكر رامبيغلر.

«شورا» اورنبورغده اونه بشه كونه بر مقفاهه اربى، فنى و سياسى مجموعدر.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЕ: НА 2-й СТРАНИЦЕ ОБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресъ: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلى: سنه لك ۵. آلتى آيلق ۲ روبله ۶۰ تين.

«وقت» برلن برگه آلوچيارغه:

سنه لك ۹، آلتى آيلق ۴ روبله ۶۰ تين در.

۶ نچی جلد، "شورا" ده ذکر ایدلمش ماده و اسملرنک

فهرستی.

- آخر زمان ۲۶ - ۴۲۱
 آرسطو ۳۸۵
 آفتوبه بویلری ۱۰۹ - ۱۳۶ - ۱۹۸ - ۲۶۸
 آقچه نی صورت ایله ضوغو ۹۲
 آق یول (ژورنال) ۲۸۲
 آک (ژورنال) ۵۵ - ۹۰
 آند ایکنان وقتده. تزله نو ۴۷۳
 آوروپا مدینتی ۲۵۰ - ۳۲۴
 آی طوتولو ۳۳۵
 آیطوف ۳۹۶
 آیقاب (ژورنال) ۹۰
 آی مسئله سی ۹۳
 آینه (ژورنال) ۵۳۴
 ابتدائی تعلیم و ابتدائی مکتبلر ۱۲۱ - ۱۴۸
 ابراهیم باشماقوف ۶۴۰
 ابراهیم خلفین ۶۷ - ۱۰۵ - ۱۳۸ - ۳۲۹
 ابراهیم متفرقه (تورکیاده مطبعه آچوچی) ۴۱۷
 ابن تیمیه ۲۸۴ - ۴۰۷ - ۴۷۴ - ۷۱۱
 ابن عربی تر به سی ۷۴۵
 ابن عربی رساله سی حقنه ۳۱۶
 ابن مقفع ۹۷ - ۱۳۱
 ابو حفص کبیر ۹۱ - ۲۳۹
 ابو محجن ۲۸۳ - ۶۰۶
 ابو هریره ۲۸۴
 اجتماعی مسئله لر ۴ - ۲۵ - ۵۷ - ۱۲۲ - ۱۹۳ - ۲۵۰ - ۲۶۳ - ۳۲۷ - ۴۲۳ - ۴۸۷ - ۵۲۵ - ۵۷۹
 اجتهادغه دائر بختلر ۲۶۴ - ۴۲۰ - ۵۰۶
 اجماخغه کروچی حیوانلر ۶۹۷
 احمد فارس شدیاق ۱۲۵
 احمد مدحت افندی ۳۸ - ۵۸
 احتم قصه سی ۷۶۳
 اخلاق بختلری ۱۵۷ - ۱۷۱ - ۲۸۵ - ۳۷۱ - ۷۴۰
 ادبیاتغه متعلق بختلر ۲۹۹ - ۳۳۹ - ۵۱۷ - ۵۴۹
 استانبولغه متعلق بختلر ۱۸ - ۱۰۰ - ۱۵۲ - ۲۱۱ - ۲۱۳ - ۲۴۲ - ۲۷۵ - ۳۰۳
 استانبول مکتوبلری (کتاب) ۷۶۰
 اسحاق خلفین ۶۷ - ۱۰۵
 اسکندریه کتبخانه سی ۱۹۶
 اسلام دینیه متعلق بختلر ۱۸۴ - ۳۱۷ - ۳۲۴ - ۴۲۰ - ۵۳۷
 اسلام مدینتی ۳۲۴ - ۳۵۳
 اسلام و حقوق ۲۹۴
 اسلام و مسلمانلر ۷۹ - ۱۵۱ - ۲۰۴ - ۲۶۷ - ۳۶۴ - ۴۶۴
 - ۵۵۸ - ۵۸۵ - ۵۹۱ - ۶۲۳ - ۶۵۲ - ۷۱۴
 اصحاب کرام (کتاب) ۲۸۱ - ۳۱۲
 اصول اعتقادات (کتاب) ۷۶۰
 افغانستان ۴۴۹
 افلاتون ۳۲۱
 اقتصاد (ژورنال) ۶۲۶
 اقتصادی مسئله لر ۴۲۳
 اکرم علیموف وفاتی ۵۲۷
 اکفار مسئله لری ۵۳۸
 الفبا مسئله لری ۲۸۵
 املا مسئله لری ۴۲ - ۱۴۷ - ۱۷۵ - ۲۳۰ - ۲۳۲ - ۴۲۹ - ۴۶۰ - ۴۹۹
 اورنبورغ صوبرانیه سی قایسی شهرده آچلدی ۷۵۵
 اورنک بولورغه یارارلق بر عائله ۵۳۰
 اوش شهری ۳۲۶ - ۴۵۵
 اوکو و اوکو توغغه متعلق بختلر ۳۰۹ - ۳۷۱ - ۴۰۲ - ۴۳۸ - ۴۷۰ - ۵۰۱ - ۵۳۱ - ۵۶۲ - ۵۹۴ - ۶۲۷ - ۶۵۸
 ۶۹۳ - ۷۲۴
 اولکلردن مدد صور او ۲۶۷
 اولهن آشلری ۵۸۲

- اوله به مزمی؟ ۷۶۵
 «اوی» هم «آی» سوزلی ۲۹۸
 اویغانو و یا کالقی تاریخی ۴۳۶ - ۴۹۴ - ۵۵۹ - ۷۲۲
 اویغور تلی ۶۸۱
 «ایرهمه» سوزی ۲۹۸
 ایزگی زمانلر ۴۷۹
 ایسرکلک ۱۵۷ - ۳۴۸ - ۴۴۵ - ۵۰۷ - ۶۶۵ - ۷۰۲ - ۷۳۴
 - ۷۶۶
 ایل (غزته) ۶۹۹
 ایوالوتسیه ۷۶۳
 ایوب یغمیر ۲۱۸ - ۳۲۶
 بابر نامه (کتاب) ۵۹۴
 باتریارق حقنده ۸۳
 باختیوف ۵۲۰
 باشقردلر ۲۶۱ - ۲۹۷ - ۵۸۷ - ۶۱۷ - ۶۴۷ - ۶۸۲ - ۷۴۶
 باغچه لیمزه ضرر ویره ن قورتلر (کتاب) ۷۶۰
 بال اوستاسی (کتاب) ۷۵۹
 بانقه مسئله لری ۲۷۱ - ۵۵۴ - ۷۱۶
 باباق تابوچی ایله بار بایلقنی صاقلوچی آراسنده یارشو ۳۶۶
 بحیرا (راهب) ۲۱۹
 بخاراغه متعلق بختلر ۵۹ - ۹۱ - ۳۵۶ - ۴۴۲ - ۶۰۰ - ۶۲۸
 - ۶۹۶ - ۷۲۶ - ۷۵۸ - ۷۶۵
 بخت ۳۲۷
 بختیار قریه سی ۱۳۶
 بره نگی ۱۲۳ - ۲۱۷
 بغیه الراغین (کتاب) ۲۱۶
 بلغار تورکلری ۲۴۹
 بلك یورتی (کتاب) ۷۵۹
 بوغاجوف ۳۹۶
 بوغروسلان اسیزدی ۲۳ - ۸۶
 بیروت شهری و آنده غی مکتبلر ۱۱۶
 بیره زین ۲۵۰ - ۳۵۸
 بیوک آدم لرنک سوزلی ۴۶۹
 پاموق بابا (شام) ۷۴۵
 تانارچه - روسچه لغت (کتاب) ۵۹۸
 تاتار شاعرلری (کتاب) ۳۱۱
 تاتارلر ۱۱ - ۲۴۹
 تاریخ اسلام (کتاب) ۵۴ - ۷۵۹
- «تاریخ اسلامیت» کتابی حقنده تنویر افکار (کتاب) ۵۹۹ -
 ۶۳۳
 تاریخ مزغه عائد ۱۰
 تاریخ مجموعه سی (کتاب) ۷۶۰
 تاریخی اثرلر ۶۴۶
 تاغور ۷۰۴ - ۷۰۸
 تل و شیوه بختلری ۴۹ - ۹۴ - ۱۱۰ - ۳۶۳ - ۴۱۲ -
 ۵۲۹ - ۵۸۳ - ۶۸۱
 تذکره التیین فی الوعظ والتعلیم (کتاب) ۳۴۳
 تحت سلیمان ۴۵۵
 تربیه و تعلیم ۲۰ - ۵۰ - ۵۰۱ - ۷۵۶
 ترک خالد قبرگه کوملو ۴۸۴
 تصوف و صوفیلر ۶۷۶
 تعدد زوجات ۵۸۴ - ۷۱۹
 تعلیم ایچون وظیفه آلو ۴۸۵
 تفسیرگه متعلق بختلر ۴۷۳
 تواریخ حسه شرقی (کتاب) ۱۶۳
 توران سوزی ۳۴۵
 تورکستانده اصول جدید تاریخی ۷۱۷
 تورکستانلیر ۱۰ - ۱۲ - ۵۹ - ۱۲۴ - ۱۵۵ - ۲۸۶ - ۳۴۸ -
 ۳۷۷ - ۴۷۷ - ۷۱۷
 تورکلر ۱۴ - ۱۶ - ۱۲۴ - ۱۷۵ - ۱۸۴ - ۲۰۱ - ۲۳۲ -
 ۳۳۲ - ۳۷۷ - ۴۷۱ - ۵۰۵ - ۶۰۳
 تورکیا دولتی ۵۷ - ۵۸ - ۹۲ - ۲۵۲
 تیمر یولنک فائده سی و ضرری ۳۸۰
 تیمم ایچون سفر عذر می؟ ۶۳۳
 ثبات ۷۴۱
 جامع الخطوط (کتاب) ۶۳۲
 جبر ضومط ۳۷
 جعفر الصادق ۲۶
 جعفر علمی ۲۷
 جمال الدین افغانی ۴ - ۱۳۵ - ۵۵۴
 جمعه غازی و خاتونلر ۶
 جمیل بک العظم ۳۶ - ۶۹۰
 جنادل شهری ۷۶۳
 چوپان آتا ۵۳۷
 چه چک حقنده ۲۵۳
 چیت ملتر ایله نکاح ۵۳۹

- چینگز نامه (کتاب) ۳۸
 حبيب بك محمود بكوف ۵۳
 حبيب الله خان ۴۸۴
 حب ذلت و مسكنت ۵۹۳
 حجاب غه متعلق نرسه لر ۹ - ۹۲ - ۱۴۵
 حجر اسود ۹۰
 حدييه واقعه سي ۱۶۴
 حديث كه متعلق بختلر ۳۴۶ - ۴۰۹
 حروفيلك مذهبي ۶۷۶
 حساب برله عمل قيلو ۲۵۳
 حسين شامل وفاتي ۶۴۰
 حقلق هم کوچ ۸۱ - ۱۱۳ - ۴۹۶
 حقوق ۲۹۴
 حقوق و حيات (ژورنال) ۲۹۴
 حيوانلر اوجماخ غه كره لر مي؟ ۶۹۷
 خاتون قزلرغه عائد بختلر ۸ - ۱۲۵ - ۱۴۴ - ۲۰۳ - ۲۳۷ -
 ۲۸۶ - ۳۴۷ - ۳۴۹ - ۴۴۴ - ۴۸۶ - ۶۰۴
 خاتونلر و جمعه نمازي ۶
 خالد خانم ۸ - ۱۴۳ - ۲۰۳
 خديجه معلمه نك وفاتي ۵۷۲
 خلق ادبياتي (کتاب) ۷۶۰
 خواجه نصرالدين ۳۹۹
 خورشيد حاتم وزير و ائانك وفاتي ۶۴۰
 خيوه گه متعلق بختلر ۵۹ - ۴۴۲
 خلفينلر (ابراهيم، اسحاق، سعيد اسملر نندن قارارغه)
 دارالمعلمين و دارالمعلمات لرغه دائر بختلر ۶۰ - ۲۱۲ - ۲۱۳
 درجات القرائت (کتاب) ۶۹۹
 «دنيا» سوزندن مراد نيندى نرسه؟ ۷۲۹
 دوه آسراو ۲۵۴
 دين اسلامنى اصلاح ۶
 الدين و الادب (مجله) ۲۰۶
 دين درسلى ۶۰
 دينى واجتماعى بختلر ۴
 دينى و روحانى كتابلر حقنده ۸۳
 دينى و مى مکتبلر ۷۳۸
 ديوان مخدوم قلى (کتاب) ۵۵
 ربا مسئله لر ۴۰ - ۷۳ - ۴۲۳
 «ر» حرفى ايله باشلانغان توركى سوزلر ۶۳۵
- رسملى جغرافيا (کتاب) ۵۹۷
 روحى حاللر ۷۵۶
 روزه حقنده ۴۳۳ - ۶۳۴
 رهبر فوتوغرافيه (کتاب) ۶۰۰
 زالک و ياساق ۲۰۱
 زکات و قربان ۹۲ - ۵۰۵
 ژان. فرانسز قزى و فاس امپرينگ آناسى ۶۵۶
 «سارت» سوزى حقنده ۱۲ - ۲۰۰
 «سامار» سوزى ۷۹۷
 سحر حقنده ۳۱۶ - ۵۰۳
 سرورى ۷۴۰
 السر المکتوم (کتاب) ۲۸۴ - ۳۰۵
 سعيد خلفين ۶۷
 سقراط ۲۵۷
 سلمى (صحايه) ۶۰۶
 سمرقند (غزته) ۲۸۲
 سمرقند مدرسه لر ۶۲۹
 سيوم بيكه (ژورنال) ۶۹۹
 سينزورلق تاريخى ۱۵۲
 شام غه دائر بختلر ۳۶ - ۵۱۵ - ۵۷۹ - ۶۱۲ - ۶۴۵ -
 ۶۷۸ - ۷۰۹ - ۷۴۲
 شاه مردان قبرى ۲۱۸
 شرائط الايمان (کتاب) ۴۷۳
 شرح الازهار (کتاب) ۷۳۰
 شرعى مسئله لر ۴۲۳
 شرف الاسلام (کتاب) ۶۳۲
 شفاء (کتاب) ۶۰۳
 شهرستانى ۲۵۹
 شيث، پيغمبر مى؟ ۷۲۸
 شيرعلى خان ۵۵۰
 شيرغازى خان ۲۱۷
 صاقار، صامار، صوق ديگان سوزلر ۲۹۷
 صامار ايگونلک مکتبى ۴۰۲
 صدق ۷۴۰
 صناعت ۵۰۴
 صورتلى آقچه ۹۲
 صوغشلر بتارمى؟ ۶۳۶
 طاي غرا خانم ۷۱۲

- طوفان ۱۷۰ - ۲۸۹ - ۳۴۵
طوفانندن اولگي حيوانلر ۳۵۰ - ۶۹۷
طوكدروب جان ساقلاولو ۵۲۰
ظورمش (غزته) ۶۹۹
عادت و عرفلر ۲۰۶
عالملر آراسنده اختلاف بتارمي؟ ۷۱۱
عائنه احوالينه دائر بختلر ۹۴ - ۱۲۴ - ۴۴۱
عبدالرحمن خان ۴۴۹ - ۴۸۱
عبدارشيد آخوند ۷۵۴
عبدالسلام مفتي ۵۵۵ - ۵۸۹ - ۶۵۴ - ۶۸۹ - ۷۱۲ - ۷۵۴
عبدالقويوم الناصري ۷۲ - ۱۴۱ - ۱۷۲ - ۲۳۳ - ۲۹۲
عبدالله بن سعد واقعه سي ۳۱۵
عبدالله بن عبدالمطاب ۴۰۹ - ۵۰۳ - ۵۶۸
عبدالله توقايوف وفاتي ۲۵۶
عشر مکتبلىرى ۲۷۹
العقائد الوتية في الديانة النصرانية (كتاب) ۳۷
عقل ايله نقل ۲۲۸
علم نباتات (كتاب) ۷۶۰
علي ايشان ۶۰۹ - ۶۴۱
علي (رض) قبرى ۲۱۸ - ۴۰۸
علي يوسف ۷۰۵
عين العلم كتابي ۱۷۱
«غاز» سوزى ۴۷۸
غزته لرگه عائد بختلر ۲۸۸
فاتحه خانم مکتبى ۳۷۴
فاحشه لك ۳۳۶
فاطمه عليه خانم ۱۴۳ - ۲۰۴
فاميليلر حننده ۲۳۳
فريد و جدى ۶۹۷
فضولى ۴۸ - ۳۵۰
فن تدريس (كتاب) ۱۵۰
فن تريبه ۷۵۶
فنون و فلسفه (كتاب) ۷۶۰
قارنجه ۵۷۷
قازاق (غزته) ۱۵۱
قازاقلرغه دائر بختلر ۲۷۲ - ۳۳۳ - ۴۷۶
قاينار چيشمه ۲۱۸
قاف تاوى ۷۲۸
قالماق سوزلرى ۳۹۰
قبرلرگه عائد بختلر ۲۶ - ۲۱۸ - ۲۸۳ - ۴۰۸ - ۷۴۲
قچو ۲۵۴
قرآنغه متعلق بختلر ۱۹۳ - ۲۶۷ - ۳۷۷ - ۳۹۷ - ۴۰۹ -
۵۵۳ - ۴۶۷ - ۵۳۷ - ۶۵۲ - ۷۰۰ - ۷۶۴
قرائت ابتدائيه (كتاب) ۷۵۹
قرائتخانه لر ۱۷
قربان ۲۵۲ - ۴۷۵
قربان علي بن خالد ۱۶۳
قرق قز چيشمه سي ۴۶۶
قرقلر مقامى شامده ۷۴۶
قرمسه لر ۶۰۵
قزلر ايچون مکتبلىرى ۱۰۲ - ۲۱۳
قزلرغه يازو اوگره تو ۱۵۳
قلم تاريخي ۵۱۹
قوجقار آنا احوالى ۶۶۷
قواعد ادبيه (كتاب) ۷۶ - ۲۰۷ - ۲۹۹ - ۳۲۸
قوياش (غزته) ۵۵ - ۵۹
قوياش هم آي طوتلو ۳۳۵
كاشغر ۱ - ۳۳۲
كاليندارلر ۲۳۵ - ۵۶۸ - ۵۹۸ - ۷۵۹
كتابلرغه عائد ۲۸۸
كتبخانه لرگه دائر ۱۷ - ۵۵ - ۱۵۲ - ۱۹۶ - ۳۰۳ - ۳۵۳ -
۴۴۷ - ۴۹۰ - ۵۵۳ - ۶۱۲ - ۷۱۰
كشف الظنون ذيلي (كتاب) ۳۶ - ۶۹۰
كليله دمنه (كتاب) ۱۳۱
كوچ ايله حقلق ۴۵ - ۸۱ - ۱۱۳ - ۴۹۶ - ۷۵۱
كه جه آسراو حقنده ۱۲۲
لييد (سحرجي يهودى) ۳۱۶
لغات علميه و فنيه يازوچيلر جمعيتى ۲۳۱
مادرخان مدرسه سي ۷۵۸
مجلة الاحكام الشرعية (كتاب) ۲۱۶
مجيد غني زاده ۵۳۰
محمد عليه السلام گه مناسباتي بختلر ۳۴ - ۶۵ - ۱۶۶ - ۳۱۵ -
۴۰۷ - ۵۰۴ - ۶۰۱ - ۶۹۷ - ۷۶۳
محمد جان مفتي ۱۰۶ - ۵۸۹ - ۶۸۹ - ۷۵۴
محمد شاکر افندي راميف ۱۶۱ - ۱۸۶ - ۱۸۳
محمد طاهر التبير ۳۷

- محمد عبده ۳۶۰
محمد علي پرنس ۷۶۶
محمدیه کتابی ۲۶
مختوم قلبی ۵۵ - ۳۲۴ - ۳۵۷ - ۴۵۸ - ۴۹۱ - ۵۲۲
مدافعه (کتاب) ۵۹۸
مدحت افندی ۱۴۴ - ۱۶۷
مدرسه خانم بناری ۷۶۵
مدینه ده مدرسه کلیه آچلووی ۷۶۸
مذهب نواعلی ۴۲۱
مراد (سلطان) ۱۲۹
مرجانی ۱۲۹ - ۲۳۹ - ۲۶۴ - ۴۷۳ - ۴۹۵ - ۶۴۳
مسلمانلر و مسلمانلقغه عائد بختلر ۱۲۴ - ۳۸۹ - ۳۹۱ -
۵۰۷ - ۵۱۶ - ۵۲۵ - ۵۳۸ - ۵۶۷ - ۶۸۵
مطبعه لرگه عائد بختلر ۸۸ - ۲۳۹ - ۴۱۸
مطبوع اثرلر
معارف اشی ۱۲۰ - ۱۷۸ - ۲۴۵
معاملرگه عائد بختلر ۱۴۹
معلم (ژورنال) ۶۳۲
مفتیلک مسئلهسی ۲۷۲
مکتب (ژورنال) ۲۱۶
مکتب و مدرسه مسئلهلری ۲۰ - ۵۰ - ۵۳ - ۸۴ - ۱۱۶ -
۱۴۸ - ۱۷۶ - ۱۸۵ - ۲۰۹ - ۲۱۱ - ۲۴۲ - ۲۷۶ -
۳۰۷ - ۳۴۰ - ۳۴۷ - ۳۷۱ - ۴۰۲ - ۴۳۸ - ۴۷۰ -
۵۰۶ - ۵۳۱ - ۵۶۲ - ۵۹۴ - ۶۲۷ - ۶۵۸ - ۶۹۳ -
۷۲۴ - ۷۳۸ - ۷۵۶
ملالقدن کوکل صوونو ۶۲۲
مناظره (کتاب) ۶۹۹
منهلیک ناک وفاتی ۷۶۸
منیر افندیگ وفاتی ۵۱۲
موزه خانه ۴۷۸
موزیقه ۱۲۳ - ۱۲۵ - ۴۱۳
موی مبارک ۳۷۶
مهك اورلقی (کتاب) ۶۳۲
مهدی ۷۳۱
میلیاردیرلر ۴۴۷
ناپالیون و فرانسز غزتهسی ۴۴۶
نحجف بك وزیروف (کتاب) ۷۵۹
نزاعلاشونک سیبلری ۴۸۷
نطق سویله وچیلرگه ۱۷۲
نظریات ادیبه (کتاب) ۵۶۸
نعمت الله حاجی ۵۱۳ - ۵۴۵
نقل غازلر ۶۹۸
نقل ایله نقل مسئلهسی ۲۲۹
نکار خانم ۲۶۷
نوبل ۶۷۳
نورجهان بیکم ۴۰۱
نیژنی ناوغورودده تاریخی اثرلر ۵۴۶
واق بورج شرکتلری ۴۰ - ۴۸ - ۷۳ - ۲۷۱
ورقه بن نوفل ۲۱۹
وعظ حقنده ۱۸۶ - ۴۳۴ - ۶۱۵ - ۶۶۳
وعظلر (کتاب) ۲۸۱
وفاتلر ۳۸
وهم خسته لگی ۵۰۳
هرقل (قیصر) ۳۳
هول غازی ۱۱۸
یاساق و زاک ۲۰۱
یاش بالارنی نکاحلاندرو ۱۲۴
یاگالوق تاریخی ۴۳۶ - ۴۹۴ - ۷۲۲
یعقوب بیک ۱
یورزان سوزی ۲۹۸
یوسف آچچورا ۱۴۳ - ۱۶۷
ییش یوره کبر (کتاب) ۲۱۶ - ۳۱۲
یهودیلر ۳۸۳ - ۷۲۶

شورا

«شورا» مجموعهسى اوشبو كيله چك ۱۹۱۴ نچى يل باشندن صوڭ يدنچى ياشينه چيقادر . موندن صوڭ هم اوز مسلكنده دوام قىلور انشاء الله .

۱۹۱۳ نچى يلغى «شورا» ده، اوشبو حرمتلو ذاتلرده قلملىرى ايله اشتراك قىلدىلر :

آخوندجان اسكندرى (معلم) . احمد بايتورسونوف (قازاق غزته سينگ باش محررى) . احمد زكى وليدى . احمد شاه السلطاني (امام خطيب) . اخنف تاغاتاروف . اسماعيل عثمانى (مىنزله ده امام) . اهل الله بن خيرالله . برهان شرف . بهرام بيك ترجمان دولتشايوف (كرمينه) . تيمر على مير ولييف (امام و مدرس) . جازالله ويرغازوف . جمال الدين خورامشين (آخوند) . حبيب الرحمن مسعودف (آخوند) . حبيب الله عابدوف (معلم) . حسن على (معلم) . حسين شامل توقتارغازين (معلم) . خليفه اورمانوا (معلمه) . خليل ابوالخان (معلم) . ذاكرجان آخانوف (معلم) . ذاكركر علييف (معلم) . ذاكركر معاذى (معلم) . سرورالدين بن مفتاح الدين (امام و مدرس) . سيد شريف احمد جهانشين . شاكركر مصطفى . صابر جان بن محمد مصطفى (بخارا) . صابر عبدالمنوف (طوقاق) . صابر جان القورماشى . صاققارى (بيروت) . صالح جان اورمانوف (آخوند) . صنعت الله يىكبولاآتوف (معلم) . ظريف مظفرى (معلم) . عارف جان وليدى (معلم) . عارف الله بن على الجقرى (آخوند) . عاصم ولدانى (امام و مدرس) . عالمجان الادريسى . عبدالجليل آشوروف (اوچيتل) . عبدالخير الرشيدى (خيوه) . عبدالرحمن بن عبدالرحيم (استانبول) . عبدالرحمن سعدى (معلم) . عبدالرحمن فيخرالدينوف . عبدالرشيد فيخرالدينوف (استودينت) . عبدالله يىگى (ياكى اورگانج) . عبدالله بن تاج الدين الكچميرى (امام و مدرس) . عبدالهادى المجيدى (آخوند) . عثمان زاده محمود صطايوف (استانبول) . عزالدين ايسانييردين (معلم) . على جان تيرشقاوى (معلم) . غنور عثمانى (خيوه) . فاتح كريمى . كامله مظفرى (معلمه) . كبير بكر . كلثوم خانم كانوا . كلثم الله محمدوف . مبارك شاه الحنفى (امام و مدرس) . محبوب جمال آقچورينا . محمد حنفى مظفر (امام) . محمد خليل يادكارى (امام) . محمد رحيم قارى (سمرقند) . محمد شاكركر فيضى (امام و مدرس) . محمد صابر الحسنى (اوقا) . محمد صلاح اژدانوف (امام) . محمد ظاهر بايتوگالف (امام و مدرس) . محمد كمال ولد مظفر (المث) . محمد نجيب توتارى . محمد نجيب الكوستراماوى . محمود بن عطاء الله المسلمى . مرد عالم محمدوف . معين بن شكرالله (معلم) . مسعود بن عبيدالله (بايراكده امام و مدرس) . ميان عبدالاول الغفارى . ميرسياف كريمبايوف . نجيب دوماوى . نظر خواجه بن عبدالصمد (غالجات) . نورعلى ناديف (اوچيتل) . نورالله بورتاسى . نوشيروان ياوشف . ولى الرحمن محمد العابدى . هادى آطلاسوف . هادى طاهرى . يوسف شرقى و باشقەرلر .

ادبى، علمى خصوصاً تاريخى و اجتماعى مسئله لر يازار ايچون «شورا» بيتلىرى هر كم ايچون آچيقدر . گوزل فلم صاحبلرى اولنگى كىبى شايد يازوب طوررلر .

شورا

۱۹۱۴ نچى يىل ايچون «شورا» جموعه سينه آبونە دفترى آچىقدىر.

سنەلگى ۵ سوم، آلنى آيلغى ۲ سوم ۶۰ تىن. اوج آيلىق ۱ سوم ۳۵ تىن. «وقت» برله برلىكده و بر مدتده بولسه ايكي سينگ سنەلگى ۹ سوم، آلنى آيلغى ۴ سوم ۶۰ تىن. اوج آيلغى ۲ سوم ۴۰ تىن.

«شورا»، جموعه سينگ بابلىرى او شبو ترتيبدە بولور:

- (۱) مشهور آدملىر و الوغ حادثه لىر. بو بابده برر الوغ آدمنىڭ ترجمه حالى يازلور. پادشاهلردن بحث ايتولگانده مملكتلرنىڭ قسقه چه جغرافيا و تاريخى ده سويلە نور.
- (۲) مقاله لىر. بو بابده هر تورلى مقاله لىر درج ايتولور. تاريخى، ادبى، اجتماعى مقاله لىرگە كوبرەك اورن بىرلور.
- (۳) تربيه و تعليم. بو بابده حفظ صحت، يورت هم ياش بالالىر تربيه سى، تعليم و تدريس، مکتب و مدرسه، شاگرد و معلم همده درس كتابلرى حقتده اهميتلى نرسەلر يازلور.
- (۴) مطبوع اثرلر. بو بابده ياڭى باصلوب چىققان اثرلر (كتابلر، غزته و ژورناللر) حقتده معلومات بىرلور، بعض برلىرى حقتده انتقاد و تقييضلر درج قىلنور.
- (۵) مراسلە و مخابره. بو بابده سؤاللىر، جوابلر و عموم غە تعلقلى بولغان مکتوبلر درج قىلنور.
- (۶) مطبوعات خلاصه سى. بو بابده اونيش كون ايچنده آلنغان غزته و ژورناللرنىڭ مهم بىخلىرى خلاصه قىلنوب كوچرلور.
- (۷) حكاياتلر. بو بابده اوز معيشتىزگە موافق ياڭى تاريخى و اجتماعى واقعه لردن آلنغان حكاياتلر درج قىلنورلر.
- (۸) حوادث. بو بابده اونيش كون ايچنده دنياده خصوصاً مسلمانلرغە مناسبلى بولغان داخلى و خارجى خبرلر يازلور.
- (۹) شعرلر، لطيفه لىر، متنوعه و عبرتلى سوزلر، وفاتلر و غيرلر.

«شورا» جموعه سى طشىنىڭ ۲ نچى و ۳ نچى بيتلرینه قويهق ايچون اعلان قبول ايدله در. كتاب و مطبوعات كه دائر اعلانلر اولمقى مطلوبدر. اعلان بىروچىلر خصوصى صورتده اداره گە مراجعت ايدىرلر.

Оренбургъ, Редакция „ШУРО“. }
Orenbourg (Russie) Rédaction „CHOURA“. } آدرس:

۱۹۱۳ نچى يلغى «شورا» ده «مطبوعات خلاصهسى» اسملى بر باب آچلوب، اداره گه كيله طورغان غزتهلر، ژورناللرده كورلگان اهميتلى مقاله لر شول بابده كوچرلايدلر. دىنى و اجتماعى، ادبى و اقتصادى بولغان بو مقاله لرنىڭ اهميتلىرى هر وقت بولوب طور اچغندن غزته و ژورناللرنىڭ اسمارىنى، مقاله لرنىڭ اورنلرىنى اوشبو فهرست ايله كورساتورگه لازم تابدىق:

الدين و الادب ۲۵۳	آڭ ۹۲
الراى العام ۲۲۳ - ۳۷۹ - ۵۷۰	آقره ۱۵۵
رباب ۳۵۳ - ۲۸۶ - ۳۴۹	آيقاب ۱۲۴
زراعت و تجارت غزتهسى ۵۰۶	آينه ۷۶۵
سراج الاخبار ۶۳۶ - ۷۰۰	اجتهاد ۲۵۲ - ۲۸۵ - ۳۱۷ - ۳۴۷ - ۴۴۱ - ۵۰۴ - ۵۳۸
سمرقند ۳۸۶ - ۳۴۳ - ۵۷۰	اسلام دىناسى ۲۲۱ - ۲۸۵ - ۶۰۳ - ۶۶۲
سىيريا ۱۲۵	اشهاد ۵۶۹
الشعب ۱۲۵ - ۱۸۴ - ۲۲۳ - ۵۳۹	افهام ۱۵۵
شلاله ۳۷۶ - ۶۳۶	اقبال (طرايزون) ۵۶۹ - ۷۲۹
شهبال ۱۲۵ - ۳۷۹ - ۵۰۶	اقبال ۱۲۴ - ۱۵۵ - ۲۲۲ - ۲۵۲ - ۳۸۶ - ۳۴۸ - ۴۱۲
صباح ۳۴۹ - ۵۰۶	۴۴۱ - ۶۰۳ - ۶۳۲ - ۷۰۰ - ۷۶۵
صدى حق ۱۵۷ - ۴۲۳ - ۶۶۴	اقتصاد ۱۵۶ - ۳۵۲
طرايبس ۱۵۷	اقدام ۹۲ - ۱۸۴ - ۲۲۲ - ۲۷۷ - ۴۴۲ - ۵۰۵ - ۵۳۹
طنين ۶۳۶	۶۰۴ - ۶۳۵
ظونجه ۳۴۹	الاهرام ۹۲
العدل ۹۳	ايدل ۱۵۶ - ۳۴۸ - ۵۰۵ - ۵۶۹
قازاق ۴۷۶	ايل ۷۳۰
قوياش ۲۲۳ - ۲۵۳ - ۵۳۹	بابالق ۴۴۲ - ۵۰۶
الكلية ۵۷۰	برق ۷۳۰
كوكب آفريقا ۹۳ - ۵۷۷ - ۷۳۱	البصيرة ۶۶۴
المفيد ۱۸۴	تجارت و صنايع ۹۲
المقتبس ۱۵۷	ترجمان ۱۸۴ - ۲۵۲ - ۳۷۷ - ۴۱۲ - ۴۴۲ - ۴۷۵ - ۵۰۶
مكتب ۱۸۵	۵۳۵ - ۷۰۰ - ۷۳۱ - ۷۶۵
نور ۹۴	تصوير افكار ۱۲۴ - ۲۵۳ - ۴۱۲ - ۴۴۲ - ۴۷۵ - ۵۰۶
وقت ۱۲۵ - ۱۵۷ - ۱۸۵ - ۲۲۳ - ۲۵۳ - ۳۴۹ - ۳۸۰	توركستان ولايتى گرىتى ۴۷۵
۴۱۳ - ۴۴۴ - ۴۷۷ - ۵۰۶	تورك يوردى ۹۲
الهداية ۲۲۴ - ۲۸۶ - ۳۰۷	ثروت فنون ۱۲۴ - ۲۲۲ - ۳۷۸ - ۶۳۵
الهلال ۱۸۶ - ۴۱۳ - ۶۳۶ - ۷۶۶	جريدة صوفيه ۴۱۳
ياكى عصر ۴۴۴	الحق يعلو ۲۵۳
بولدز ۲۵۳ - ۴۱۳	حقوق و حيات ۱۸۴
	خلقه دوغرو ۳۷۸

زمانی کیلوب طوره، آندی معلوماتلر کوبراک تارالسون ایدی .
سلیمان اژدانوف . «استرلیتامق» .

اداره : اول معلومات ارجیوالردن آلتغان بولورغه اوخشی .
ارجیوالرینی آقاروب نرسهلر حیو، اڭ مشکل اشلردن بولغان سببلی
آندی کیشلر اوزلرینک تحصیل قیلغان نرسهلرینی کوچروب آلوغه
یک رضا بولوب بشیلر . شوشی سبب ایچون مذکور مقاله نی
کوچررگه غزتله بلکه جسارت ایمازلر .

اداره روره :

«سیرام» ده داملا صدیق خواجه جنابلرینه : عبدالحاق
الغجدوانی حضرتلرینک ترجمه حاللری نقشبندیه شیخلرینک
حاللرینه مخصوص بولغان اثرلرده بارلغی اوزرگرگه آیته معلوم .
اما خصوصی اوزر حقتده رساله و کتاب یازلوب یازلماوی حقتده
معلوماتز یوق . استانبولده نشر قیلنه طورغان «جریده صوفیه» ده
نقشبنددن یوقاری شیخلرینک ترجمه حاللری مرتب یازلوب کیله در
ایدی . یازوچیسسی معلوماتلی ذات بولورغه اوخشی . «جریده
صوفیه» اداره سی واسطه سی ایله شول ذات غه مراجعت ایسه کور .
شاید سزگه حتی کوتلمگان معلومات بیرر . استانبول کتبخانه لردن
یک کوب نرسهلر تابارغه ممکن بولور . اسلام کتابینه اینک یاری
شهر «اورنبورغ» در . شونک ایچون مونده آندی نرسهلرینی
ئزله ب تابارغه ممکنک کورلی . عفو بیوره سز .

روسیده نشر ایده تورغان ترک تلنده مطبوعات موقوته
حقتده اعلانلر آز کورینه هر بر غزته «غزته مزگه آبونہ دفتری
آچق ، بهاسی فلان قدر» دیب اوزی حقتده یازا . اما باشقه غزته
و ژورناللرینک اعلانلری کوزگه اول قدر کوب کورغی . ایندی
یل آخری . غزته و ژورنال اعلانلری هر بر غزته ده یک کوبله ب
بولورغه تیش ایدی . تورک تلنده روسیده ده چغا تورغان غزته
و ژورناللرینک جمله سی ننگ مشترک اعلانلری باصلوب . شونی هر بر
غزته برابرنده لاحقه روشنده طاراتورغه اویلاغیمی ؟ سیکر صحیفه لی
اعلانغه ، بتون ژورنال و غزتله رمز (اونکان یلده بولغان بعض اهمیتی
مقاله لرن صاناغان وقتده ده هم بعض رسملرینی قویغان وقتده ده)
صیوب بتهر ایدی . روسیده قایسی شهرده نیچه غزته و ژورنال
چغوب تورغانی ده بلنور . اول غزتله رده نیندی . اهمیتلرک مقاله لر
بولغانلغی بلنور . اوقوچیلر مزغده کولکلی بولور ایدی . بعض
ژورناللر مز حقتده ره کلاما یاصلر ارتق ماقیلر . بعضسن برده
اعلان ایتمیلر بوده بتهر ایدی

II

«دین و معیشت» ژورنالیته عبدالله معاذی حضرتلری قرآن
طبعسی حقتده تاریخی معلومات یازغان . شونی باشقه غزتله رنگ ده .
کوچروب باصولری مطلوب ایدی . اینک حاضرنده مناسب

ایرلرنک وقتسز ضعیفلسگی

وقتسز یومشاب فالودن طبیب لرینک ابڭ بارانوب تقدیم ایتمکان دواسی بو کونده بولغان دوالر اچنده نیروالرنی نفوتتا طورغان شکسز

МУЙРАЦИТИНЪ-АЛЕКСАНДЕРЪ

نیمسه وبشقه دارالفنونلرنک بوبک عالملری همده ایک مشهور بالینسه اڭ اوزر باشینه دوالوچی طبیب لر دائم هر تورلی فیروانی آغروندن
بو پورپاراتنی استعمال ایتهرگه قوشالر
بو آغرو طب عالملری طرفندن اینک مهم آغرو دبه تفتیش ایتلوب بارادر . بیگره کده ایرلرنک وقتسز حالسزله نووی اوزی بیک نورقنچلی
ایشر . بوڭا یه اوتار قلی دبه فاروغه یارامی . ایرلرنک وقتسز حالسزلسگی ارتق کوچ صرف بتودن ، آغر خدمتدن ، بونسز عمر ایتمو
وباشقلردن کیله در همده بتون اعضالرنک بومشاوبنه سبب بولادر . بوڭا مبتلا کشی ده آزغنه اوزرگارش یعنی آش سگماو حاضر سز لک ،
بوونلر قالتزئو ، نورقو ، بوراک جیلکنو کبیلر نیروالرنک اش دن چقماننی کورسه ندر .
بوندا ی وقتلرده میچ کم بویراسیتن دن فائده لاندون نارتماسون . چونکه بوندا ی حاللرده اینک زور یاردم ایته طورغان دوالر . بوڭا
دائر طبیب لرینک تجربه نامهلرینی اوقونی اوتنه من . استه گانلرگه توفقسز بوشلای بیمارلر . بویراسیتن آلیکساندرینی هر بر آپتیکلردن آلوغه بولا .
Контора Химическихъ Препаратовъ С. Петербурга, Малая Конюшенная 10. 75165

اورنبورغده «وقت» مطبعه سننده
هر تورلی رساله لر ، کانتور کنیگهلری ،
خط و اسچوط بلانقه لری ، کانویرتلر ،
تبریک هم ویزیت کارتچکهلری اشله رگه
زا کاز آلونه در .

**«تورک پوردی»
کتابخانه سی**

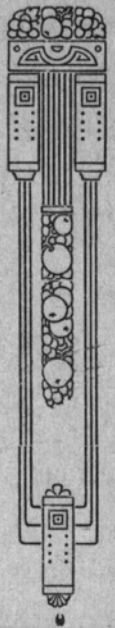
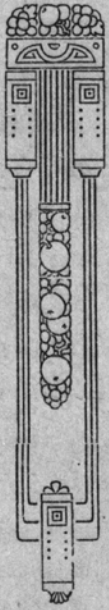
ا-تانبولده باب عالی چاده سنده ۷۷ نومروده آجدیمسز «تورک پوردی» کتابخانه
سی روسیه ده کی محترم طانیشلریمزینک و همشهریلریمزینک کتاب طوغروسنده گی هر
تورلو زاکازلرینی مثلی کورلمه گان بر سرعت و اهوینتله ایفا ایلر .
احترام ایله توفیق نورالدین آغویف و قارداشلری .

129

Ш у р о

№ 24.

ДЕКАБРЬ 15 = 1913 ГОДА.

كونده لك „وقت“ غزته سينه

۱۹۱۴ نچى يل ايچون ابونه دفترى آچيقدر.

«وقت» غزتهسى اولگى مسلگى بويىچە دوام ايتوب ملي، اجتماعى، اقتصادى مسئلرگه كوب اورن بيرهچك. تورلى خبرلر مهم واقعهلر وقتندن كيچكدرلماي يازلوب طور اچق هم شول واقعهلرگه دائر رسملرده باصلاحقدر. يىلقى حقى: ۵ صوم، يارطى يىلقى ۲ صوم ۶۰ تين، اوچ آيلق بر صوم ۳۵ تين، بر آيلق ۴۵ تين.

«شورا»، ۱۵ كونده بر چققان تور كيچه «شورا» ژورنالينه ۱۹۱۴ نچى يلغە ابونه دفترى آچيقدر.

«شورا» ژورنالى كيگابيتلگان ياكى پروگرامى بويىچە علمى، فنى، ادبى، تاريخى، دينى و اجتماعى مقالهلر ايله طولى بولاچق، تعليم تربيه مسئله سينه كوب اورن بيرله چكدر. يىلقى بهاسى: ۵ صوم، يارطى يىلقى ۲ صوم ۶۰ تين، اوچ آيلق ۱ صوم ۳۵ تين. «وقت» ايله برگه آلونچيلرغە يىلقى ۴ صوم، يارطى يىلقى ۲ صوم.

ياڭى آچلدى

«وقت» كتابخانهسى

اداره مزگه مزاجعت ايتوچيلرنك طلبلرن يرينه يتكرو ايچون كتاب سودامزنى كيگايترگه قرار بيردك. بو سنتابر باشندن اعتبارا هر تورلى علمى، ادبى، فنى و درس كتابلرى ايله سودا ايتنه باشلادق. اوز نشر ياتمزدن باشقه ده هر تورلى كتابلرنى يباررگه زاكاز قبول ايتهمز.

مراجعت ايچون آدریس:

Оренбургъ, ред. „Вактъ“.

احمد مدحت افندى

توركيانگ الوغ اديبلرندن و شهرتلى محررلرندن احمد مدحت افندى ترجمه حالى حقنده «احمد مدحت افندى» اسمنده بر اثر ترتيب قيلندى. مندرجهسى اوشبو نرسه لردن عبارتدر: رسمى ترجمه حالى. ولادتى. عائلهسى. وفاتى. جنازهسى. عمر سوروى. قياقتى. طبيعت و اخلاقى. غيرت و اجتهادى. احمد مدحت افندى تعريفنه كوره احمد مدحت افندى. تاليفلرى و اثرلرى. قلمينه اجمالى صورنده بر كوز سالو. سورگونلگى و سايمايه مدرسهسى. تورك ادبياتى و احمد مدحت. شعر و احمد مدحت افندى. سيوطى، احمد مدحت، طولستوى. روسيه مطبوعاتى و احمد مدحت، فكرلرندن بعض غونهلر. مکتوبلرى. انتقادلر. احمد مدحت و روسيه مسلمانلرى. صوڭ كونى.

بو كتاب حاضرندە «وقت» مطبعه سنده باصلاحدر. تمام بولغاندن صوڭ حقى اعلان قيلنه چق.